

Eco-SLAPPs

ΝΟΜΙΚΟΣ
ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ
ΤΟΠΙΚΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ
ΔΡΑΣΗ

ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ, Γραφείο Θεσσαλονίκης

Αριστοτέλους 3,
546 24 Θεσσαλονίκη
T: +30 2310 282829
E: info@gr.boell.org
W: gr.boell.org

Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2025
ISBN: 978-618-5580-73-5

Στοιχεία Έκδοσης

ΤΙΤΛΟΣ

Eco-SLAPPS: Νομικός εκφοβισμός και τοπική περιβαλλοντική δράση στην Ελλάδα

ΕΡΕΥΝΑ & ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Ιάσοντας Γουσέτης, Κατερίνα Νούμτα

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μιχάλης Γουδής

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

Βίβιαν Κούνιο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Λευτέρης Καραμήτρου

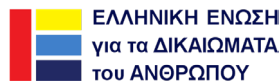
ΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γιάννης Κωνσταντίνου

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

coppola.gr

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με την υποστήριξη του Ιδρύματος Χάινριχ Μπελ – Γραφείο Θεσσαλονίκης.

Διατίθεται ηλεκτρονικά στο gr.boell.org

Οι απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκδοση είναι των συγγραφέων και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκην τις θέσεις του εκδότη.

Η έκδοση *ECO-SLAPPS: ΝΟΜΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ* διατίθεται με την άδεια CC BY-NC-SA 4.0 (Creative Commons Αναφορά Δημιουργού – Μη εμπορική χρήση – Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνής)

Περιεχόμενα

Πρόλογος	4
1. Εισαγωγή	6
2. Ορισμοί, πλαίσιο και μεθοδολογία	10
2.1 Ορίζοντας τις SLAPPs	11
2.2 Ορίζοντας τις eco-SLAPPs	14
2.3 Οι eco-SLAPPs στην Ελλάδα και τον κόσμο	15
2.4 Μεθοδολογία της έρευνας	19
3. Έρευνα	22
3.1 Παρουσίαση των υποθέσεων	23
3.2 Ανισορροπίες ισχύος: Ενάγοντες και εναγόμενοι – «Θύτες» και «θύματα»- στόχοι	30
3.3 Τα είδη των επιθέσεων και ο ρόλος των αρχών	32
3.4 Δικαστική αντιμετώπιση	38
3.5 Οι επιπτώσεις των SLAPPs: Προσωπικό, οικονομικό και επαγγελματικό κόστος	42
3.6 Δράσεις αλληλεγγύης και υποστήριξης	48
3.7 Δημόσιος λόγος και μέσα ενημέρωσης	52
3.8 Η τοπική διάσταση των eco-SLAPPs: συγκρούσεις, οικονομικά συμφέροντα και φήμωση	56
3.9 Eco-SLAPPs και δημοκρατία: Η συρρίκνωση της δημόσιας συμμετοχής μέσα από την οπτική διεθνών οργανώσεων	60
4. Συμπεράσματα	65
Βιβλιογραφικές Αναφορές	73

Πρόλογος

Τα σημάδια και ο συνολικός αντίκτυπος της κλιματικής κρίσης εντείνονται χρόνο με τον χρόνο, όπως αναμενόταν, και στην Ελλάδα· με τις φωτιές, τις πλημμύρες και τα κύματα καύσωνα να διαδέχονται το ένα το άλλο. Παράλληλα, η χώρα εισέρχεται σε μία κρίση καλλιεργήσιμης γης ως συνέπεια, συν τοις άλλοις, της διεύρυνσης του χάσματος πόλης-υπαίθρου, που αποτελεί δομικό χαρακτηριστικό της ανισόρροπης ανάπτυξης και της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Συγκροτημένα μέτρα ενίσχυσης της ανθεκτικότητας δεν υλοποιούνται με τον απαραίτητο ρυθμό και η φιλοδοξία γύρω από την ενεργειακή μετάβαση καθίσταται ολοένα και πιο υποτονική, ενώ ο τρόπος με τον οποίο αυτή επιχειρήθηκε και επιχειρείται να εφαρμοστεί προκαλεί έντονες αντιδράσεις στις τοπικές κοινωνίες. Η έλλειψη διαφάνειας, η ανύπαρκτη ή ελλειμματική διαβούλευση με τις κοινότητες και η επιβολή, στις περισσότερες περιπτώσεις, «αναγκαίων επενδύσεων» δεν επιτρέπουν το χτίσιμο των απαιτούμενων συναινέσεων.

Σε όσα αναφέρθηκαν παραπάνω προστίθεται και η ανησυχητική τάση των λεγόμενων eco-SLAPPs, δηλαδή στρατηγικών αγωγών κατά της δημόσιας συμμετοχής αναφορικά με περιβαλλοντικά ζητήματα. Η συγκεκριμένη πρακτική, που επεκτείνεται και σε περιπτώσεις υφαρπαγής γης, παρουσιάζει σταδιακή αύξηση ανά την επικράτεια και τελικά εκμηδενίζει τα περιθώρια συνεννόησης με τις τοπικές κοινότητες πάνω στις μελλοντικές προοπτικές της εκάστοτε περιοχής.

Υποστηρίξαμε με χαρά την έκδοση που κρατάτε στα χέρια σας, η οποία κατέστη δυνατή χάρη στην εγκυρότητα, την εξειδίκευση και την εμπειρία της ομάδας της

Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με την οποία μας συνδέει μία κοινή αντίληψη για τον τρόπο λειτουργίας της Δημοκρατίας. Θεωρήσαμε αναγκαίο να καταγραφεί και να τεκμηριωθεί αυτή η ανησυχητική τάση των eco-SLAPPs, στο πλαίσιο μιας προσπάθειας ενίσχυσης του αιτήματος για επιστροφή στις βασικές αξίες της Δημοκρατίας. Με τον χρόνο στην κλεψύδρα να έχει ήδη εκπνεύσει, δεν υπάρχει περιθώριο αδράνειας απέναντι στην κλιματική κρίση. Εντούτοις, το περιβάλλον δεν πρέπει επ' ουδενί να καταστεί πεδίο σύγκρουσης συμφερόντων, που όχι απλώς δεν υπηρετούν τον αντικειμενικό σκοπό του κοινωνικο-οικολογικού μετασχηματισμού, αλλά εν τέλει καταλήγουν να πληγώνουν περαιτέρω την ίδια τη Δημοκρατία.

Μιχάλης Γουδής

Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2025

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η στοχοποίηση πολιτών, ομάδων, συλλογικοτήτων και δημοσιογράφων που υπερασπίζονται το περιβάλλον και τον δημόσιο χώρο, μέσω καταχρηστικών νομικών διαδικασιών, αποτελεί μια ολοένα και πιο συχνή πρακτική στην Ελλάδα και διεθνώς. Οι στρατηγικές αγωγές κατά της δημόσιας συμμετοχής (SLAPPs) αξιοποιούνται από ισχυρούς οικονομικούς φορείς, εταιρείες, επιχειρηματίες, ή ακόμη και δημόσιους φορείς, με σκοπό να εκφοβίσουν, να αποδυναμώσουν και τελικά να φιμώσουν όσους και όσες αντιδρούν σε έργα και πρακτικές που προκαλούν περιβαλλοντική ρύπανση ή υποβάθμιση και παραβιάζουν συστηματικά τους κανόνες και το θεσμικό πλαίσιο.

Οι SLAPP αγωγές αξιοποιούνται από ισχυρούς φορείς όταν αυτοί συναντούν αντιδράσεις και αντιστάσεις κατά την υλοποίηση των σχεδίων τους. Συχνά πρόκειται για οικονομικά ισχυρά νομικά ή φυσικά πρόσωπα –επενδυτές, εφοπλιστές ή μεγάλες επιχειρήσεις– που δραστηριοποιούνται σε τομείς όπως η ενέργεια, ο τουρισμός, οι εξορύξεις, ο κατασκευαστικός κλάδος κ.ά. Για τη διαχείριση των αντιστάσεων αυτών, οι ισχυροί φορείς επιλέγουν την προσφυγή στη δικαιοσύνη ως μέσο πίεσης, εκφοβισμού και αποδυνάμωσης όσων αντιδρούν, αξιοποιώντας, τις περισσότερες φορές, το νομικό πλαίσιο προστασίας της προσωπικότητας από προσβολές συκοφαντικής δυσφήμισης. Με αυτόν τον τρόπο εμποδίζουν και τελικά καθιστούν αδύνατη κάθε προσπάθεια διαβούλευσης και διαλόγου με φορείς και πολίτες των τοπικών κοινωνιών. Η πρακτική αυτή δεν είναι σπάνια ή καινούργια. Αντιθέτως, συνιστά πλέον μια επαναλαμβανόμενη τακτική από πλευράς των ισχυρών επιχειρηματικών φορέων που σκοπεύουν να επενδύσουν, να επεκταθούν ή να εκμεταλλευτούν κάποια περιοχή και τους πόρους της.

Η αυξανόμενη συχνότητα αυτών των SLAPPs οδηγεί σε μια μετατόπιση του πεδίου αντιπαράθεσης από τον δημόσιο διάλογο στη δικαστική αίθουσα. Η μετατόπιση αυτή δημιουργεί ένα ασφυκτικό πλαίσιο ανασφάλειας και επιφυλακτικότητας για πολίτες και φορείς που επιθυμούν να εκφράσουν τις απόψεις τους, να αναλάβουν δράση ή και να αντισταθούν τελικά σε σχεδιαζόμενες επενδύσεις ή παρεμβάσεις. Κατά συνέπεια, βασικές δημοκρατικές λειτουργίες, όπως η διαβούλευση και η συμμετοχή των κατοίκων σε ζητήματα που αφορούν την περιοχή τους, καταστρατηγούνται, καθώς η δημόσια συμμετοχή περιορίζεται μέσα από πρακτικές νομικού εκφοβισμού και ποινικοποίησης της φωνής τους.

Για τις αγωγές που αφορούν περιβαλλοντικά ζητήματα (eco-SLAPPs), στις αναλύσεις μας θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη –πέρα από τα ζητήματα ελευθερίας του λόγου, δημόσιας συμμετοχής και λογοδοσίας– ότι συνιστούν μια κατηγορία SLAPP που συνδέεται άμεσα με την κλιματική κρίση, τα φαινόμενα υπερτουρισμού, την εκμετάλλευση φυσικών πόρων, τη ρύπανση από επιχειρηματικές δραστηριότητες και τις ιδιαιτερότητες των μικρών κοινοτήτων. Παράλληλα, στο ευρύτερο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο, οι eco-SLAPPs καταγράφονται με αυ-

ξανόμενη συχνότητα, προβάλλοντας ως απειλή για την υπεράσπιση θεμελιωδών δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος.

Η παρούσα έρευνα της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ) υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Eco-SLAPPS: Mapping Strategic Lawsuits against Local Environmental Initiatives in Greece» με την υποστήριξη του Ιδρύματος Χάινριχ Μπελ - Γραφείο Θεσσαλονίκης. Η έρευνα αυτή έρχεται να καλύψει ένα σημαντικό κενό στη μελέτη του φαινομένου στη χώρα μας. Βασίζεται στα ευρήματα και την εμπειρία του έργου «SLAPP Proof: Συνηγορία για την Ελευθερία της Έκφρασης και της Πληροφόρησης», που για πρώτη φορά χαρτογράφησε το τοπίο των SLAPPS στην Ελλάδα.¹ Ωστόσο, από τη μεριά της εστιάζει αποκλειστικά σε SLAPP υποθέσεις με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, εξετάζοντας τόσο τα χαρακτηριστικά και τις επιπτώσεις τους, όσο και τις συνθήκες μέσα στις οποίες εκδηλώνονται. Οι υποθέσεις αφορούν διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές της χώρας και ποικίλα θεματικά πεδία, ώστε να αποτυπωθεί η πολυμορφία και η κλίμακα του φαινομένου.

Η έρευνα συνδυάζει βιβλιογραφική μελέτη, καταγραφή και ανάλυση εμβληματικών υποθέσεων, καθώς και συλλογή πρωτογενών στοιχείων που προέκυψαν από ημιδομημένες συνεντεύξεις με θύματα-στόχους eco-SLAPP, δημοσιογράφους και εκπροσώπους περιβαλλοντικών οργανώσεων. Μέσα από τις αφηγήσεις τους αναδεικνύονται οι πολλαπλές διαστάσεις του φαινομένου: η ανισορροπία ισχύος μεταξύ εναγόντων και εναγόμενων, η στάση και ο ρόλος των αρχών, το προσωπικό, οικονομικό και κοινωνικό κόστος για τα θύματα-στόχους, αλλά και οι μορφές αλληλεγγύης που αναπτύσσονται. Περιλαμβάνεται, επίσης, η οπτική διεθνών περιβαλλοντικών οργανώσεων, φωτίζοντας κοινά μοτίβα και διαφορές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Στόχος της παρούσας έκδοσης είναι να συμβάλει στην κατανόηση και την τεκμηρίωση του φαινομένου των eco-SLAPPS, να δώσει φωνή σε όσους και όσες έχουν στοχοποιηθεί και να ενισχύσει τον δημόσιο διάλογο για την προστασία του περιβάλλοντος και της δημοκρατικής συμμετοχής. Η ανάδειξη αυτών των SLAPPS ως εργαλεία των ισχυρών, καθώς όμως και των συνεπειών τους, αποτελεί κρίσιμο βήμα για την προώθηση μέτρων προστασίας, την ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών και τη θωράκιση των δικαιωμάτων που συνδέονται άρρηκτα με το περιβάλλον και τη δημοκρατία.

Η ύπαρξη πραγματικών και ασφαλών χώρων δημόσιας διαβούλευσης, η ανεμπόδιστη έκφραση και η ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών, ιδιαίτερα σε τοπικό

1. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα», 2025.

επίπεδο, αποτελούν συστατικά ενός κράτους δικαίου που ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προτεραιότητες της κοινωνίας. Η προστασία και η ενδυνάμωση όσων συμμετέχουν στα κοινά, εκφράζουν τεκμηριωμένες απόψεις, αμφισβητούν αποφάσεις και απαιτούν διαφάνεια και λογοδοσία είναι ζωτικής σημασίας, όχι μόνο για την ποιότητα της δημοκρατίας, αλλά και για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Σε μια περίοδο όπου η φωνή των τοπικών κοινωνιών συχνά επιχειρείται να περιοριστεί ή να παρακαμφθεί, η υπεράσπιση αυτών των πολιτών αποτελεί κρίσιμη εγγύηση ότι οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων θα παραμένουν ανοιχτές, συμμετοχικές και προσανατολισμένες στο δημόσιο συμφέρον.

Η παρούσα έκδοση ξεκινά με τον ορισμό των SLAPP και eco-SLAPP αγωγών, την παρουσίαση του πλαισίου στην Ελλάδα και διεθνώς, καθώς και τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται αναλυτικά οι υποθέσεις που μελετήθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων, όπως και τα χαρακτηριστικά των «θυτών» και «θυμάτων», ώστε να αναδειχθούν οι μορφές νομικού εκφοβισμού, η ανισορροπία ισχύος μεταξύ εναγόντων και εναγόμενων, καθώς και ο ρόλος των αρχών.

Τα επόμενα κεφάλαια εστιάζουν στη δικαστική πορεία αυτών των υποθέσεων, στις επιπτώσεις των eco-SLAPPs σε διαφορετικά επίπεδα, στις μορφές αλληλεγγύης και υποστήριξης που αναπτύσσονται, στη σημασία της δημοσιότητας των υποθέσεων και στον ρόλο των μέσων ενημέρωσης. Αναλύεται, επίσης, η τοπική διάσταση του φαινομένου με έμφαση στις συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις που εγγράφονται σε ένα πλαίσιο ευρύτερων κοινωνικοοικονομικών διεργασιών γύρω από θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, ποιότητας ζωής και χωρικού σχεδιασμού.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οπτικές διεθνών περιβαλλοντικών οργανώσεων, οι οποίες μεταφέρουν την εμπειρία τους και επισημαίνουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα και διεθνώς. Τέλος, τα συμπεράσματα συνοψίζουν τα βασικά ευρήματα αυτής της έρευνας, εντοπίζοντας τα ειδικά χαρακτηριστικά των eco-SLAPPs, καθώς και τις ομοιότητες και τις διαφορές τους με τις υπόλοιπες SLAPP αγωγές.

2

ΟΡΙΣΜΟΙ, ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1 Ορίζοντας τις SLAPPs

Ο όρος SLAPP αποτελεί τη συντομογραφία του όρου Strategic Lawsuits Against Public Participation (στα ελληνικά: Στρατηγικές Αγωγές προς Αποθάρρυνση της Συμμετοχής του Κοινού). Ως όρος άρχισε να χρησιμοποιείται τη δεκαετία του 1980 από καθηγητές του Πανεπιστημίου του Ντένβερ, για να περιγράψει αγωγές που δεν έχουν (εν όλω ή εν μέρει) πραγματική νομική βάση, αλλά υποβάλλονται με σκοπό να εκφοβίσουν τους εναγόμενους και να τους αποτρέψουν από το να συμμετέχουν στον δημόσιο διάλογο ή να ασκούν κριτική σε ισχυρούς φορείς.

Αν και στη διαθέσιμη βιβλιογραφία μπορούν να βρεθούν διαφορετικοί ορισμοί, για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας θα χρησιμοποιήσουμε τους ορισμούς και τους όρους που αναγνωρίζονται θεσμικά από την Οδηγία 2024/1069² της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), σύμφωνα με την οποία οι SLAPPs αποτελούν δικαστικές διαδικασίες, οι οποίες δεν γίνονται με στόχο τη γνήσια κατοχύρωση ή άσκηση δικαιώματος, αλλά έχουν ως κύριο σκοπό τους την αποτροπή, τον περιορισμό ή την τιμωρία της συμμετοχής του κοινού, συχνά με εκμετάλλευση της ανισορροπίας ισχύος μεταξύ των διαδίκων, και κατά τις οποίες ασκούνται αβάσιμες αγωγές. Ενδείξεις του σκοπού αυτού περιλαμβάνουν για παράδειγμα: α) τον δυσανάλογο, υπερβολικό ή παράλογο χαρακτήρα της αγωγής ή μέρους αυτής, β) την ύπαρξη πολλαπλών διαδικασιών που κινούνται από τον ενάγοντα ή συνδεδεμένους με αυτόν διαδίκους σε σχέση με παρόμοιες υποθέσεις, γ) τον εκφοβισμό, την παρενόχληση ή τη διατύπωση απειλών από τον ενάγοντα ή τους εκπροσώπους του, πριν από τη διαδικασία ή κατά τη διάρκειά της, καθώς και παρόμοια συμπεριφορά του ενάγοντος σε παρόμοιες ή παράλληλες υποθέσεις, δ) την κακόπιστη χρήση δικονομικών τακτικών, όπως η καθυστέρηση της διαδικασίας, η δόλια ή καταχρηστική άγρα δικαστηρίου ή η κακόπιστη διακοπή των υποθέσεων σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας.

Ως «συμμετοχή του κοινού», σύμφωνα με την Οδηγία 2024/1069, ορίζεται η διατύπωση οποιασδήποτε δήλωσης ή η πραγματοποίηση οποιασδήποτε δραστηριότητας φυσικού ή νομικού προσώπου κατά την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, στην ελευθερία των τεχνών και των επιστημών ή στην ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, καθώς και οποιεσδήποτε προπαρασκευαστικές, υποστη-

2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Οδηγία 2024/1069 σχετικά με την προστασία των προσώπων που συμμετέχουν στη δημόσια ζωή από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες "SLAPPs"», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11/04/2024.

ρικτικές ή υποβοηθητικές δράσεις συνδέονται άμεσα με αυτές και με θέματα δημόσιου συμφέροντος.

Ταυτόχρονα, ως «θέμα δημόσιου συμφέροντος» ορίζεται κάθε θέμα που αφορά και επηρεάζει το κοινό, σε βαθμό που να δικαιολογεί θεμιτό ενδιαφέρον, ιδίως σε τομείς όπως:

α) τα θεμελιώδη δικαιώματα, η δημόσια υγεία, η ασφάλεια, το περιβάλλον ή το κλίμα,

β) δραστηριότητες φυσικού ή νομικού προσώπου με δημόσιο ρόλο ή προβολή, στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα,

γ) υποθέσεις που είναι υπό εξέταση από νομοθετικό, εκτελεστικό ή δικαστικό όργανο ή οποιαδήποτε άλλη επίσημη διαδικασία,

δ) ισχυρισμοί περί διαφθοράς, απάτης ή οποιωνδήποτε άλλων ποινικών αδικημάτων ή περί διοικητικών αδικημάτων που αφορούν τέτοιου είδους θέματα,

ε) δράσεις που αποσκοπούν στην προστασία των αξιών που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση,³ συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των δημοκρατικών διαδικασιών από αδικαιολόγητες παρεμβάσεις, ιδίως με την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Σημειώνεται ότι ισχυρισμοί περί διαφθοράς, απάτης, υπεξαίρεσης χρημάτων, νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες εκβιασμού, εξαναγκασμού, σεξουαλικής παρενόχλησης και έμφυλης βίας ή άλλων μορφών εκφοβισμού και εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένων της οικονομικής εγκληματικότητας και του περιβαλλοντικού εγκλήματος, συνιστούν θέματα δημόσιου συμφέροντος.

Οι SLAPPs μπορούν δυνητικά να απειλήσουν οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο προβαίνει σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού για θέματα δημόσιου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των δημοσιογράφων, των εκδοτών, των μέσων ενημέρωσης, των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers) και των υπερασπιστών/τριών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ΜΚΟ, συνδικαλιστικών οργανώσεων, καλλιτεχνών, ερευνητών και ακαδημαϊκών.

3. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Η προστασία των αξιών του άρθρου 2 ΣΕΕ στην ΕΕ».

Αντιστοίχως, οι SLAPP αγωγές ασκούνται κατά κανόνα από ισχυρές οντότητες, όπως για παράδειγμα φυσικά πρόσωπα, ομάδες συμφερόντων που ασκούν πίεση, εταιρείες, πολιτικούς και κρατικά όργανα. Οι SLAPPs ασκούνται από πρόσωπα και φορείς που έχουν το κίνητρο, αλλά και (ίσως κυρίως) τη δυνατότητα να εμπλακούν σε μακρές δικαστικές διαμάχες που έχουν ως στόχο να φιμώσουν, έστω και προσωρινά, τον δημόσιο διάλογο, ήτοι την άσκηση ελέγχου και την ενημέρωση του κοινού σχετικά με τα ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος που θίγονται στην εκάστοτε υπόθεση.

Σημαντικό είναι να υπογραμμιστεί πως, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι SLAPPs, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, χαρακτηρίζονται από ανισορροπία ισχύος μεταξύ των διαδίκων, με τον ενάγοντα να κατέχει ισχυρότερη οικονομική ή πολιτική θέση από τον εναγόμενο ή την εναγόμενη. Σημειώνεται πως η ανισορροπία ισχύος, όταν υφίσταται, αυξάνει σημαντικά τις επιζήμιες συνέπειες όσο και το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των δικαστικών διαδικασιών, που λειτουργούν αποθαρρυντικά για τη συμμετοχή του κοινού.

Συμπερασματικά, για να κάνουμε λόγο για SLAPP, πρέπει, συνήθως, να πληρούνται τρία χαρακτηριστικά: α) η αντιδικία να αφορά ένα θέμα δημοσίου ενδιαφέροντος, β) να γίνεται χρήση καταχρηστικών νομικών τακτικών, γ) να υφίσταται ανισορροπία εξουσίας και πόρων μεταξύ των εναγόντων και των εναγόμενων.

Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, οι SLAPPs συνήθως δεν έχουν πραγματική νομική βάση. Ως εκ τούτου, στόχος τους δεν είναι απαραίτητα η εξασφάλιση μιας δικαστικής νίκης, αλλά ο εκφοβισμός και η οικονομική, επαγγελματική και ψυχική εξάντληση των στόχων τους, οι οποίοι συνήθως δεν έχουν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις (οικονομικές και άλλες) απαιτήσεις των πολύπλοκων και χρονοβόρων αυτών νομικών διαδικασιών. Ας λάβουμε μάλιστα υπόψη μας ότι οι SLAPPs μπορούν να πάρουν τη μορφή αστικών, αλλά και ποινικών αγωγών (συνήθως με την κατηγορία της συκοφαντικής δυσφήμισης), οι οποίες μπορεί να είναι εγχώριες, ή να αποκτούν επίσης διακρατική διάσταση, περιλαμβάνοντας, για παράδειγμα, πολλαπλές αγωγές σε δικαστήρια της ίδιας χώρας, καθώς επίσης και σε μία ή και περισσότερες ξένες δικαιοδοσίες.

Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι τα θύματα των SLAPPs είναι αναγκασμένα να αφιερώνουν όλους τους διαθέσιμους πόρους τους (οικονομικούς, ψυχικούς και άλλους) προς την υπεράσπιση του εαυτού τους απέναντι στις συχνά εξωφρενικές νομικές αξιώσεις των εναγόντων. Είναι προφανές ότι εν μέσω αυτής της διαδικασίας τα πρόσωπα αυτά συχνά αδυνατούν να

συνεχίσουν την επαγγελματική, ακτιβιστική ή αντίστοιχη δραστηριότητα που τα έφερε σε αυτή τη θέση, με αποτέλεσμα, όπως αναφέραμε και παραπάνω, να παρακωλύεται η συμμετοχή στον δημόσιο διάλογο. Και όλα αυτά, πριν καν συνυπολογιστούν οι επιπτώσεις που έχουν οι διαδικασίες αυτές στην προσωπική ζωή των φυσικών προσώπων – θυμάτων των SLAPPs.

2.2 Ορίζοντας τις eco-SLAPPs

Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, με τον όρο eco-SLAPPs περιγράφουμε τις SLAPP αγωγές που έχουν στον πυρήνα τους την επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Εδώ ο όρος «περιβάλλον» χρησιμοποιείται με την ευρεία έννοια και η επιβάρυνσή του δύναται να συμπεριλάβει μια μεγάλη γκάμα (συνήθως παράνομων) επιζημιών ενεργειών ή πρακτικών (πράξεων ή και παραλείψεων), στις οποίες φέρεται να έχει καταφύγει ο ενάγων ή η ενάγουσα κατά του περιβάλλοντος. Ενδεικτικά τέτοιες πρακτικές μπορεί να συμπεριλαμβάνουν τη ρύπανση του περιβάλλοντος ή της ατμόσφαιρας, την καταστροφή ή επιβάρυνση των κοινών αγαθών, των φυσικών πόρων ή βιοποικιοτοτήτων, την ηχορύπανση δημόσιων χώρων, τον περιορισμό της πρόσβασης και της χρήσης δημόσιων ή προστατευόμενων χώρων για επιχειρηματική εκμετάλλευση ή παρόμοιους σκοπούς, το land grabbing (αρπαγή γης) και άλλες πρακτικές που παραβιάζουν την περιβαλλοντική νομοθεσία. «Θύτης» των εν λόγω SLAPP αγωγών είναι ο ενάγων και «θύματα»-στόχοι αυτών είναι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που ενάγονται από τον πρώτο για τις όποιες ενέργειες (ακτιβιστικές, δημοσιογραφικές ή άλλες), στις οποίες κατέφυγαν για την προστασία του περιβάλλοντος και του κοινού από πράξεις που φέρεται να τέλεσε ο «θύτης» και με συνέπεια την (εικαζόμενη ή αποδεδειγμένη) επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Σε συνέχεια των παραπάνω, ειδικά στο ελληνικό τοπίο (αλλά όχι αποκλειστικά σε αυτό), έμφαση μπορεί να δοθεί στις υποθέσεις όπου η επιβαρυντική για το περιβάλλον πρακτική ή ενέργεια έλαβε χώρα στην επαρχία ή και σε απομακρυσμένες περιοχές της επικράτειας (συμπεριλαμβανομένων των ελληνικών νησιών) και είχε έντονη επιρροή στις ζωές των τοπικών κοινωνιών ή κοινοτήτων. Σε κάθε περίπτωση, όπως θα δούμε στη συνέχεια, οι eco-SLAPPs δεν είναι ένα αυστηρά ελληνικό φαινόμενο, αλλά έχει παγκόσμιο χαρακτήρα, ακριβώς όπως έχουν και οι SLAPP αγωγές στο σύνολό τους, με την έκταση του φαινομένου να επεκτείνεται ή να περιορίζεται σε βαθμό ανάλογο της προστασίας που υπάρχει από SLAPP αγωγές στο κάθε εθνικό νομικό πλαίσιο.

2.3 Οι eco-SLAPPs στην Ελλάδα και τον κόσμο

Παρόλο που ο όρος SLAPP εισήλθε μόλις τα τελευταία χρόνια στη νομική ορολογία και τη δημόσια συζήτηση στην Ελλάδα, είναι σαφές πως η πρακτική των SLAPP αγωγών πάει πολύ πίσω στον χρόνο. Το ίδιο, φυσικά, ισχύει και για τις eco-SLAPP αγωγές, όχι μόνο στη χώρα μας, αλλά και σε όλο τον κόσμο: η περιορισμένη μεν, υπαρκτή δε βιβλιογραφία για το θέμα αυτό αναφέρει eco-SLAPP αγωγές τουλάχιστον 15 χρόνια πίσω.

Οι επιθέσεις, νομικές και άλλες, που δέχονται τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που υπερασπίζονται το περιβάλλον σε όλο τον κόσμο δεν έχουν περάσει απαρατήρητες από τους αρμόδιους θεσμικούς φορείς. Όπως σημειώνεται σε σχετική έρευνα των Ηνωμένων Εθνών, οι περισσότερες SLAPP αγωγές στοχεύουν, μεταξύ άλλων, όσες και όσους συνηγορούν για τα περιβαλλοντικά και ανθρώπινα δικαιώματα,⁴ διαπίστωση που τα οδήγησε το 2022 να εκδώσουν ψήφισμα⁵ στο οποίο αναγνωρίζεται ότι το δικαίωμα σε ένα καθαρό, υγιές και βιώσιμο περιβάλλον αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα. Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα, η υιοθέτηση αυτού του ψηφίσματος από τα Ηνωμένα Έθνη, αναμένεται να δώσει έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος και να προσφέρει στους/ις υπερασπιστές/ίστριες των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων μια ενισχυμένη βάση ώστε να μπορούν να εναντιωθούν σε πολιτικές και έργα επιβλαβή προς το περιβάλλον.⁶

Όσον αφορά τα eco-SLAPPs, ενδεικτικές είναι οι έρευνες που έχουν δημοσιευτεί τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη. Στις Ηνωμένες Πολιτείες η οργάνωση «EarthRights International» έχει εντοπίσει και αναγνωρίσει ως eco-SLAPP τουλάχιστον 152 αγωγές που κατέθεσαν εταιρείες ορυκτών καυσίμων κατά ακτιβιστών, περιβαλλοντικών οργανώσεων, δημοσιογράφων και άλλων προσώπων που ασκούσαν κριτική στη δράση των εταιρειών, σε διάστημα περίπου 10 χρόνων, από το 2013 έως το 2022.⁷ Μάλιστα, όπως σημειώνεται στη σχετική έρευνα, όσο οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γίνονται ολοένα και πιο εμφανείς, η βιομηχανία των ορυκτών καυσίμων

4. Επιβεβαιώνεται και από άλλες έρευνες, βλ. ενδεικτικά The CASE, “Shutting Out Criticism: How SLAPPs Threaten European Democracy - 2022 Report”, Μάρτιος 2022.

5. United Nations General Assembly, “The human right to a clean, healthy and sustainable environment”, Seventy-sixth session, 26/07/2022.

6. United Nations Development Programme Thailand et al, “Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights”, United Nations Development Programme, 2023.

7. EarthRights International, “The Fossil Fuel Industry’s Use of SLAPPs and Judicial Harassment in the United States”, Σεπτέμβριος 2022.

απαντά στην αυξανόμενη πολιτική πίεση που δέχεται, αντεπιτιθέμενη σε όσους και όσες ασκούν κριτική στις πρακτικές της. Οι SLAPP αγωγές είναι μία από τις τακτικές που χρησιμοποιούν οι εταιρείες ορυκτών καυσίμων στα πλαίσια αυτής της αντεπίθεσης. Επιπλέον, όπως σημειώνεται, η πρακτική αυτή δεν συναντάται μόνο στις ΗΠΑ, αλλά αντίθετα αποτελεί μια παγκόσμια τάση.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από την εξειδικευμένη στις SLAPPS ευρωπαϊκή οργάνωση-δίκτυο «CASE». Στην Ευρώπη, με βάση τη μελέτη υποθέσεων από το 2010 έως το 2023, οι βασικές θεματικές των SLAPPS αφορούν θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος που σχετίζονται με τη διαφθορά, τις πρακτικές εταιρειών και κυβερνήσεων και το περιβάλλον. Μάλιστα, για το 2023, τα περιβαλλοντικά θέματα ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη κατηγορία SLAPP αγωγών που εντόπισε το «CASE» προσεγγίζοντας το 16,3% του δείγματος.⁸ Αξίζει να επισημανθεί δε, ότι παρατηρείται μια αυξητική τάση, καθώς στις εκθέσεις των δύο προηγούμενων ετών, τα περιβαλλοντικά θέματα αποτελούσαν την τέταρτη μεγαλύτερη κατηγορία των SLAPP αγωγών, φτάνοντας το 8,3% του δείγματος,⁹ πράγμα που σημαίνει ότι το 2023 σχεδόν διπλασιάστηκαν.

Ακόμη και ο σατιρικός διαγωνισμός «The European SLAPP Contest» που έχει θεσμοθετήσει το δίκτυο «CASE» είναι ενδεικτικός ως προς την έντονη παρουσία των SLAPPS στην Ευρώπη σήμερα. Τρεις από τους έξι «τίτλους» που απονεμήθηκαν το 2025 αφορούσαν eco-SLAPPS. Το βραβείο «Corporate Bully of the Year» απέσπασε η πολυεθνική «Clean Tech International», μια εταιρεία που δραστηριοποιείται στη βιομηχανική επεξεργασία ζωικών αποβλήτων και, σύμφωνα με μαρτυρίες, οι δραστηριότητές της έχουν προκαλέσει ρύπανση και ανυπόφορες οσμές, επηρεάζοντας 50.000 κατοίκους στις πόλεις Slobozia και Ciulnița στη Ρουμανία. Η «AER Muntenia», μια πρωτοβουλία πολιτών που προσπαθούσε να σταματήσει τις δραστηριότητες της εταιρείας, δέχθηκε SLAPP αγωγή που αξίωνε συνολικά 20 εκατομμύρια ευρώ για βλάβες λόγω της ανάκλησης των αδειών της.

Το βραβείο «SLAPP - Addict of the Year» απέσπασε μια από τις μεγαλύτερες πετρελαϊκές εταιρείες στον κόσμο, η «Eni», η οποία το 2024 άσκησε πολλαπλές αγωγές εναντίον Ιταλών δημοσιογράφων, ακτιβιστών/τριών

8. CASE, «SLAPPS in Europe: Mapping Trends and Cases - 2024 Report», Νοέμβριος 2024.

9. CASE, «Shutting Out Criticism: How SLAPPS Threaten European Democracy - 2022 Report», Μάρτιος 2022 και «SLAPPS: A Threat to Democracy Continues to Grow - 2023 Report», Αύγουστος 2023.

και περιβαλλοντικών οργανώσεων για την κριτική τους προς τη συμβολή της εταιρείας στην κλιματική κρίση και τα σκάνδαλα διαφθοράς. Μεταξύ άλλων, στο στόχαστρο της «Eni» μπήκε η περιβαλλοντική οργάνωση «Greenpeace» και τα γραφεία της σε Ιταλία και Ολλανδία.

Επί τη ευκαιρία, αξίζει να αναφερθούμε σε μια από τις πιο εμβληματικές υποθέσεις SLAPP παγκοσμίως, την οποία έχει δεχθεί η «Greenpeace». Τον Μάρτιο του 2025, δικαστήριο στη Βόρεια Ντακότα την καταδίκασε, ζητώντας της να καταβάλει πάνω από 660 εκατομμύρια δολάρια στην εταιρεία «Energy Transfer», υπεύθυνη για τον αγωγό πετρελαίου Dakota Access.¹⁰ Η αγωγή βασίστηκε σε κατηγορίες για συκοφαντική δυσφήμιση, συνωμοσία και παρεμπόδιση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της εταιρείας. Το υπόβαθρο της υπόθεσης βρίσκεται στις μαζικές κινητοποιήσεις που ξεκίνησαν το 2015 από τη Standing Rock, ιθαγενική φυλή της Βόρειας Ντακότα, τα μέλη της οποίας αντιτάχθηκαν στην κατασκευή του αγωγού, καθώς αυτός περνούσε μέσα από ιερή γη, νεκροταφεία προγόνων και πηγές καθαρού νερού ζωτικής σημασίας. Στις κινητοποιήσεις αυτές συμμετείχαν εκατοντάδες οργανώσεις, καλλιτέχνες και πολιτικοί, ενώ η «Greenpeace» συνυπέγραψε, μαζί με περίπου 500 οργανώσεις, επιστολή διαμαρτυρίας. Η «Energy Transfer» χρησιμοποίησε αυτή τη συμμετοχή ως βάση για την αγωγή, υποστηρίζοντας ότι η «Greenpeace» είχε στόχο να αμαυρώσει τη φήμη της εταιρείας και να συγκεντρώσει δωρεές μέσω της εκστρατείας. Η δίκη διεξήχθη σε πολιτεία φιλική προς τη βιομηχανία ορυκτών καυσίμων, γεγονός που, σύμφωνα με την «Greenpeace», ενίσχυσε τη μεροληψία της διαδικασίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχαν οι δηλώσεις του τότε CEO της εταιρείας ότι σκοπός της αγωγής ήταν να τους κάνει «να πληρώσουν» για όσα έκαναν· ειδικότερα, ότι ο σκοπός δεν ήταν να ανακτηθούν οι όποιες οικονομικές απώλειες, αλλά «να σταλεί ένα μήνυμα» στους ακτιβιστές και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις.¹¹

Η υπόθεση δεν έχει τελεσιδικήσει και η «Greenpeace» συνεχίζει τη νομική της μάχη στις ΗΠΑ, ενώ παράλληλα αντέδρασε και σε ευρωπαϊκό έδαφος. Συγκεκριμένα, η «Greenpeace International» κατέθεσε στο Άμστερνταμ την πρώτη δοκιμαστική υπόθεση βάσει της Οδηγίας 2024/1069 της ΕΕ, με στόχο την ακύρωση των απαιτήσεων και την αποζημίωση για τις ζημιές

10. Περισσότερα για την υπόθεση: Greenpeace, [“Greenpeace’s fight against ET’s SLAPP lawsuit”](#), Shah Simone, [“What the Greenpeace Dakota Access Pipeline Fine Means For the Future of Activism”](#), Time, 21/03/2025 και Chu Amanda, Smyth Jamie, [“Greenpeace hit with \\$660mn damages bill in US court over oil pipeline protests”](#), Financial Times, 20/03/2025.

11. CASE, “The European SLAPP Contest 2025”, 05/03/2025.

που υπέστη.¹² Η οργάνωση θεωρεί ότι η υπόθεση με την «Energy Transfer» αποτελεί καθαρή περίπτωση νομικού εκφοβισμού, που όχι μόνο πλήττει την ελευθερία του λόγου και το δικαίωμα στη διαμαρτυρία, αλλά και περιορίζει τη δράση των αυτόχthonων κοινοτήτων, αναπαράγοντας μοτίβα αποκιοκρατίας, ρατσισμού και διακρίσεων, όπως επεσήμανε και η εκπρόσωπος της οργάνωσης που συμμετείχε στην παρούσα έρευνα. Η έκβαση της δίκης στην Ολλανδία αναμένεται να αποτελέσει κρίσιμο τεστ για την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής anti-SLAPP νομοθεσίας.¹³

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η «Greenpeace», ως μια από τις μεγαλύτερες περιβαλλοντικές οργανώσεις στον κόσμο, έχει δεχθεί SLAPP και στο Ηνωμένο Βασίλειο, με αξιώσεις που αγγίζουν τα 2,1 εκατομμύρια δολάρια, έπειτα από αγωγή της πετρελαϊκής εταιρείας «Shell» σχετικά με διαμαρτυρίες κατά της δράσης της εταιρείας στη Βόρεια Θάλασσα.¹⁴

Η τακτική των SLAPP αγωγών κατά ενεργών πολιτών και συλλογικοτήτων που αντιδρούν σε επιχειρηματικές δραστηριότητες συγκρουόμενες με το δημόσιο συμφέρον, παρουσιάζει ανησυχητική άνοδο και στην Ελλάδα. Όλο και πιο συχνά, τοπικές κοινωνίες, περιβαλλοντικές ομάδες και δημοσιογράφοι που φέρνουν στο φως ζητήματα σχετιζόμενα με την προστασία του περιβάλλοντος, με τη διαχείριση φυσικών πόρων ή παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, βρίσκονται αντιμέτωποι/ες με νομικές κινήσεις που επιδιώκουν να τους αποσιωπήσουν και να τους φοβίσουν.

Αν και για την περίπτωση της Ελλάδας δεν υπάρχουν έρευνες που να εστιάζουν αποκλειστικά στις SLAPP αγωγές που έχουν στον πυρήνα τους το περιβάλλον ή παρεμφερή ζητήματα, μια σημαντική μερίδα των υποθέσεων που μελετήθηκαν στην έρευνα «Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα» είχαν στον πυρήνα τους την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, συχνά με την ταυτόχρονη παραβίαση των σχετικών νομοθεσιών. Πιο συγκεκριμένα, 5 από τις 14 υποθέσεις που εξετάστηκαν στην εν λόγω έρευνα εμφάνιζαν χαρακτηριστικά eco-SLAPP,¹⁵ γεγονός που αποδεικνύει ότι και στη χώρα μας η παρουσία eco-SLAPP αγωγών είναι εξίσου έντονη, αν όχι εντονότερη από αυτή του εξωτερικού.

12. Jacobsen Amy, «A landmark test case to stop bullying lawsuits», Greenpeace, 26/06/2025.

13. Article19, «The Netherlands: Greenpeace lawsuit puts EU anti-SLAPP Directive to the test», 02/07/2025.

14. Greenpeace, «[Shell settles multimillion-dollar SLAPP lawsuit against Greenpeace](#)», 10/12/2024.

15. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα», 2025.

2.4 Μεθοδολογία της έρευνας

Οι SLAPP αγωγές αποτελούν ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζεται από σύνθετες και ενίοτε αθέατες πλευρές και διαδικασίες, οι οποίες συνδέονται με την άσκηση εξουσίας, τον περιορισμό της ελευθερίας του λόγου, τη δικαιιοσύνη και τη δημόσια συμμετοχή. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας κρίθηκε απαραίτητη η υιοθέτηση μιας μεθοδολογίας που θα επιτρέψει: α) την τεκμηρίωση της καταχρηστικής φύσης των νομικών ενεργειών που ασκήθηκαν, δηλαδή ότι πρόκειται πράγματι για SLAPP αγωγή, β) την αποτύπωση του περιβαλλοντικού χαρακτήρα της υπόθεσης και γ) την ανάδειξη των εμπειριών, αναγνώσεων, αντιλήψεων και πεποιθήσεων των στόχων των eco-SLAPPs στα γεγονότα που εξετάζονται.

Η έναρξη της έρευνας έγινε με τη μελέτη της υφιστάμενης βιβλιογραφίας τόσο σε σχέση εν γένει με τις SLAPP αγωγές, όσο και ειδικότερα σε σχέση με αυτές που έχουν περιβαλλοντικό χαρακτήρα. Επιπλέον, η βιβλιογραφική έρευνα συμπεριέλαβε τη μελέτη πρόσφατων γνωστών ή λιγότερο γνωστών υποθέσεων που φέρουν τα χαρακτηριστικά των eco-SLAPPs (όπως αυτά περιγράφονται στον ανωτέρω ορισμό) και έλαβαν χώρα στην Ελλάδα.

Για τη συγκέντρωση του πρωτογενούς υλικού, επιλέχθηκε η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης. Η συγκεκριμένη μεθοδολογική επιλογή έγινε με στόχο να δημιουργηθεί ένα ευέλικτο και φιλικό ερευνητικό περιβάλλον, το οποίο επιτρέπει στους/στις συμμετέχοντες/ουσες να εκφραστούν με άνεση και να εστιάσουν σε πτυχές που οι ίδιοι/ες θεωρούν κρίσιμες. Το ημιδομημένο ερωτηματολόγιο λειτούργησε ως οδηγός για την οργάνωση της συνέντευξης, χωρίς να περιορίζει το περιεχόμενο ή την έκταση των απαντήσεων. Η επιλογή αυτή αναδείχθηκε κατάλληλη, καθώς επέτρεψε την καταγραφή των σχετικών βιωμάτων, αφηγήσεων, προσωπικών εμπειριών και εκτιμήσεων, οι οποίες δεν θα μπορούσαν να αποτυπωθούν μέσω τυποποιημένων εργαλείων. Διευκρινίζεται ότι δεν ζητήθηκε πρόσβαση σε δικογραφίες και δεν μελετήθηκαν νομικά έγγραφα, καθώς σκοπός της έρευνας δεν είναι ο σχολιασμός ή η αξιολόγηση του νομικού και ουσιαστικού υλικού των παρουσιαζόμενων υποθέσεων, πολλές από τις οποίες ακόμη εκκρεμούν δικαστικά, αλλά η από την πλευρά των εναγομένων βιωματική προσέγγισή τους ως ενταγμένων σε στρατηγικές SLAPP.

Συνολικά πραγματοποιήθηκαν εννέα (9) συνεντεύξεις με πρόσωπα που είτε έχουν υποστεί eco-SLAPP, είτε δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στο πεδίο της παρακολούθησης και της αντιμετώπισης του φαινομένου. Οι ερωτώμενοι/ες οργανώθηκαν σε τρεις βασικές κατηγορίες: πολίτες, δημοσιογράφοι και εκπρόσωποι περιβαλλοντικών οργανώσεων. Για κάθε μία από τις τρεις αυτές κατηγορίες σχεδιάστηκε ξεχωριστό ερωτηματολόγιο,

ώστε να αντανakλά τις ιδιαίτερες παραμέτρους που αφορούν τον ρόλο, τη θέση και τις εμπειρίες των υποκειμένων.

Οι πολίτες που συμμετείχαν στην έρευνα επιλέχθηκαν διότι στοχοποιήθηκαν μέσω αγωγών, (ή/και μηνύσεων ή άλλων νομικών ενεργειών), είτε ως πρόσωπα, είτε λόγω της συμμετοχής τους σε ομάδες, δράσεις ή κινήσεις πολιτών. Η δημόσια δράση τους σχετίζεται με την προστασία φυσικών τοπίων, τη διαφύλαξη του δημόσιου χώρου ή την ανάδειξη άλλων ζητημάτων περιβαλλοντικής ρύπανσης ή υποβάθμισης. Η συμμετοχή τους αποτέλεσε το κρισιμότερο σκέλος της έρευνας, καθώς εκπροσωπούν τον πυρήνα των υποθέσεων, αντιστοιχώντας σε έξι από τις εννέα συνεντεύξεις. Πρόκειται για άτομα ενταγμένα στην τοπική κοινωνία με δημόσια συμμετοχή και δράση, τα οποία κινητοποιήθηκαν, είτε ατομικά είτε συλλογικά, για την υπεράσπιση του δημόσιου (περιβαλλοντικού) συμφέροντος και βρίσκονται, εξαιτίας αυτής της στάσης τους, αντιμέτωποι/ες με νομικό εκφοβισμό που στόχο έχει τη φίμωσή τους. Στην κατηγορία των πολιτών εντάσσονται τόσο πρόσωπα τα οποία έδρασαν συλλογικά, μέσα από ομάδες/κινήσεις με πολιτική θέση και στόχευση σε περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα, όσο και μεμονωμένα πρόσωπα που έδρασαν ατομικά, εκφράζοντας δημόσια τις θέσεις τους ενάντια σε περιβαλλοντικές ή άλλες παραβιάσεις. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ακόμη και όταν πρόκειται για άτομα που δεν συμμετέχουν σε οργανωμένες πρωτοβουλίες ή κινήσεις πολιτών, η δράση τους εντάσσεται σε ένα συλλογικό πλαίσιο, καθώς συνδέεται με τις ευρύτερες ανησυχίες και κινητοποιήσεις των τοπικών κοινωνιών στις οποίες ανήκουν. Σε μια περίπτωση, κατά την περίοδο της έρευνας, ένας συμμετέχων είχε εκλεγεί και υπηρετούσε ως δημοτικός σύμβουλος.

Η κατηγορία των δημοσιογράφων περιλάμβανε επαγγελματίες με τεκμηριωμένη ερευνητική δουλειά σε ζητήματα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, οι οποίοι/ες έχουν βρεθεί αντιμέτωποι/ες με SLAPP αγωγές λόγω της δημοσιοποίησης ρεπορτάζ που θίγουν τα συμφέροντα επιχειρηματικών ή άλλων θεσμικών φορέων. Η συνεισφορά τους στην έρευνα επέτρεψε την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ο περιορισμός της ελευθερίας του Τύπου συνδέεται με την ευρύτερη προσπάθεια περιορισμού της πληροφόρησης, της διαφάνειας και του δημοκρατικού ελέγχου.

Η τρίτη κατηγορία αφορά εκπροσώπους περιβαλλοντικών οργανώσεων με εμπειρία, όχι μόνο στην τεκμηρίωση και παρακολούθηση σχετικών υποθέσεων στην Ελλάδα, αλλά και στην καταγραφή και σύγκριση πρακτικών SLAPP σε ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο. Η επιλογή αυτής της κατηγορίας συμμετεχόντων στόχευσε στην ενίσχυση της ανάλυσης μέσα από την οπτική της κοινωνίας των πολιτών, με οργανώσεις που έχουν μελετήσει τις θεσμικές ανεπάρκειες και έχουν προχωρήσει σε συγκροτημένες παρα-

τηρήσεις γύρω από τις SLAPPs και είναι σε θέση να αναδείξουν τάσεις και μοτίβα, καθώς και να μεταφέρουν τη διεθνή τους εμπειρία.

Πέραν της ανάλυσης των συνεντεύξεων, η έρευνα αξιοποιεί και δευτερογενή δεδομένα, ώστε να εμπλουτιστεί η τεκμηρίωση και να εξαχθούν συμπεράσματα που βασίζονται σε πολλαπλές πηγές. Σε αυτό το πλαίσιο, εντάσσονται επιπλέον εμβληματικές υποθέσεις eco-SLAPP στην Ελλάδα, που έχουν ήδη καταγραφεί και δημοσιευθεί, είτε σε προηγούμενη έρευνα¹⁶ ή στα μέσα ενημέρωσης. Αυτές είναι: α) η υπόθεση των ανεμογεννητριών στο Ακρωτήρι Μαλέα, με αγωγές από την εταιρεία «WRE» κατά συλλογικών φορέων, δημοτικών συμβούλων και πολιτών, αλλά και κατά του δημοσιογράφου Τάσου Σαραντή και της Εφημερίδας των Συντακτών, β) η υπόθεση της Τήνου, με στοχοποίηση δεκάδων πολιτών λόγω αντιδράσεων σε επενδύσεις αιολικών πάρκων και γ) η αγωγή κατά της δημοσιογράφου Σταυρούλας Πουλημένη και του Alterthess από στέλεχος της εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός». Οι υποθέσεις αυτές φωτίζουν διαφορετικές πτυχές της στοχοποίησης και της καταχρηστικής χρήσης του νόμου για την αποδυνάμωση της δημόσιας συμμετοχής σε περιβαλλοντικά θέματα.

Επιπλέον, ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη δεοντολογική διάσταση της έρευνας και στην προστασία των συμμετεχόντων/ουσών. Πριν από κάθε συνέντευξη, δόθηκαν λεπτομερείς πληροφορίες για τους σκοπούς της έρευνας, τον τρόπο χρήσης των δεδομένων και τα δικαιώματα των συμμετεχόντων/ουσών, ενώ ζητήθηκε και δόθηκε γραπτή συγκατάθεση για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων.

Σημειώνεται ότι τα περισσότερα από τα άτομα που συμμετείχαν έχουν ήδη μιλήσει δημόσια για τις υποθέσεις SLAPP που τους/ις αφορούν. Η συμμετοχή τους στην έρευνα προέκυψε με επίγνωση της σημασίας της καταγραφής, της επεξεργασίας, της συγκριτικής ανάλυσης και τελικά της ανάγκης για τεκμηριωμένη συνηγορία προς ανάδειξη ενός φαινομένου που έχει σημαντικές επιπτώσεις για τη δημοκρατία και τα δικαιώματα.

Τέλος, σημειώνεται ότι η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε δεν αποσκοπεί στην απλή καταγραφή των περιστατικών, αλλά επιδιώκει να φωτίσει τις διεργασίες και τους μηχανισμούς πίσω από τις SLAPP αγωγές, να αναδείξει τις επιπτώσεις και να εντοπίσει τα κενά. Μέσα από τη φωνή όσων στοχοποιούνται, η έρευνα φιλοδοξεί να ενισχύσει το αίτημα για προστασία από τις SLAPPs, συμβάλλοντας στη θωράκιση της δημόσιας συμμετοχής και την ενίσχυση της δημοκρατίας.

16. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «[Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα](#)», 2025.

3 — EPEYNA

3.1 Παρουσίαση των υποθέσεων

Ακολουθεί η συνοπτική παρουσίαση των υποθέσεων για τις οποίες, στα πλαίσια των αναγκών της παρούσας έρευνας, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τα θύματα-στόχους:

- **Η εταιρεία «ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ» εναντίον της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών»**

Στα τέλη του 2017, οι κάτοικοι του Βόλου ενημερώθηκαν ότι η τσιμεντοβιομηχανία «ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ», μέλος του γαλλο-ελβετικού ομίλου «LafargeHolcim», θα ξεκινούσε την καύση σκουπιδιών για παραγωγή ενέργειας. Τότε ιδρύθηκε η «Επιτροπή Αγώνα Πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών», η οποία σε συνεργασία με ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια, νοσοκομεία και περιβαλλοντικές οργανώσεις εξέτασε τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της καύσης και οργάνωσε δράσεις και κινητοποιήσεις. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκαν ακτιβιστικές παρεμβάσεις σε κτίριο της Περιφέρειας και στο εργοστάσιο.

Το 2019 η εταιρεία υπέβαλε μήνυση κατά τριών μελών της Επιτροπής για συμμετοχή σε δράση ενάντια στην εκφόρτωση σκουπιδιών από το πλοίο «Fiona» στις 25 Ιουλίου 2019, καθώς και SLAPP, ζητώντας να σταματήσουν οι δημόσιες αναφορές στις δραστηριότητες της εταιρείας, τις οποίες θεωρούσε συκοφαντικές, με την απειλή χρηματικής ποινής 1.000 ευρώ για κάθε αναφορά στο όνομά της. Η αγωγή απορρίφθηκε το καλοκαίρι του 2021. Η ποινική υπόθεση για τη διατάραξη οικιακής ειρήνης και άσκηση παράνομης βίας εκδικάστηκε τον Οκτώβριο του 2023, με τους/ις κατηγορούμενους/ες να αθώνονται. Η δίκη εκκρεμεί σε δεύτερο βαθμό και αναμένεται να γίνει το φθινόπωρο του 2025.¹⁷

Σημειώνεται ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας, με την απόφαση 1111/2023, έκανε εν μέρει δεκτή προσφυγή περιβαλλοντικών φορέων, του «Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων» και της «Περιβαλλοντικής Πρωτοβουλίας Μαγνησίας» και απαγόρευσε τη θαλάσσια μεταφορά σκουπιδιών. Έκτοτε η μεταφορά γίνεται οδικώς προς το εργοστάσιο.

17. Περισσότερα για την υπόθεση: Σαραντής Τάσος, «Δικάζονται για τον αγώνα κατά της καύσης σκουπιδιών» ΕφΣΥΝ, 18/10/2023 και Μανώλη Ελένη, «Βόλος: Έφεση σε αθωωτική απόφαση για ακτιβιστές, ένα χρόνο μετά», EPTnews, 19/09/24.

- **Η «Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος Βόλου (ΔΕΥΑΜΒ)» κατά Δημοτικού Συμβούλου για την ποιότητα του νερού στον Βόλο**

Τον Μάρτιο του 2024 η «Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος Βόλου (ΔΕΥΑΜΒ)» κατέθεσε αγωγή ύψους 100.000 ευρώ για ηθική βλάβη κατά μέλους του Δημοτικού Συμβουλίου Βόλου και της «Περιβαλλοντικής Πρωτοβουλίας Μαγνησίας», λόγω δημόσιων δηλώσεών του. Ο ίδιος είχε υποστηρίξει ότι στις περισσότερες γεωτρήσεις που υδροδοτούν την πόλη εντοπίστηκαν εξασθενές χρώμιο και υδράργυρος. Ο Δημοτικός Σύμβουλος βασίστηκε σε μετρήσεις της Διεύθυνσης Υγείας της Περιφερειακής Ενότητας Μαγνησίας. Παράλληλα, η «ΔΕΥΑΜΒ», μέσω εκπροσώπων της σε τοπικά μέσα, ισχυρίστηκε ότι το νερό είναι ασφαλές.¹⁸

Ο εν λόγω Δημοτικός Σύμβουλος είναι δραστήριος στα κοινά, με πολυετή δράση στα περιβαλλοντικά και τοπικά κινήματα της πόλης. Λόγω της δράσης αυτής, τον Οκτώβριο του 2021 δέχθηκε αγωγές και μηνύσεις από τον Δήμαρχο Βόλου, Αχιλλέα Μπέο, και συνεργάτες του. Αφορμή αποτέλεσε παρέμβασή του στο Δημαρχείο με δηλώσεις του ενάντια στην επένδυση και τον σχεδιασμό κατασκευής πλωτής μονάδας υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στον Παγασητικό.¹⁹ Επιπλέον, έχει στοχοποιηθεί και από την «ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ» για τη συμμετοχή του σε κινητοποιήσεις κατά της καύσης σκουπιδιών (υπόθεση η οποία αναφέρεται παραπάνω).

- **Εφοπλιστής κατά κατοίκου του Μεγάλου Πάπιγκου που εναντιώθηκε στη δόμηση σε προστατευόμενες περιοχές του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου**

Κάτοικοι της περιοχής και περιβαλλοντικές οργανώσεις, ήδη από το 2022, ερευνούν τις επιπτώσεις των οικοδομικών εργασιών ιδιοκτησίας του εφοπλιστή Αντώνη Λαιμού στο Μεγάλο Πάπιγκο, εντός της Ζώνης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου. Ο οικισμός του Μεγάλου Πάπιγκου έχει χαρακτηριστεί, όπως και άλλοι οικισμοί, παραδοσιακός, εφάπτεται με τον Πυρήνα του Εθνικού Πάρκου (Τμήμα Βίκος) και είναι ενταγμένος, όπως όλη η πε-

18. THESSALIAN RADIO TELEVISION SA, «Βόλος Αγωγή της ΔΕΥΑΜΒ κατά Λημνιού μετά τις καταγγελίες για εντοπισμό χρωμίου και υδραργύρου», 05/03/24 και Μανώλη Ελένη, «Βόλος: Αναβλήθηκε η δίκη του Στέλιου Λημνιού έπειτα από αγωγή της ΔΕΥΑΜΒ», EPTnews, 11/10/2024.

19. Περισσότερα για την υπόθεση: Μανώλη Ελένη, «Παρουσίαση του σχεδίου ΑΡΓΩ FSRU στο λιμάνι του Βόλου», EPTnews, 19/10/2021, Παύλου Φρόσω, «Με εντάσεις η έναρξη συζήτησης για τη δημιουργία Μονάδας υγροποιημένου φυσικού αερίου», EPTnews, 19/10/2021, TRT.

ριοχή, στο Δίκτυο Natura 2000. Σημειώνεται, επιπλέον, ότι το Ζαγόρι έχει εγγραφεί στον Κατάλογο των Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO ως Πολιτιστικό Τοπίο.

Τον Ιούνιο του 2024, σε μια κάτοικο της περιοχής που ασχολείται με το θέμα ασκείται SLAPP από τον εφοπλιστή, ο οποίος ζητά επιδίκαση σε βάρος της του ποσού των 150.000 ευρώ για την αποκατάσταση της ηθικής του βλάβης εξαιτίας της συκοφαντικής δυσφήμισης που φέρεται ότι υπέστη. Σημειώνεται ότι περιβαλλοντικές οργανώσεις και άλλοι κάτοικοι της περιοχής επίσης ασχολούνται συστηματικά με το θέμα. Η SLAPP αγωγή κατά της κατοίκου αφορούσε ερώτηση που έθεσε η ίδια τον Μάρτιο του 2024, μέσω επιστολής, προς τις αρμόδιες υπηρεσίες για το αν υφίστανται παράνομες επεμβάσεις σε ιστορική ημιονική οδό και αρχαίο μνημείο. Η επιστολή κοινοποιήθηκε και σε περιβαλλοντικές οργανώσεις (Καλλιστώ, ΕΛΛΕΤ, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Σύλλογος Πολιτών υπέρ των ρεμάτων «Ροή», Επιμελητήριο Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας) και δεν δόθηκε στη δημοσιότητα. Η αγωγή εκδικάστηκε πριν λίγους μήνες και αναμένεται η απόφαση.²⁰

- **Η εταιρεία «Ανταποδοτική Ανακύκλωση» κατά δημοσιογράφου και μέσου για ρεπορτάζ με αποκαλύψεις για τη λειτουργία της**

Τον Ιούλιο του 2020 η εταιρεία «Ανταποδοτική Ανακύκλωση» κατέθεσε αγωγή κατά του δημοσιογράφου Θοδωρή Χονδρόγιαννου και του μέσου ενημέρωσης Reporters United για ρεπορτάζ που αποκάλυπτε τις προβληματικές επιδόσεις της εταιρείας στην ανακύκλωση συσκευασιών.²¹ Το ρεπορτάζ δημοσιεύτηκε τον Φεβρουαρίου του 2020 και έφερε στη δημοσιότητα έγγραφα του Ελληνικού Οργανισμού Ανακύκλωσης (ΕΟΑΝ), του φορέα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας που είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή της ανακύκλωσης στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα οποία η εταιρεία δεν κατάφερε να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις του νόμου για αποτελεσματική διαχείριση ανακυκλώσιμων υλικών συσκευασίας. Μετά από εξώδικο που έστειλε η εταιρεία στο μέσο, ακολούθησε αγωγή με αίτημα

20. Περισσότερα για την υπόθεση: Καλλιστώ, «Μεγάλο Πάπιγκο: Η ανομία χωρίς όρια συνεχίζεται!» 28/06/2022, Σαραντής Τάσος, «Η ανομία στο Μεγάλο Πάπιγκο είναι... μεταδοτική», ΕφΣΥΝ, 26/02/2024 και Πουλημένη Σταυρούλα, «Κάτοικος του Πάπιγκου δέχθηκε αγωγή SLAPP από τον εφοπλιστή Αντ. Λαιμό για μια ερώτηση σε δημόσιες υπηρεσίες», Alterthess, 14/03/2025.

21. Περισσότερα για την υπόθεση: Χονδρόγιαννος Θοδωρής, «Η προβληματική λειτουργία της Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης», Inside Story, 12/02/2020 και GovWatch, «Αγωγή SLAPP κατά δημοσιογράφου και μέσου ενημέρωσης για ρεπορτάζ σχετικό με την ανακύκλωση συσκευασιών», 27/11/2020.

την επιδίκαση ποσού 80.000 ευρώ για την αποκατάσταση της ηθικής της βλάβης εξαιτίας της συκοφαντικής δυσφήμισης που φέρεται ότι υπέστη.

- **Η εταιρεία «MAPINES Ρόδου» κατά μέλους της κίνησης πολιτών «ΟΜΠΡΕΛΑ, Δίκτυο για την προάσπιση του δημόσιου χώρου»**

Τον Μάιο του 2024 η εταιρεία «MAPINES Ρόδου» άσκησε αγωγή κατά κατοίκου της Ρόδου, μέλους της κίνησης πολιτών «ΟΜΠΡΕΛΑ, Δίκτυο για την προάσπιση του δημόσιου χώρου». Με την αγωγή η εταιρεία ζητούσε αρχικά 700.000 ευρώ για την αποκατάσταση της ηθικής της βλάβης εξαιτίας της συκοφαντικής δυσφήμισης που φέρεται ότι υπέστη από ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης και δηλώσεις σε τοπικά μέσα. Με την αγωγή η εταιρεία ζητούσε αρχικά 700.000 ευρώ ως αποζημίωση. Οι αναρτήσεις και δηλώσεις αυτές αφορούσαν τον τρόπο σχεδιασμού της νέας μαρίνας Ρόδου και την υπεράσπιση των δημόσιων χώρων της πόλης, απέναντι σε μια μεγάλης κλίμακας επένδυση. Σύμφωνα με κατοίκους και φορείς της πόλης, η επένδυση αυτή, όπως σχεδιάζεται, είναι αναλογικά τεράστια με το μέγεθος της πόλης. Σημειώνεται ότι ο σχεδιασμός αυτής της επένδυσης έγινε δυνατός μέσω Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ).²² Σύμφωνα με την «ΟΜΠΡΕΛΑ», η μαρίνα της Ρόδου πρόκειται να μετατραπεί σε επένδυση real estate, με υπέρμετρη αύξηση δόμησης, ύψους κτιρίων και κάλυψης, ενώ παράλληλα θα μειωθούν σημαντικά οι κοινόχρηστοι δημόσιοι χώροι, δημιουργώντας σημαντική επιβάρυνση στην ευρύτερη περιοχή. Ο κάτοικος που δέχθηκε τη SLAPP αγωγή μετείχε ενεργά ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας στην αίτηση για την ακύρωση της ΚΥΑ που τροποποιεί την χωροθέτηση και του περιβαλλοντικούς όρους της νέας μαρίνας Ρόδου. Η αγωγή εκδικάστηκε τον Ιούνιο του 2025 και αναμένεται η απόφαση.²³

- **Ο όμιλος «ONEX Shipyards» κατά του Παρατηρητηρίου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου**

Το «Παρατηρητήριο Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου (ΠΠΠΣ)», μέλη του και ο Πρόεδρος, αντιμετωπίζουν αγωγές SLAPP από τον όμιλο «ONEX Shipyards» (ο οποίος διαχειρίζεται το Νεώριο Σύρου). Ο όμιλος έχει καταθέσει αγωγές, με τις οποίες αξιώνει ποσά συνολικού ύψους άνω των 3 εκα-

22. Φ.1046/ΑΠ.24245/2023

23. Περισσότερα για την υπόθεση: Η Ροδιακή, «Στο Σκαμνί επειδή Μίλησε για το Περιβάλλον – Δίκη 700.000€ την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος στη Ρόδο», 02 Ιουνίου 2025 και Πουλημένη Σταυρούλα, «Ρόδος: Εκδίκαση αγωγής SLAPP για την υπεράσπιση του περιβάλλοντος στην παγκόσμια μέρα εορτασμού του», Alterthess, 06 Ιουνίου 2025.

τομυριών ευρώ για την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης, που φέρεται ότι υπέστη από συκοφαντική δυσφήμιση, καθώς και για αποζημίωση λόγω διαφυγόντων κερδών. Η αρχική αγωγή (ενός εκατομμυρίου ευρώ) στρέφονταν εναντίον του «ΠΠΠΣ». Αφότου δύο μέλη του την γνωστοποίησαν σε ραδιοφωνικούς σταθμούς, ο όμιλος στράφηκε εναντίον τους αξιώνοντας επιπλέον αποζημίωση ενός εκατομμυρίου ευρώ από τον καθένα. Η πρώτη αγωγή ασκήθηκε έπειτα από τη δράση του «ΠΠΠΣ» με αφορμή τα επαναλαμβανόμενα επεισόδια ατμοσφαιρικής και θαλάσσιας ρύπανσης, όπως και ηχορύπανσης στην περιοχή του λιμανιού της Ερμούπολης, όπου ο όμιλος «ONEX» (με δύο εταιρείες του) διαχειρίζεται το Νεώριο. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Σύρου, με απόφασή του το 2022, έκρινε αβάσιμες όλες τις κατηγορίες του «ONEX» εναντίον του «ΠΠΠΣ», αναγνωρίζοντας πως η δράση του με στόχο την ανάδειξη της ρύπανσης του φυσικού περιβάλλοντος και της απειλής προς τη δημόσια υγεία από τις δραστηριότητες του Ομίλου είναι απολύτως θεμιτή, εύλογη, τεκμηριωμένη, δικαιολογημένη και χωρίς καμία σκοπιμότητα. Ως εκ τούτου, το δικαστήριο απέρριψε κάθε αξίωση για αποζημιώσεις προς τον «ONEX», ενώ, κρίνοντας δικαιολογημένα τα ερωτήματα που απευθύνθηκαν προς τις αρχές, αναγνώρισε πως οι αρχές εξακολουθούν να οφείλουν απαντήσεις. Παρά την πρωτόδικη απόφαση, ο «ONEX» επέμεινε στην τακτική της απειλής και της οικονομικής εξόντωσης των εναγόμενων, ασκώντας έφεση κατά της απόφασης στο σύνολό της. Από την πλευρά τους, το «ΠΠΠΣ» και τα μέλη του κατέθεσαν έφεση ως προς το σκέλος της απόφασης που έκρινε ότι τα τελευταία πράγματι υπαινίχθηκαν πως οι χορηγίες του «ONEX» προς τις αρχές γίνονται αποκλειστικά για να εξασφαλιστεί η εύνοιά τους. Αναμένεται η απόφαση σε δεύτερο βαθμό.²⁴

- **Επιχειρηματίας κατά του Σωματείου «Σώστε την Ιο (Save Ios)»**

Το Σωματείο «Save Ios» δραστηριοποιείται στο νησί της Ίου με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Τον Δεκέμβριο του 2021 στο Τριμελές Πρωτοδικείο Νάξου στέλεχος της εταιρείας «105 ΑΕ» καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης 16 μηνών με αναστολή για περιβαλλοντικά και πολεοδομικά αδικήματα που τελέστηκαν στην περιοχή Κουμπάρα-Διακοφτό. Το Σωματείο εκπροσωπήθηκε στη δίκη από δικηγόρο και τρία μέλη του Διοικητικού του Συμβουλίου για να υποστηρίξει την κατηγορία. Σύμφωνα με όσα κατέθεσε, οι περιβαλλοντικές παραβάσεις της εταιρείας «105 ΑΕ» τεκμηριώνονται σε έκθεση του 2016 των Επιθεωρη-

24. Περισσότερα για την υπόθεση: Μπίστης Αλέξανδρος, «Χαρακτηριστική περίπτωση SLAPP οι αγωγές των Ναυπηγείων Σύρου (Podcast)», Η Αυγή, 08/12/2021 και Σαραντής Τάσος, «Στο Εφετείο η εξωφρενική αγωγή SLAPP εναντίον πολιτών της Σύρου», ΕΦΣΥΝ, 06/02/2025.

τών Περιβάλλοντος. Στη συνέχεια, το Σωματείο αναδημοσίευσε άρθρο της Εφημερίδας των Συντακτών, στο οποίο γινόταν αναφορά στην απόφαση του δικαστηρίου. Ωστόσο, το Σωματείο διόρθωσε το περιεχόμενο του άρθρου, επισημαίνοντας ότι η εφημερίδα λανθασμένα ανέφερε ότι η ποινή αφορούσε συγκεκριμένο επιχειρηματία. Ο επιχειρηματίας προχώρησε σε SLAPP κατά του Σωματείου και μέλους του ΔΣ του ζητώντας συνολικά 240.000 ευρώ για την αποκατάσταση της ηθικής του βλάβης εξαιτίας της φερόμενης προσβολής της προσωπικότητάς του. Τον Μάρτιο του 2023 η SLAPP απορρίφθηκε και το δικαστήριο επιδίκασε σε βάρος του επιχειρηματία ποσό 2.400 ευρώ για τη δικαστική δαπάνη του Σωματείου. Το ποσό αυτό δεν έχει καταβληθεί ακόμη.²⁵ Το Σωματείο «Save los» αντιμετωπίζει επιπλέον SLAPPs από τον επιχειρηματία και εταιρείες που σχετίζονται μαζί του, καθώς και μια ποινική υπόθεση με αφορμή τη δημοσίευση πληροφοριών που αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια δίκης. Σημειώνεται ότι οι παραβιάσεις που έχουν βεβαιωθεί και τα πρόστιμα τα οποία έχουν επιβληθεί σε εταιρείες που εμπλέκονται στην εκμετάλλευση του νησιού της Ίου από τις αρμόδιες αρχές είναι πολλά και ανέρχονται σε εκατοντάδες χιλιάδες ευρώ σύμφωνα με το «Save los». Τέλος, το Συμβούλιο της Επικρατείας (απόφαση 1037/2022) έχει ακυρώσει τις άδειες ανέγερσης τουριστικού καταλύματος στην περιοχή Κουμπάρα-Διακοφτό.

- **Παρουσίαση των υποθέσεων προηγούμενης έρευνας**

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά οι υποθέσεις για τις οποίες η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου είχε συλλέξει πρωτογενές υλικό μέσω συνεντεύξεων για τις ανάγκες της έρευνας «Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα»:

- **«WRE ΕΛΛΑΣ - Ανώνυμη Οικοδομική Εταιρεία Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Παροχής Υπηρεσιών» κατά δημοσιογράφου και μέσου**

Στις 29 Δεκεμβρίου του 2019 ο Τάσος Σαραντής δημοσίευσε στην Εφημερίδα των Συντακτών ένα άρθρο με τίτλο «Οι ανεμογεννήτριες “γεννούν” βιομηχανία διώξεων». Το άρθρο αφορούσε ένα μπαράζ μηνύσεων και αγωγών από την εταιρεία «WRE ΕΛΛΑΣ - Ανώνυμη Οικοδομική Εταιρεία Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Παροχής Υπηρεσιών» προς μια σειρά από πρόσωπα και φορείς: πιο συγκεκριμένα προς τον Δήμαρχο και ολόκληρο το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Μονεμβασίας (συνολικά 27 άτομα), τουλάχιστον

25. Περισσότερα για την υπόθεση: Βαγιανός Δημήτρης, Δρίτσας Στέλιος, «[Για την Ίο](#)», ΕφΣΥΝ 28/01/2022 και Save los, «[Το σωματείο μας κέρδισε μια αγωγή SLAPP](#)», 11/05/2023.

χιστον 10 φυσικά πρόσωπα (κάποια από αυτά δύο φορές), τη «Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα ενάντια στην εγκατάσταση Αιολικών Σταθμών και Δικτύου Υψηλής Τάσης», τον Περιβαλλοντικό και Πολιτιστικό Σύλλογο Μονεμβασίας/Χερσονήσου Μαλέα «ΑΡΤΕΜΙΣ», αλλά και δύο μέσα ενημέρωσης της Λακωνίας, το Mousikos Palmos 94,5 fm και το FLY fm 89,7.

Τέσσερις μέρες αργότερα η ίδια εταιρεία επέδωσε στον δημοσιογράφο και την εφημερίδα εξώδικη διαμαρτυρία και στη συνέχεια κατέθεσε αγωγή αξιώνοντας το ποσό των 225.000 ευρώ συνολικά για την αποκατάσταση της ηθικής της βλάβης από δήθεν «δημοσίευση ψευδών, συκοφαντικών και προσβλητικών για την εταιρεία ισχυρισμών» που θίγουν, μεταξύ άλλων, την επιχειρηματική της δραστηριότητα. Επιπλέον, η εταιρεία αξίωνε 1.000 ευρώ για κάθε επιπλέον αναφορά στο πρόσωπό της και αιτούνταν να απαγγελθεί προσωρινή κράτηση 12 μηνών στον δημοσιογράφο και στον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της εταιρείας που εκδίδει την εφημερίδα, ως μέσο εκτέλεσης της απόφασης. Η αγωγή εκδικάστηκε τον Φεβρουάριο του 2023, κρίθηκε ως απαράδεκτη και απορρίφθηκε.

- **Στελέχη της «Hellas Gold» κατά δημοσιογράφου και μέσου**

Η Σταυρούλα Πουλημένη και το μέσο στο οποίο εργάζεται, το Alterthess, τον Οκτώβριο του 2020 δημοσίευσαν ένα άρθρο σχετικά με την καταδίκη δύο στελεχών της εταιρείας «Hellas Gold» για ρύπανση των επιφανειακών υδάτων της βορειοανατολικής Χαλκιδικής και υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Παρόλο που το ρεπορτάζ είχε μόνο πληροφοριακό χαρακτήρα και τα δύο στελέχη καταδικάστηκαν και από το Εφετείο έναν χρόνο αργότερα, η δημοσιογράφος και το μέσο δέχθηκαν αγωγή που αξίωνε 100.000 ευρώ ως αποκατάσταση ηθικής βλάβης για παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η αγωγή εκδικάστηκε τον Μάιο του 2022 και το δικαστήριο την έκανε εν μέρει δεκτή επιδικάζοντας αποζημίωση 3.000 ευρώ, παρά τον ισχυρισμό ότι η υπόθεση αφορούσε ένα ζήτημα δημόσιου συμφέροντος, για το οποίο υπήρχε ανάγκη πληροφόρησης του κοινού. Κατά της απόφασης ασκήθηκε έφεση, η οποία απορρίφθηκε.

- **Η «Ενεργειακή Κυκλάδων» κατά κατοίκων της Τήνου**

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε την αντίσταση των κατοίκων του νησιού στην εγκατάσταση ανεμογεννητριών. Η εταιρία που είχε αναλάβει την εγκατάσταση, η «Ενεργειακή Κυκλάδων», τον Ιούλιο του 2020, κατέθεσε αγωγές εναντίον 100 κατοίκων και αιρετών του νησιού (αργότερα 99, καθώς ένας από τους εναγόμενους ήταν ακόμη ανήλικος) που είχαν αντιδράσει στην πραγματοποίηση του έργου.

Η εταιρεία ταυτοποίησε τους πολίτες που συμμετείχαν στις αντιδράσεις (σύμφωνα με αναφορές, με τη βοήθεια της αστυνομίας η οποία είχε καταγράψει τις πινακίδες των οχημάτων τους) και διεκδίκησε, με μια σειρά από αιτιάσεις (διαφυγόντα κέρδη, ηθική βλάβη, κ.ά.), περισσότερα από 300.000 ευρώ από αυτούς.²⁶ Ταυτόχρονα, κινήθηκαν και ποινικές δίωξεις εναντίον τους, οι οποίες είναι σε εξέλιξη. Κάποιες από αυτές έγιναν έπειτα από μηνύσεις της εταιρείας και κάποιες αυτεπάγγελα.

Έκτοτε, το έργο προχωράει και το αστικό δικαστήριο, σε πρώτο βαθμό, δικαίωσε την εταιρεία, αποφασίζοντας να καταβληθεί από τους εναγόμενους το συνολικό ποσό των 5.000 ευρώ. Ακόμα δεν έχει οριστικοποιηθεί αν οι πολίτες θα ασκήσουν έφεση, τουλάχιστον όχι έως τη σύνταξη του παρόντος κειμένου.

3.2 Ανισορροπίες ισχύος: Ενάγοντες και εναγόμενοι – «Θύτες» και «θύματα»- στόχοι

Όπως σημειώθηκε παραπάνω, οι SLAPP αγωγές αποτελούν δικαστικές διαδικασίες οι οποίες δεν κινούνται με στόχο τη γνήσια κατοχύρωση ή άσκηση δικαιώματος, αλλά έχουν ως κύριο σκοπό τους την αποτροπή, τον περιορισμό ή την τιμωρία της συμμετοχής του κοινού, συχνά με την εκμετάλλευση της ανισορροπίας ισχύος μεταξύ των διαδίκων. Αυτή η ανισορροπία ισχύος μπορεί να μην αποτελεί προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό μιας υπόθεσης ως SLAPP, ωστόσο εντοπίζεται στη συντριπτική πλειοψηφία αυτών των υποθέσεων και αποτελεί, σε συνδυασμό με τις αιτιάσεις και τις ενδεχομένως υπέρογκες αξιώσεις, ένδειξη για τον χαρακτηρισμό τους ως SLAPP.

Στην περίπτωση των eco-SLAPPs η ανισορροπία δυνάμεων είναι ίσως ακόμη πιο ορατή, ιδίως όσον αφορά το οικονομικό επίπεδο των διαδίκων: όπως είδαμε στο κεφάλαιο 1.3, οι eco-SLAPPs συνήθως κινούνται από εξαιρετικά ισχυρές οικονομικά οντότητες, όπως πολυεθνικές εταιρείες ορυκτών καυσίμων, κατασκευαστικές, εταιρείες «πράσινης» ενέργειας κ.ά. Αντιστοίχως, οι στόχοι τους είναι συνήθως μικρές ή μεγαλύτερες περιβαλλοντικές οργανώσεις, ακτιβιστές/ίστριες ή υπερασπιστές/ίστριες του περιβάλλοντος, πρωτοβουλίες πολιτών και δημοσιογράφοι, φυσικά και νομικά πρόσωπα δηλαδή, που σε καμία περίπτωση δεν έχουν οικο-

26. Σαραντής Τάσος, «Απόπειρα εκφοβισμού των κατοίκων της Τήνου με εκατό αγωγές», ΕφΣΥΝ, 20/07/2020.

νομική ισχύ αντίστοιχη ή έστω συγκρίσιμη με αυτή των πολυεθνικών ή μεγάλων εταιρειών.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και στην περίπτωση της Ελλάδας: από τις 10 υποθέσεις eco-SLAPPS, τις 7 της παρούσας και τις 3 της προηγούμενης έρευνας, οι 9 κινήθηκαν είτε από πολυεθνικούς ομίλους και εταιρείες είτε από ισχυρούς επιχειρηματίες. Μόνο σε μια περίπτωση η SLAPP κινήθηκε από πρόσωπο με διαφορετική ιδιότητα: τη «Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Μείζονος Βόλου», δηλαδή ένα νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, κοινωφελούς και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, αποτελώντας πράγματι μια διακριτή κατηγορία ενάγοντα.

Όσον αφορά τα θύματα-στόχους των eco-SLAPPS, από τις 10 συνολικά υποθέσεις, σε 5 περιπτώσεις στοχοποιήθηκαν πολίτες ή πρωτοβουλίες πολιτών χωρίς νομική προσωπικότητα («Επιτροπή Αγώνα Πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών», κάτοικος του Μεγάλου Πάπιγκου, κίνηση πολιτών «ΟΜΠΡΕΛΑ, Δίκτυο για την προάσπιση του δημόσιου χώρου», κάτοικοι της Τήνου και «Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα ενάντια στην εγκατάσταση Αιολικών Σταθμών και Δικτύου Υψηλής Τάσης»)· σε 3 περιπτώσεις δημοσιογράφοι ή και τα μέσα στα οποία εργάζονταν (Θ. Χονδρόγιαννος, Σ. Πουλημένη, Τ. Σαραντής)· σε 3 περιπτώσεις σωματεία («Παρατηρητήριο Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου», «SAVE IOS», Περιβαλλοντικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Μονεμβασίας/Χερσονήσου Μαλέα «ΑΡΤΕΜΙΣ»)· και σε 2 περιπτώσεις στοχοποιήθηκαν πολιτικά πρόσωπα (Δημοτικός Σύμβουλος του Βόλου, ο Δήμαρχος και ολόκληρο το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Μονεμβασίας).²⁷

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι ανάμεσα στους ενάγοντες και τους εναγόμενους υπάρχει εξαιρετικά μεγάλη ανισορροπία δυνάμεων, ιδίως όσον αφορά την οικονομική ισχύ. Τούτο προκύπτει από τις ιδιότητες των εναγόντων, που στην συντριπτική πλειοψηφία τους απαρτίζονται από ισχυρά οικονομικά πρόσωπα (όμιλοι, εταιρείες, επιχειρηματίες), και την ταυτότητα των θυμάτων-στόχων, που στη μεγάλη πλειοψηφία τους είναι πολίτες, άτυπες ή αναγνωρισμένες ενώσεις πολιτών, δημοσιογράφοι ή μικρά δημοσιογραφικά μέσα και τοπικά πολιτικά πρόσωπα με μικρή επιρροή.

27. Το άθροισμα των θυμάτων διαφέρει από αυτό των υποθέσεων διότι σε μια υπόθεση μπορεί να κατετέθηκαν SLAPP αγωγές κατά περισσότερων από μία κατηγορία στόχων, π.χ. να στοχοποιήθηκαν τόσο πολίτες, όσο και μέσα.

Επιπλέον, είναι σαφές ότι η ανισορροπία δυνάμεων που προκύπτει από την οικονομική ισχύ, επεκτείνεται και συνολικότερα στο επίπεδο της αυξημένης εξουσίας που έχουν οι ενάγοντες έναντι των εναγόμενων. Όπως είναι εύλογο, ένας πολυεθνικός όμιλος ή επιχείρηση έχει σημαντικά μεγαλύτερη εξουσία, όχι μόνο σε σχέση με τον απλό πολίτη ή τις απλές ενώσεις πολιτών, αλλά ακόμη και από αιρετούς μικρών κοινωνιών.

Τέλος, στο πλαίσιο των ποσοτικών παρατηρήσεων, αξίζει να σημειωθεί ότι οι απλοί πολίτες (δηλαδή όχι όσοι/ες ενεπλάκησαν στην εκάστοτε υπόθεση λόγω του επαγγελματικού τους προφίλ ως δημοσιογράφοι ή πολιτικά πρόσωπα) είτε κατά μόνας είτε ως ενώσεις προσώπων (τόσο άτυπες όσο και με το νομικό πρόσωπο του συλλόγου ή σωματείου) ήταν αυτοί που στοχοποιήθηκαν (και) ως φυσικά πρόσωπα, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων (στις 7 από τις 10). Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία αφού μέσω αυτού γίνεται αντιληπτό ότι η ανισορροπία ισχύος μεταξύ εναγόντων και εναγόμενων είναι ακόμα μεγαλύτερη, καθώς δεν υπάρχει κανένα οργανωμένο επαγγελματικό, πολιτικό ή οικονομικό πλέγμα προστασίας για τον πολίτη-στόχο της SLAPP αγωγής, ο οποίος αντιμετωπίζει την επίθεση στηριζόμενος στις δικές του και μόνο δυνάμεις.

3.3 Τα είδη των επιθέσεων και ο ρόλος των αρχών

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, οι SLAPPs αποτελούν νομικές επιθέσεις και συνήθως έχουν τη μορφή αγωγών, οι οποίες εδράζονται σε κατά βάση αστήρικτες αιτιάσεις. Στις υποθέσεις που εξετάζονται στην παρούσα έρευνα αποτυπώνεται η συνηθέστερη νομική βάση των SLAPP αγωγών, δηλαδή η αποκατάσταση της ηθικής βλάβης με χρηματική ικανοποίηση εξαιτίας προσβολής της προσωπικότητας των εναγόντων λόγω φερόμενης συκοφαντικής τους δυσφήμισης, -κάποιες φορές- εξύβρισής τους, αλλά και παράνομης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Ενίοτε, οι αγωγές περιλαμβάνουν (συνήθως συνοδευτικά) και αξιώσεις, όπως αυτή των διαφυγόντων κερδών και της προσβολής της προσωπικότητας που συνδυάζεται με απειλή χρηματικών ποινών.

Τα ποσά που αξιώνουν οι αγωγές αποζημίωσης είναι συνήθως δυσθεώρητα. Στις υποθέσεις που εξετάζονται σε αυτή την έρευνα ποικίλλουν από 80.000 ευρώ («Ανταποδοτική Ανακύκλωση» κατά δημοσιογράφου και μέσου) έως και 3 εκατομμύρια (υπόθεση της Σύρου). Για να γίνει αντιληπτό το μέγεθος των αξιούμενων αποζημιώσεων, το άθροισμά τους –μόνο για τις 10 υποθέσεις που μελετώνται εδώ– αγγίζει τα 5 εκατομμύρια ευρώ, ενώ σε δύο περιπτώσεις απαιτείται επιπλέον απειλή χρηματικής ποινής της τάξης των 1.000 ευρώ για κάθε αναφορά στο πρόσωπο του ενάγοντα.

Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι, όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενη έρευνα,²⁸ στην Ελλάδα, σε πολλές περιπτώσεις οι SLAPPs δεν αποτελούν μονάχα μια αστική διαφορά. Και τούτο διότι αυτές συνοδεύονται από μηνύσεις που δικάζονται από τα ποινικά δικαστήρια και ενδέχεται να έχουν όχι μόνο οικονομικές, αλλά και ποινικές επιπτώσεις στους στόχους τους. Έτσι οι εναγόμενοι/ες, ενδέχεται να βρεθούν σε ποινικά δικαστήρια ως κατηγορούμενοι/ες, δηλαδή σε μια παράλληλη διαδικασία, διατρέχοντας τον κίνδυνο όχι μόνο της αποζημίωσης του ενάγοντα από το αστικό δικαστήριο αλλά, σε περίπτωση καταδίκης τους, και της επιβολής ποινικών κυρώσεων. Τέτοιες μπορεί να είναι ποινές φυλάκισης ή σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και κάθειρξη. Πάντως, σε αυτό το σημείο, αξίζει να επισημανθεί ότι, όπως φαίνεται, στις eco-SLAPPs αυτό το φαινόμενο είναι μάλλον σπανιότερο σε σχέση με τα όσα είχαν παρατηρηθεί στην προηγούμενη έρευνα που αφορούσε τις SLAPP αγωγές εν συνόλω.

Πέραν των νομικών επιθέσεων που δέχονται οι στόχοι των SLAPP αγωγών, έχει εισφερθεί πως σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να λαμβάνουν χώρα και άλλου είδους επιθέσεις προκειμένου να επιτευχθεί ο εκφοβισμός τους και ως εκ τούτου η αποχή τους από τη δημόσια συμμετοχή.²⁹ Αντίστοιχα ευρήματα εντοπίστηκαν και στην παρούσα έρευνα με μαρτυρίες να κάνουν λόγο για προώθηση εχθρικού κλίματος στην τοπική κοινωνία, δολοφονίες χαρακτήρα, ύβρεις, επεισόδια, τραμπουκισμούς, ακόμη και φυσική βία:

«Υπήρχε ένα εργοστασιακό σωματείο, εντός εισαγωγικών, του οποίου οι μπροστάρηδες ήταν αυτοί που κινούσαν όλη την εχθρική στάση στην τοπική κοινωνία, στα social media, με δολοφονία χαρακτήρων, με ύβρεις, με επεισόδια που έχουν γίνει κατά καιρούς και στην επιθεώρηση εργασίας, αλλά και στην πλατεία όταν γινόταν το Πρωτοδικείο».

Μέλος του «Παρατηρητηρίου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου»

«Μπήκαμε στο Δημοτικό [Συμβούλιο], μπήκαμε σε μια σύσκεψη που έκανε ο δήμαρχος [...] με τους ενδιαφερόμενους επενδυτές. Δεχτήκαμε χτυπήματα, δεχτήκαμε τραμπουκισμούς. Παρόλα αυτά περάσαμε μέσα με την επιμονή μας και τότε δεχτήκαμε φραστικές απειλές και χειρονομίες και μηνύσεις γι' αυτό το θέμα. Όχι αγωγές, μηνύσεις! Δεν

28. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «[Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα](#)», 2025.

29. Ο.π.

έχει κλείσει αυτή η ιστορία. Και, μάλιστα, επειδή ήμασταν θιγόμενοι εμφανώς και από τα βίντεο, κάναμε κι εμείς αγωγή για τις ύβρεις που δεχτήκαμε στην συγκεκριμένη περίπτωση ενάντια στον Δήμαρχο και, μάλιστα, την κερδίσαμε κιόλας σε πρώτη φάση και έχει πάει στο δευτεροβάθμιο τώρα».

Δημοτικός Σύμβουλος και μέλος
της «Περιβαλλοντικής Πρωτοβουλίας Μαγνησίας»

Σε αντίθεση με άλλες κατηγορίες SLAPP, όπου ο νομικός εκφοβισμός γίνεται συνήθως κατά νομικών προσώπων (π.χ. μέσα ενημέρωσης, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών) ή επαγγελματιών (π.χ. δημοσιογράφοι) και η διένεξη περιορίζεται μεταξύ του ενάγοντος και του εναγόμενου με τη διамεσολάβηση των δικαστικών αρχών, όπως σημειώθηκε και παραπάνω, οι eco-SLAPPs, στη μεγάλη πλειοψηφία τους, έχουν ως στόχο απλούς πολίτες και άτυπες ή αναγνωρισμένες ενώσεις πολιτών, με ή χωρίς ακτιβιστική δράση. Αυτό το ειδικό χαρακτηριστικό, σε πολλές υποθέσεις, οδηγεί στην ενεργή εμπλοκή και άλλων αρμόδιων αρχών στην υπόθεση (πχ. αστυνομία, λιμενικό, δημοτικά συμβούλια κ.ο.κ.). Σε αυτό το πλαίσιο, ο ρόλος των τοπικών και άλλων αρχών παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Στις υποθέσεις που εξετάζονται στην παρούσα έρευνα, οι αρχές που φέρονται να έχουν ενεργό ρόλο είναι στις περισσότερες περιπτώσεις δύο: οι δημοτικές αρχές και οι αρχές επιβολής του νόμου (αστυνομία και λιμενικό). Ξεκινώντας από τις πρώτες, παρατηρείται ότι ο ρόλος που μπορεί να παίξουν κινείται προς οποιαδήποτε κατεύθυνση. Σε ορισμένες υποθέσεις, οι δημοτικές αρχές είτε υποστηρίζουν έμμεσα ή άμεσα τα αιτήματα των πολιτών (π.χ. στην υπόθεση της Ίου) είτε μπορεί και οι ίδιες ή τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου να γίνουν στόχοι των SLAPPs (π.χ. στις υποθέσεις του Δήμου Μονεμβασιάς³⁰ και της Τήνου³¹). Σε άλλες υποθέσεις, όμως, μπορεί να συμβεί ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή είτε να υποστηρίζουν έμμεσα ή άμεσα τους ενάγοντες (π.χ. στην υπόθεση της Σύρου) είτε ακόμη και εξέχοντα μέλη τους να είναι αυτά που κινούν τις διαδικασίες του νομικού εκφοβισμού μέχρι και κατά μελών του ίδιου του Δημοτικού Συμβουλίου (π.χ. σε παραπάνω από μία υποθέσεις του Βόλου, με τον Δήμαρχο σε πρωταγωνιστικό ρόλο). Ενδεικτικές είναι οι παρακάτω μαρτυρίες:

30. Σαραντής Τάσος, «Οι ανεμογεννήτριες "γεννούν" βιομηχανία διώξεων», ΕφΣΥΝ, 29/12/2019.

31. Σαραντής Τάσος, «Απόπειρα εκφοβισμού των κατοίκων της Τήνου με εκατό αγωγές», ΕφΣΥΝ, 20/07/2020.

«Κατ' αρχάς, πολύ πρόσφατα, όταν μια από αυτές τις στρατηγικές επενδύσεις είχε βγει σε δημόσια διαβούλευση, ο Δήμος πήρε θέση γι' αυτό το θέμα και η θέση του Δήμου ήταν μη θετική, δηλαδή, ο Δήμος είπε "δεν μπορούμε να δώσουμε θετική γνωμοδότηση για την επένδυση". Ήταν η πρώτη φορά, τον Μάιο του 2025, δηλαδή πριν λίγους μήνες, που η τοπική κοινωνία εκφράστηκε (μέσω των εκλεγμένων εκπροσώπων της) αρνητικά [...] για τις επενδύσεις του Μιχαλόπουλου».

Μέλος του «SAVE IOS»

«Όχι, όχι, εδώ δεν υπήρξε ποτέ καμία υποστήριξη. Ίσα ίσα το αντίθετο. Υπάρχει μια συνεχής υποστήριξη της εταιρείας από τον Δήμο και τον εκάστοτε δήμαρχο, τον προηγούμενο και τον τωρινό. Μάλιστα, είχε κληθεί κάποια στιγμή – μάλλον δεν είχε κληθεί... Ο επιχειρηματίας κάλεσε το Δημοτικό Συμβούλιο και κάνανε ολόκληρη συνεδρίαση για να πάει να εκθέσει τις απόψεις του, χωρίς βέβαια εμείς να κληθούμε να πούμε τη δική μας, υπήρχε πάλι ένας μονόλογος συκοφαντίας εναντίον μας».

Μέλος του «Παρατηρητήριου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου»

«- Και έχουμε και άλλες μηνύσεις και αγωγές με τον Δήμαρχο Βόλου, έτσι; Από τη στιγμή που έχουμε στοχοποιηθεί και για άλλα ζητήματα, για το νερό, για παράδειγμα.
- Άρα λόγω αυτής της δράσης έχετε δεχτεί και άλλες [αγωγές/μηνύσεις];
- Είναι μια αλυσίδα.
- Από την παρούσα δημοτική αρχή;
- Ναι.»

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών»

«Μετά από ένα επεισόδιο που έγινε μέσα σε χώρο της ΔΕΥΑΜΒ³² [...] δήλωσα ότι στο Δημαρχείο μέσα υπάρχει εγκληματική οργάνωση. Γι' αυτή τη δήλωσή μου, την οποία βέβαια θα την υποστηρίξω μέχρι τέλους και θα προσπαθήσω να αποδείξω τον ισχυρισμό μου γι' αυτήν, δέχτηκα αγωγή 50.000 ευρώ από τον Δήμαρχο και μήνυση από τον Δήμαρχο και άλλες τρεις μηνύσεις από ομάδες Δημοτικών Συμβούλων, συνεργατών

32. Λεπτομέρειες για το συμβάν, σε προηγούμενο απόσπασμα της ίδιας μαρτυρίας.

του Δημάρχου. [...] μου κάνανε μηνύσεις θεωρώντας ότι τους συκοφάντησαν λέγοντας ότι υπάρχει εγκληματική οργάνωση»

Δημοτικός Σύμβουλος και μέλος
της «Περιβαλλοντικής Πρωτοβουλίας Μαγνησίας»

Αντίθετα με τις δημοτικές αρχές που η προσέγγισή τους ποικίλλει, από τα λεγόμενα των εμπλεκομένων προκύπτει ότι ο ρόλος της αστυνομίας και του λιμενικού, τουλάχιστον στις υποθέσεις που εξετάζονται εδώ (και υπάρχει εμπλοκή των αρχών επιβολής του νόμου), μοιάζει να κινείται αυστηρά προς μία και μόνο κατεύθυνση: αυτή της υπεράσπισης των συμφερόντων των εναγόντων. Η υπεράσπιση αυτή μπορεί να εμφανιστεί με διάφορες μορφές: από την παροχή προσωπικών στοιχείων ή πληροφοριών σχετικά με τους πολίτες προς τους ενάγοντες, έως τις συλλήψεις ακτιβιστών/ριών ή ακόμη και εκδικητικές συμπεριφορές εναντίον όσων εναντιώνονται στα συμφέροντα των εναγόντων. Σε μια περίπτωση, μάλιστα, από τη μαρτυρία του συνεντευξιαζόμενου, εγείρονται σοβαρές ανησυχίες για ενδεχόμενη (στενή) προσωπική ή ακόμη και οικονομική σχέση υψηλόβαθμου αστυνομικού με τους ενάγοντες, με τον ρόλο της αστυνομίας να περιγράφεται ως «θλιβερός». Οι παρακάτω μαρτυρίες είναι ενδεικτικές:

«Ένα πρώην μέλος του Σωματείου μας, ο πρώτος Αντιπρόεδρος του Σωματείου μας [...] είχε κάνει διάφορες καταγγελίες [...] γι' αυτούς τους δρόμους τους παράνομους που διανοίγονταν στην περιοχή [...], πήγαινε στην αστυνομία, έκανε καταγγελία κάθε φορά που διανοίγονταν επιπλέον δρόμος. Λοιπόν, η αστυνομία πήγαινε εκεί πέρα. Δεν έβλεπε κανέναν και στην ουσία δεν έκανε τίποτα για να σταματήσει αυτό το πράγμα. Το μέλος μας αυτό [...] είχε επισκευάσει τρία μικρά σκαλάκια που φτάνουν σε μια παραλία και πήγε η αστυνομία και τον συνέλαβε για την παράβαση αυτή, ενώ η αστυνομία δεν είχε συλλάβει αυτούς που διάνοιγαν δρόμους χιλιομέτρων».

Μέλος του «SAVE IOS»

«Το κράτος, λοιπόν, δεν κινήθηκε ποτέ. Δηλαδή ο Δήμος δήλωσε αναρμόδιος, ότι δεν μπορεί να κάνει τη μελέτη, παρόλο που το ΕΛΚΕΘΕ του είχε στείλει προσφορά. Η Περιφέρεια έκανε την πάπια. Ζητήσαμε εμείς, μιλήσαμε απευθείας με το ΕΛΚΕΘΕ και ζητήσαμε να χρηματοδοτήσουμε εμείς ως Σύλλογος τη μελέτη του. Το ΕΛΚΕΘΕ ήρθε δύο φορές στο νησί

και εμποδίστηκε από το Λιμεναρχείο να εκτελέσει τη μελέτη.³³ Δηλαδή ένας δημόσιος ερευνητικός φορέας εμποδίστηκε από το Λιμενικό, από το Λιμεναρχείο. Σημειώνεται ότι ο τότε πρώην Λιμενάρχης δουλεύει αυτή τη στιγμή ως διευθυντικό στέλεχος στην εταιρεία που μας έκανε την αγωγή.³⁴

Μέλος του «Παρατηρητήριου Ποιότητας
Περιβάλλοντος Σύρου»

«Που όταν βγεις μια βόλτα και πας στο λιμάνι θα δεις να επιπλέουν οι ρυπογόνες ουσίες και μια βάρκα να γυρίζει και να τις ανακατεύει για να μη φαίνονται, με το Λιμενικό απέναντι να κάθεται να την κοιτάει. Δηλαδή αυτή είναι η κατάσταση. Αλλά εμείς έπρεπε να φτάσουμε στο δικαστήριο για να αποδείξουμε ότι δεν είμαστε ελέφαντες».

Μέλος του «Παρατηρητήριου Ποιότητας
Περιβάλλοντος Σύρου»

«Καθίσαμε εκεί που γίνεται η εκφόρτωση. Μείναμε για λίγη ώρα. Εκεί συζητούσαμε με τους εργαζόμενους πόσο κακό κάνει κτλ όλο αυτό και στους ίδιους. Το ξέρουμε αυτό. Δηλαδή οι άνθρωποι δεν προλαβαίνουν, χάνουν τη σύνταξη έτσι; Τι να λέμε τώρα. Και έρχεται το Λιμενικό και μας συλλαμβάνει».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου
κατά της καύσης σκουπιδιών»

«Επειδή έγιναν πάρα πολλές αντιδράσεις και νομικές από τον Δήμο και τους Συλλόγους κτλ, αλλά και στον δρόμο από πολίτες, η εταιρεία ξεκίνησε μια διαδικασία καταγραφής, καταρχάς με τη βοήθεια της αστυνομίας, των ανθρώπων που διαμαρτύρονταν και στη συνέχεια τις μηνύσεις και τις αγωγές. Έργο βέβαια που συνέχισε η αστυνομία. Δηλαδή αυτή τη στιγμή έχουμε περίπου 9-10 δίκες που τρέχουν. Οι 8-9 από αυτές είναι ποινικές και η μία ήταν η αστική αγωγή που η εταιρεία ζητούσε αποζημί-

33. Σημειώνεται ότι όπως συνέχισε ο συνεντευξιαζόμενος η μελέτη τελικά έγινε, αφού ήρθε σε συμφωνία η ONEX με τον ΕΛΚΕΘΕ, την οποία και χρηματοδότησε. Σύμφωνα με τον ίδιο, τα ευρήματα της έρευνας ήταν εξαιρετικά, αλλά τα συμπεράσματα απογοητευτικά.

34. Η πληροφορία αυτή καταγράφεται και δεν βρέθηκε να έχει διαψευστεί. Βρίσκεται και στην παρακάτω ενημέρωση του Παρατηρητήριου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου, «Έγινε στέλεχος σε επιχείρηση που ως λιμενάρχης ήλεγχε», 27/06/2024.

ωση. Από αυτές τις 9-10 μόνο οι τρεις έχουν γίνει μετά από μήνυση της εταιρείας. Οι υπόλοιπες έχουν γίνει αυτεπάγγελα από την αστυνομία, προφανώς με υποδείξεις –ας πούμε– από την εταιρεία και από τους ανθρώπους της. [...] Η αστυνομία δηλαδή αναγνώριζε ανθρώπους, τους κατέγραφε στο βιβλίο συμβάντων και, μάλιστα, τους διασταύρωνε από φωτογραφίες αριθμών πινακίδων, αυτοκινήτων δηλαδή που ήταν γύρω γύρω στον χώρο· κατέγραφε σε κάθε διαμαρτυρία ό,τι βρισκόταν εκεί».

Κάτοικος Τήνου (μαρτυρία από προηγούμενη έρευνα)

Με βάση τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι ο ρόλος των αρχών, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν κινείται προς την κατεύθυνση της υπεράσπισης των πολιτών αλλά, αντίθετα, προς την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ισχυρών εναγόντων, ακόμη και με την ενεργητική υποστήριξή τους. Το γεγονός αυτό απομονώνει ακόμη περισσότερο τα θύματα των eco-SLAPPs, τα οποία αναγκάζονται να αντιμετωπίσουν τη δικαστική βάση, λίγο πολύ θεσμικά αβοήθητα. Σε αυτό το πλαίσιο, η αντιμετώπιση από το δικαστικό σύστημα αποκτά ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα.

3.4 Δικαστική αντιμετώπιση

Είναι προφανές ότι οι δικαστικές κρίσεις στις υποθέσεις SLAPP έχουν πολλαπλή σημασία: να μιν, τυπικά, ελέγχεται αποκλειστικά το αληθές της αιτίασης των εναγόντων προς τους εναγόμενους (πχ. αν πράγματι έχει υπάρξει συκοφαντική δυσφήμιση σε μια υπόθεση ή όχι), αλλά συχνά προκειμένου το δικαστήριο να καταλήξει σε μια απόφαση, οφείλει να λάβει υπόψη του τα συνολικότερα πραγματικά περιστατικά της υπό εξέταση υπόθεσης. Ως εκ τούτου, μια δικαστική απόφαση υπέρ των εναγόμενων έχει, έστω και εμμέσως, έναν χαρακτήρα δικαίωσης των κινήτρων και των δράσεών τους. Οι δράσεις δημόσιας συμμετοχής των εναγόμενων αναγνωρίζονται από το δικαστήριο ως νόμιμες και δικαιολογημένες, ενώ ταυτόχρονα επιβεβαιώνεται ο καταχρηστικός χαρακτήρας των νομικών ενεργειών των εναγόντων. Επιπλέον, η δημόσια συμμετοχή προωθείται, καθώς δίνεται το σήμα ότι, εφόσον οι ενέργειες που γίνονται προς υπεράσπιση του δημόσιου συμφέροντος είναι σύννομες, τότε δεν συντρέχουν λόγοι ανησυχίας για την ελευθερία του λόγου και τις συνθήκες υπεράσπισης του δημόσιου συμφέροντος στη χώρα. Αντίθετα, μια απόφαση που κάνει δεκτούς τους ισχυρισμούς και τις αξιώσεις των εναγόντων, δίνει την αίσθηση ότι δεν έχουμε να κάνουμε με μια υπόθεση SLAPP, καθώς οι αιτιάσεις των εναγόντων ήταν πράγματι αληθείς –ή τουλάχιστον αρκετά πειστικές

για το δικαστήριο που κρίνει την υπόθεση–, οι πράξεις των εναγόμενων παράνομες και οι νομικές ενέργειες που ασκήθηκαν αναλογικές ως προς τη βλάβη (δηλαδή, όχι καταχρηστικές) και, ως εκ τούτου, βάσιμες. Αν, όμως, κάτι τέτοιο δεν προκύπτει από τα πραγματικά περιστατικά και τον συλλογισμό του σκεπτικού της απόφασης του δικαστηρίου, εγείρονται ανησυχίες ότι η δικανική κρίση μπορεί να είναι «ευάλωτη» στη θέση ισχύος των εναγόντων εις βάρος της δημόσιας συμμετοχής των πολιτών. Πάντως, σπεύδουμε να αποσαφηνίσουμε ότι οι περιπτώσεις που τα δικαστήρια κάνουν συνολικά δεκτούς του ισχυρισμούς και τις αξιώσεις των εναγόντων σε υποθέσεις SLAPP στην Ελλάδα είναι ανύπαρκτες. Ωστόσο, υπάρχουν υποθέσεις SLAPP στις οποίες οι ισχυρισμοί και οι αξιώσεις των εναγόντων γίνονται δεκτές εν μέρει.

Στην έρευνα «Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα», σε σχέση με τη δικαστική αντιμετώπιση των SLAPPs στη χώρα μας, είχαν εξαχθεί τα παρακάτω συμπεράσματα:

α) στατιστικά –αν και το υπάρχον δείγμα είναι ακόμα αρκετά μικρό για να θεωρηθεί αξιόπιστο–η δικαίωση των θυμάτων, με την απόρριψη των καταχρηστικών αγωγών και των αξιώσεών τους, μοιάζει να είναι ελαφρώς πιο συχνή από την καταδίκη τους.

β) στις περιπτώσεις που οι αγωγές αποζημίωσης γίνονται δεκτές (εν μέρει ή εν όλω), τα ποσά που επιδικάζονται σε αποζημιώσεις από τα ελληνικά δικαστήρια είναι υποπολλαπλάσια από αυτά που αξιώνουν οι ενάγοντες. Αυτό αναδεικνύει, μεταξύ άλλων, τον εξωφρενικό χαρακτήρα των αξιώσεων, που αποτελεί μια από τις χαρακτηριστικές ενδείξεις των στρατηγικών αγωγών.

γ) σε όλες τις περιπτώσεις που υπάρχει έστω και μερική καταδίκη των εναγόμενων, αυτοί κάνουν χρήση όλων των ένδικων μέσων προκειμένου να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και την ελευθερία του λόγου, ασκώντας έφεση επί των αποφάσεων.

δ) σχεδόν στο σύνολο των υποθέσεων οι αγωγές συνοδεύονται από εγκλίσεις και μηνύσεις, εμπλέκοντας, με αυτόν τον τρόπο, και την ποινική δικαιοσύνη. Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα περισσότερα αστικά δικαστήρια περιμένουν τις αποφάσεις των ποινικών. Ωστόσο, παρατηρούνται περιπτώσεις όπου τα αστικά δικαστήρια διαφοροποιούνται ως προς τις αποφάσεις τους.

ε) σε ορισμένες περιπτώσεις, ειδικά κατά τον δεύτερο βαθμό εκδίκασης της υπόθεσης, έχει προτιμηθεί από τα εμπλεκόμενα μέρη η λύση του συμβιβασμού. Δεδομένου ότι αυτό συμβαίνει στον δεύτερο βαθμό της εκδίκασης, θα μπορούσε ενδεχομένως να ερμηνευτεί ως ολοκλήρωση της οι-

κονομικής ή και ψυχολογικής εξόντωσης των θυμάτων-στόχων από τους ενάγοντες, με τους πρώτους να μην έχουν πλέον τις δυνάμεις να συγκρουστούν δικαστικά με τους ισχυρούς δευτέρους.

στ) διαφαίνεται μια τάση τα δικαστήρια να μην αποδέχονται τη συκοφαντική δυσφήμιση ως βάση της αγωγής, ωστόσο να δέχονται την τέλεση άλλων ελάσσονος σημασίας αδικημάτων, επιδικάζοντας μικρές αποζημιώσεις.

Αν και τα παραπάνω έχουν γενική ισχύ όσον αφορά συνολικά τις SLAPP αγωγές, οι eco-SLAPPs, ως μια διακριτή υποκατηγορία των SLAPPs, σαφώς και μοιράζεται με τη γενικότερη κατηγορία πολλές ομοιότητες, ωστόσο παρουσιάζει και ορισμένες αποκλίσεις σε σχέση με τη δικαστική αντιμετώπιση.

Αξιολογώντας συγκριτικά σημείο προς σημείο τα παραπάνω συμπεράσματα, με βάση τις υποθέσεις που εξετάζονται στο παρόν, εντοπίζονται τα παρακάτω δεδομένα:

α) Παρουσιάζοντας μια μικρή απόκλιση σε σχέση με τις SLAPPs γενικότερα, στις eco-SLAPPs η δικαίωση των εναγόμενων είναι αρκετά πιο συχνή σε σχέση με την καταδίκη τους. Από τις 10 υποθέσεις που εξετάζονται εδώ, αποφάσεις έχουν εκδοθεί σε σχέση με τις 7 από αυτές. Σε 5 από τις 7 περιπτώσεις οι αγωγές και οι μηνύσεις των εναγόντων έχουν απορριφθεί, έστω και στον πρώτο βαθμό (υποθέσεις του Βόλου, της «Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης», της Σύρου, της Ίου και της «WRE HELLAS»). Σε μια περίπτωση η αγωγή έγινε εν μέρει δεκτή («Hellas Gold» κατά δημοσιογράφου) και σε μία ακόμη περίπτωση η εταιρία δικαιώθηκε στον πρώτο βαθμό (υπόθεση της Τήνου).³⁵

β) Επιβεβαιώνεται και εδώ ότι στις περιπτώσεις που οι αγωγές γίνονται δεκτές (εν μέρει ή εν όλω), τα ποσά που επιδικάζονται σε αποζημιώσεις από τα ελληνικά δικαστήρια είναι υποπολλαπλάσια από αυτά που αξιώνουν οι ενάγοντες. Ενδεικτικά, στην υπόθεση της Σταυρούλας Πουλημένη επιδικάστηκε αποζημίωση 3.000 ευρώ, ενώ η αρχική αξίωση ανερχόταν στις 100.000 ευρώ. Επίσης, στην υπόθεση της Σύρου το πρωτοβάθμιο δικαστήριο επιδίκασε συνολική αποζημίωση της τάξης των 5.000 ευρώ, όταν η αρχική αξίωση ξεπερνούσε τις 300.000 ευρώ.

35. Τα παραπάνω ισχύουν, φυσικά με την επιφύλαξη των κρίσεων των δικαστηρίων σε σχέση με τις υποθέσεις για τις οποίες δεν έχουν ακόμη εκδοθεί αποφάσεις και τις αποφάσεις των δευτεροβάθμιων δικαστηρίων, όπου έχει ασκηθεί έφεση από τα εμπλεκόμενα μέρη.

γ) Τα δεδομένα που αφορούν μερική ή ολική καταδίκη των εναγόμενων είναι πολύ λίγα για να εξαχθεί κάποιο συμπέρασμα αναφορικά με το πώς αντιμετωπίζεται από τους εμπλεκόμενους η δικαστική απόφαση. Είναι γεγονός ότι η δημοσιογράφος Σταυρούλα Πουλημένη άσκησε έφεση στην απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και εξετάζει το αν θα διεκδικήσει τον έλεγχο των αποφάσεων και στον Άρειο Πάγο. Αντίστοιχα, στην υπόθεση της Τήνου, οι κάτοικοι του νησιού επίσης εξετάζουν την πιθανότητα έφεσης στην απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Σίγουρα πάντως, τα υπάρχοντα δεδομένα δεν συγκρούονται με το συμπέρασμα της προηγούμενης έρευνας, δηλαδή ότι οι εναγόμενοι που έχουν υποστεί μερική ή ολική καταδίκη αξιοποιούν όλα τα ένδικα μέσα, προκειμένου να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους και την ελευθερία του λόγου. Ταυτόχρονα, ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως, εξ όσων γνωρίζουμε, από τις 5 αποφάσεις που ήταν απαλλακτικές για τους ενάγοντες, μόνο σε μία (υπόθεση σκουπιδιών του Βόλου) ασκήθηκε έφεση από αυτούς.

δ) Όσον αφορά την ταυτόχρονη κίνηση αστικών και ποινικών διαδικασιών από τους ενάγοντες, φαίνεται επίσης να υπάρχει απόκλιση μεταξύ των SLAPPs γενικότερα και των eco-SLAPPs ειδικότερα: από τις 10 εξεταζόμενες υποθέσεις, μόνο στις 4 από αυτές κινήθηκαν παράλληλα και ποινικές διαδικασίες (στις δύο υποθέσεις του Βόλου, στην Ίο και στην Τήνο). Αυτό, αν και δεν σηματοδοτεί κάτι σε σχέση με την καταχρηστικότητα των νομικών ενεργειών (οι SLAPPs παραμένουν καταχρηστικές νομικές ενέργειες είτε κινούνται ταυτόχρονα ποινικές διαδικασίες είτε όχι), ενδεχομένως φωτίζει το *modus operandi* που επιλέγουν οι θύτες.

ε) Οι καταδικαστικές αποφάσεις στην παρούσα έρευνα είναι πολύ λίγες για να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με λύσεις συμβιβασμού ή τη μη αποδοχή συγκεκριμένων κατηγοριών και την αποδοχή άλλων ελάσσονος σημασίας αδικημάτων. Σε κάθε περίπτωση, στην παρούσα έρευνα δεν επιλέχθηκε η λύση του συμβιβασμού από κανέναν εναγόμενο, ενώ μερική αποδοχή της αγωγής έγινε μόνο στην υπόθεση της δημοσιογράφου Σταυρούλας Πουλημένη.

Αξιολογώντας τη δικαστική αντιμετώπιση των eco-SLAPPs, στο βαθμό που το υπάρχον μικρό ποσοτικό δείγμα το επιτρέπει, φαίνεται πως τα δικαστήρια έχουν αυξημένα αντανakλαστικά προς τις eco-SLAPPs σε σχέση με τις SLAPPs συνολικότερα. Ωστόσο, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν εκκωφαντικές παραφωνίες (όπως οι υποθέσεις της Σταυρούλας Πουλημένη και των κατοίκων της Τήνου), που κάνουν επιτακτική την ανάγκη θεσμοθέτησης ενός αναβαθμισμένου νομικού πλαισίου προστασίας από τις SLAPPs ευρύτερα και τις eco-SLAPPs ειδικότερα. Ούτως ή άλλως, ακόμη και αν η δικαστική βάσανος τελεσιδικήσει υπέρ της πλήρους απαλλαγής των ενα-

γόμενων, πολλές φορές ή, πιο σωστά, πάντα οι SLAPP αγωγές αφήνουν ανεξίτηλα σημάδια στους στόχους τους.

3.5 Οι επιπτώσεις των SLAPPs: Προσωπικό, οικονομικό και επαγγελματικό κόστος

Στη διαθέσιμη βιβλιογραφία είναι κοινός τόπος ότι οι SLAPP αγωγές προκαλούν πολλαπλές και πολυεπίπεδες αρνητικές επιπτώσεις στους στόχους τους, πέραν των όποιων νομικών επιπτώσεων, είτε είναι πολίτες είτε συλλογικότητες που δραστηριοποιούνται σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Παρακάτω αποτυπώνεται και επιβεβαιώνεται για ακόμη μια φορά το δυσβάσταχτο κόστος που βιώνουν τα άτομα που έχουν στοχοποιηθεί από SLAPP αγωγές τόσο σε προσωπικό, όσο σε οικονομικό και επαγγελματικό επίπεδο. Το ποιες ακριβώς θα είναι οι επιπτώσεις και το πώς ακριβώς θα τις εισπράξει ο καθένας και η καθεμία εξαρτάται από μια σειρά μεταβλητές, συμπεριλαμβανομένης της ύπαρξης ή απουσίας υποστηρικτικού πλαισίου, της φύσης της υπόθεσης, του είδους των επιθέσεων και των αξιώσεων, των ποινικών προεκτάσεων της υπόθεσης, όπου υπάρχουν, της προσωπικής κατάστασης ή ευαλωτότητας του/ης στοχοποιημένου/ης και μια σειρά από άλλους παράγοντες.

- **Προσωπικό κόστος**

Όλοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες αναφέρθηκαν αρχικά στο ψυχολογικό κόστος που υπέστησαν, επισημαίνοντας τη συναισθηματική επιβάρυνση που ακολούθησε τις SLAPP αγωγές. Η πλειονότητα έκανε λόγο για συναισθήματα φόβου και άγχους τα οποία βίωσαν ή εξακολουθούν να βιώνουν κατά τη διάρκεια των μακρόχρονων δικαστικών διαδικασιών. Επιπλέον, κάποιοι/ές από τους στοχοποιημένους/ες περιέγραψαν συγκεκριμένες επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία, ως αποτέλεσμα της πίεσης και της έντασης που προκάλεσε η αγωγή.

Οι συνέπειες αυτές δεν περιορίστηκαν στα άτομα, αλλά επεκτάθηκαν και στο οικογενειακό περιβάλλον, με ιδιαίτερη αναφορά στην οικογένεια και τα παιδιά τους. Αξίζει να υπογραμμιστεί πως οι περισσότεροι/ες εναγόμενοι/ες προέρχονται από μικρές πόλεις ή νησιά, γεγονός που επιτείνει τη δημόσια έκθεση και εντείνει το κοινωνικό στίγμα, καθώς η στοχοποίηση αποκτά διαστάσεις που επηρεάζουν τόσο τις οικογένειές τους όσο και τα φιλικά και επαγγελματικά τους δίκτυα.

Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Είναι γεγονός ότι ζω σε μια κατάσταση που κοιτάω πίσω από την πλάτη μου. Γιατί έχεις να κάνεις με μια εταιρεία».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου
κατά της καύσης σκουπιδιών»

«Έχεις το ψυχολογικό βάρος να ανταπεξέλθεις στη δίκη, να βρεις τα τεκμήρια, ακόμα κι αν έχεις δίκιο. Υπήρχε το άγχος, κάτσε να δούμε κτλ. Κι αυτό το άγχος υπάρχει πριν, υπάρχει μετά την εκδίκαση και υπάρχει μέχρι πριν την απόφαση, γιατί μεσολαβεί ένα δεκάμηνο. Άρα, πρακτικά χάνεις χρόνο, συναισθηματικά φοβάσαι αν θα χάσεις».

Δημοσιογράφος, στόχος SLAPP αγωγών

«[...] Δηλαδή, ήταν μια τρομακτικά ψυχοφθόρα και έντονη διαδικασία, να μαζέψουμε υλικό με τους δικηγόρους, να το δουλέψουμε, να το ετοιμάσουμε. Καταθέσαμε φακέλους 500 και 600 σελίδων. Δηλαδή, για να καταλάβεις, δεν έβγαινα. Για να αποδείξουμε ότι δεν είμαστε ελέφαντες, τέλος πάντων. Που όταν βγεις μια βόλτα θα δεις να επιπλέουν οι ρυπογόνες ουσίες και μια βάρκα να γυρίζει, να τις ανακατεύει για να μη φαίνονται, με το Λιμενικό απέναντι να κάθεται να την κοιτάει. Δηλαδή, αυτή είναι η κατάσταση. Αλλά εμείς έπρεπε να φτάσουμε στο δικαστήριο για να αποδείξουμε ότι δεν είμαστε ελέφαντες».

Μέλος του «Παρατηρητήριου Ποιότητας
Περιβάλλοντος Σύρου»

«Όταν πήρα το εξώδικο [...] άρχισα να αναρωτιέμαι τι είναι αυτό το πράγμα; Είναι μόνο απειλή; Μπορεί με τα μέσα που έχει... σκέφτεσαι ότι μπορεί να φτάσει να το πετύχει αυτό που θέλει. Γιατί απ' ό,τι βλέπουμε δεν βρήκε κανένα εμπόδιο [...] καμία, μα καμία, ενόχληση δεν βρήκε από τις υπηρεσίες, παρά μόνο την αντίδραση του κόσμου. Του κόσμου αυτού που αντιδράσαμε και που μας βλέπει σαν μύγες. Δεν τον ενοχλούμε. Και σου λέει "θα ρίξω και μια απειλή για να σωπάσουν, να κλείσουν τα στόματα όλα". Ναι, φοβήθηκα στην αρχή, μετά, εντάξει».

Κάτοικος Πάπιγκου, στόχος SLAPP αγωγής

«Όλο αυτό το σκηνικό που αντιμετωπίστηκε με βία και με μηνύσεις, έχει κουράσει, έχει απογοητεύσει, έχει εκφοβίσει πολλούς συμπολίτες μας. Και ενώ μας βλέπουν και μας λένε "παιδιά μπράβο σας και κουράγιο, είμαστε κοντά σας", αυτό το άλλο τους κρατάει μακριά».

Δημοτικός Σύμβουλος Βόλου, στόχος SLAPP αγωγών

Άλλος συμμετέχων στην έρευνα σχετικά με τον φόβο καταδίκης, με έμφαση στις μηνύσεις που έχει δεχθεί, αναφέρει:

«Στην αρχή μας άγχωνε πολύ. Με την πάροδο του χρόνου καταλάβαμε ότι οι μηνύσεις που μας κάνει ο επιχειρηματίας είναι αναπόφευκτη συνέπεια της προσπάθειάς μας να προστατεύσουμε το νησί. Ε, έτσι αγχωνόμαστε λιγότερο πλέον. Προφανώς, όμως, το ενδεχόμενο μιας ποινής φυλάκισης, έστω και με αναστολή, μας ανησυχεί καθώς θα μας δημιουργήσει ποινικό μητρώο».

Μέλος του «SAVE IOS»

Άλλοι συμμετέχοντες αναφέρονται πιο συγκεκριμένα στις συνέπειες και το ψυχολογικό βάρος εντός οικογένειας:

«Συναισθηματικά, πάρα πολύ στην οικογένειά μου. Διότι έχω μικρά παιδιά που έχουν μεγαλώσει σε αυτή την κατάσταση. Όλα αυτά με έχουν επηρεάσει και στην εργασία μου και στην ακαδημαϊκή μου πορεία πάρα πολύ και σε πολλά επίπεδα. Επομένως, αυτό είναι το κόστος. Να, τι να σας πω; Ότι περνάμε τέσσερις με πέντε ώρες τη μέρα μελετώντας; Να ψάχνουμε να βρούμε ότι έχει υπάρξει από άλλους αγώνες, επιδημιολογικές μελέτες κτλ;».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου
κατά της καύσης σκουπιδιών»

«Ναι, προφανώς έχει πάρα πολύ μεγάλο κόστος. Έχει τρομακτικά μεγάλο κόστος. Να σας πω λίγο κάποιους άξονες. Πρώτα απ' όλα, ας πούμε, ο γιος μου ενημερώθηκε από το σχολείο του ότι στον μπαμπά του έγινε αγωγή. Όταν έρχεται, λοιπόν, ένα παιδί και σου λέει "ρε μπαμπά, τι έγινε με αυτό"; Ή οι γονείς μου, που είναι μεγάλοι σε ηλικία».

Μέλος του «Δικτύου Ομπρέλα»

«Για τέτοια ζητήματα όμως υπάρχει διάχυτος φόβος μιας πράξης κακοπροαίρετης, μιας πράξης εκδικητικής. Οι άνθρωποί μου, η σύζυγός μου, τα παιδιά μου ανησυχούν».

Δημοτικός Σύμβουλος Βόλου, στόχος SLAPP αγωγών

Ενδιαφέρον εντοπίζεται και στο παρακάτω απόσπασμα όπου πολίτης που έχει δεχθεί SLAPP περιγράφει τον φόβο που επικρατεί στο νησί λόγω των αγωγών αυτών.

«Τα πιο πολλά μέλη [του Σωματείου] δεν ζουν μόνιμα στο νησί, αλλά στην Αθήνα ή στο εξωτερικό. Δεν έχουμε πολλούς μόνιμους κατοίκους ως μέλη παρά το γεγονός ότι ανησυχούν με την κατάσταση που επικρατεί. Το ότι αρκετοί μόνιμοι κάτοικοι έχουν οικονομικές εξαρτήσεις από τον επιχειρηματία, που μπορούν να τους κάνουν ευάλωτους σε μορφές εκβιασμού, είναι ένας από τους λόγους».

Μέλος του «SAVE IOS»

Την ίδια στιγμή όμως, όπως αναδεικνύεται και στα παρακάτω αποσπάσματα, ο φόβος δεν ακινητοποίησε τα εν λόγω πρόσωπα, ούτε εμπόδισε την υπεράσπιση και διεκδίκηση της υπόθεσης, καθώς η αναγκαιότητα υπεράσπισης του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων των πολιτών που σχετίζονται με αυτό είναι ισχυρότερη από την προσωπική τους έκθεση και τον φόβο που αυτή συνεπάγεται.

«Είναι γεγονός ότι πολύς κόσμος λέει "εντάξει, δεν μπορώ να διακινδυνεύσω το σπίτι μου ή το μέλλον των παιδιών μου για να πληρώσω μια τεράστια αγωγή". Ξέρετε, βάζει φρένο. Είναι γεγονός αυτό. Τώρα θα μου πείτε γιατί κάποιοι από εμάς δεν σταματήσαμε; Γιατί; Γιατί το θεωρούμε προδοσία δηλαδή, όχι σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους μας, αλλά σε σχέση με τον ίδιο μας τον εαυτό. Κάνουμε αυτόν τον αγώνα για να μπορέσουμε να αναπνεύσουμε καθαρό αέρα, τα αυτονόητα δικαιώματά μας από τη Σύμβαση του ΟΗΕ το 1948. Δηλαδή, δεν μπορείς να μείνεις χωρίς καθαρό αέρα και καθαρό νερό. Το παλεύεις μέχρι εσχάτων».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου
κατά της καύσης σκουπιδιών»

«Αυτό που σκέφτομαι, που σκέφτηκα αμέσως δηλαδή, είναι ότι δεν μπορούσα να μην κάνω έστω ένα ερώτημα αφού το διαπίστωσα. Πάντα, όταν διαπίστωνα κάτι προσπαθούσα να το επισημάνω στους αρμόδιους. Και στην πόλη αντιδρώ για τα σκουπίδια, για τους δρόμους, για τα υλικά οικοδομών που ξεπλένονται στα όμβρια, για τη λίμνη... Έχουμε κάνει με συλλογικότητες παρά πολλές ενέργειες πάρα πολλά χρόνια [...]. Ρωτάτε αν θα φοβηθώ. Όχι, δεν μπορώ να σταματήσω να κάνω αυτό που θεωρώ υποχρέωση, όταν βλέπω κάτι παράνομο, παράτυπο και με επηρεάζει και που πιστεύω πως έχω δίκιο».

Κάτοικος Πάπιγκου, στόχος SLAPP αγωγής

• Οικονομικό κόστος

Κοινός παρονομαστής όλων των συνεντεύξεων είναι το σημαντικό οικονομικό βάρος που καλούνται να καλύψουν οι εναγόμενοι/ες για την κάλυψη των δικαστικών εξόδων και του κόστους της νομικής υπεράσπισης. Αυτό άλλωστε αποτελεί και την κύρια διεκδίκηση εκ μέρους των εναγόντων, οι οποίοι/ες στοχεύουν στη φήμωση μέσα από την οικονομική πίεση, διεκδικώντας παράλληλα υπέρογκα ποσά για αποκατάσταση ηθικής βλάβης λόγω συκοφαντικής δυσφήμισης ή/και διαφυγόντα κέρδη.

Η διάκριση που εντοπίζεται και σε άλλα σημεία αυτής της έρευνας και αφορά το αν ο/η πολίτης δρα ατομικά ή ως μέλος μιας συλλογικότητας επιδρά και στη διαχείριση των οικονομικών εξόδων που απαιτούνται για την υποστήριξη των υποθέσεων. Οι στοχοποιημένοι πολίτες που ήταν μέλη ομάδων, κινήσεων ή πρωτοβουλιών στηρίχθηκαν οικονομικά σε αυτές και τα μέλη τους. Αντίθετα, όσοι και όσες έδρασαν ατομικά κάλυψαν το οικονομικό κόστος για δικαστικά και έξοδα δικηγόρων μόνοι τους. Σε μία μόνο περίπτωση υπήρξε υποστήριξη για μέρος των εξόδων από φιλανθρωπικό οργανισμό του εξωτερικού. Μία συνεντευξιαζόμενη ανέφερε ότι περιβαλλοντικές οργανώσεις τής απευθύνθηκαν με σκοπό να της προσφέρουν βοήθεια, καλύπτοντας μέρος των εξόδων, όμως η ίδια έκρινε ότι τη δεδομένη χρονική στιγμή δεν ήταν απαραίτητο. Αντίθετα, άλλοι και άλλες βρίσκονται σε πολύ δυσχερή οικονομική κατάσταση και δέχονται μεγάλες πιέσεις. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας συνεντευξιαζόμενος:

«Με έχει επηρεάσει πάρα πολύ οικονομικά. Δηλαδή, όλους μας. Κάθε φορά οι δίκες, οι αμοιβές, τα παράβολα...».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου
κατά της καύσης σκουπιδιών»

«Έχω γονατίσει κυριολεκτικά, διότι ήμουν εκπαιδευτικός. Ο πήχης για μένα ήταν χαμηλά και τώρα ζω με τη σύνταξή μου. Αναγκάζομαι και εργάζομαι, κάνοντας δεύτερες δουλειές για να μπορέσω να τα βγάλω πέρα και να σταθώ αξιοπρεπώς απέναντι σε αυτή τη λαίλαπα».

Δημοτικός Σύμβουλος Βόλου,
στόχος SLAPP αγωγών

«Εμείς τα καλύψαμε από τις συνδρομές των μελών μας και κάποιες έκτακτες δωρεές πάλι από μέλη. Δεν πήραμε λεφτά, δηλαδή, από κάπου αλλού. Για τα έξοδα, δηλαδή, και ειδικά του δικηγόρου, του επικεφαλής που μας εκπροσώπησε. Ο οποίος, βέβαια, δεν πήρε αμοιβή. Είναι κινηματικός δικηγόρος γενικότερα, παλιός και φίλος. Πληρώσαμε, βέβαια, μερικές χιλιάδες ευρώ σε παράβολα παράστασης».

Μέλος του «Παρατηρητηρίου Ποιότητας
Περιβάλλοντος Σύρου»

- **Επαγγελματικό κόστος**

Πέραν όμως του οικονομικού κόστους που προκύπτει από τα δικαστικά έξοδα, υπάρχουν και άλλες παράπλευρες οικονομικές συνέπειες που σχετίζονται με τις SLAPP αγωγές. Οι στοχοποιημένοι/ες έχουν επαγγελματικές δραστηριότητες σε πόλεις ή νησιά, οι οποίες μένουν πίσω είτε λόγω του φόβου των πελατών να συσχετιστούν μαζί τους, είτε λόγω του χρόνου που αφιερώνουν στην υπόθεση αντί για την ανάπτυξη της επιχείρησής τους. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω:

«Εγώ είμαι ελεύθερος επαγγελματίας [...] Το κόστος δεν είναι τα χρήματα τα οποία έδωσα στους δικηγόρους, που δεν είναι μικρό ποσό, αλλά δεν είναι εκεί το θέμα. Το θέμα είναι ότι εμένα, για τουλάχιστον ένα δίμηνο, η ενέργειά μου και η δράση μου ήταν αλλού. Και επειδή στην παρούσα φάση υπάρχουν κάποιες έντονες επαγγελματικές υποχρεώσεις, το να μην ασχολούμαι με αυτές κόστισε».

Μέλος του «Δικτύου Ομπρέλα»

«Έχασα το 50% του πελατολογίου μου για να μην στιγματιστούν ότι συνεργάζονται μαζί μου, το οποίο είχε μια τεράστια οικονομική επίπτωση για μένα [...] Αν χρειάζεται να δουλεύεις και μετά να συνεχίσεις να δουλεύεις για να υποστηρίξεις τον εαυτό σου, άλλο ένα οκτάωρο-δεκάωρο μέσα στη μέρα, βάζεις σε δεύτερη μοίρα πάρα πολλά πράγματα».

Μέλος του «Παρατηρητηρίου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου»

«Τώρα και αυτή η αγωγή, όπως και όλες οι αγωγές, με επηρέασε με τον εξής τρόπο. Πρώτον, σε επίπεδο πρακτικό, δουλειάς, αφιερώσαμε μεγάλο χρόνο, δώσαμε μεγάλο χρόνο. Αντί να τρέχουμε για το ρεπορτάζ, τρέχαμε για την αγωγή. Αυτό από μόνο του είναι πρόβλημα, γιατί πρώτον κάνεις λιγότερο ρεπορτάζ, οπότε πετυχαίνει τον στόχο της: [...] ακόμα κι αν κερδίσεις, έχεις δώσει πάρα πολύ χρόνο, πολλές μέρες, εβδομάδες από τη ζωή σου πρακτικά. Δεύτερον, απομακρύνεσαι από τη δουλειά σου, αποξενώνεται ψυχολογικά, συναισθηματικά, ηθικά. Δεν είσαι πια δημοσιογράφος, αλλά είσαι παραγίος [...] κι αυτό σε αποξενώνει».

Δημοσιογράφος, στόχος SLAPP αγωγών

Οι παραπάνω μαρτυρίες επιβεβαιώνουν τα ευρήματα της σύγχρονης έρευνας που μελετά τις επιπτώσεις των αγωγών SLAPP και είναι ενδεικτικές ως προς τη βιαιότητα των επιπτώσεων στα θύματα. Είναι εύλογο, λοιπόν, οι όποιες προσπάθειες αλληλεγγύης και υποστήριξης να είναι σχεδόν πάντα ευπρόσδεκτες και εν πολλοίς αναγκαίες.

3.6 Δράσεις αλληλεγγύης και υποστήριξης

Η εμπειρία των ατόμων που στοχοποιήθηκαν μέσω SLAPP αγωγών καταδεικνύει ότι, απέναντι στον φόβο και την απομόνωση, η αλληλεγγύη αποτέλεσε καταλυτικό παράγοντα ενδυνάμωσης και αντοχής. Οι συμμετέχοντες περιγράφουν μορφές υποστήριξης που έλαβαν τόσο σε θεσμικό όσο και σε διαπροσωπικό επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα επισημαίνουν τα όρια και τις δυσκολίες στην επικοινωνία των υποθέσεων τους στα μέσα ενημέρωσης.

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων τόνισε τη σημασία της υποστήριξης και συλλογικής κινητοποίησης, τόσο εκτός όσο και εντός της δικαστικής αίθουσας. Σε πολλές περιπτώσεις, οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών, οι δημόσιες δηλώσεις στήριξης, οι παρεμβάσεις περιβαλλοντικών οργα-

νώσεων και οι θεσμικές τοποθετήσεις υπήρξαν κομβικές για την ηθική και πολιτική υποστήριξη των εναγόμενων.

Δύο συμμετέχοντες ανέφεραν χαρακτηριστικά:

«Δεν είμαστε μόνοι μας εντελώς, παρόλο που παλεύουμε με ένα τέρας μπροστά μας. Τέλος πάντων, δεν αισθανθήκαμε ότι ήμασταν εντελώς μόνοι μας».

Μέλος του «Παρατηρητηρίου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου»

«Δεν ήμουν ποτέ μόνος σε αυτούς τους αγώνες. Ποτέ. Πάντοτε οι αγώνες αυτοί γίνονται από αποφασισμένους συμπολίτες, συναγωνιστές, μετά από ανοιχτές διαδικασίες ζύμωσης. Δηλαδή, συζητάμε και δεν κινούμαστε σαν Δον Κιχώτες. Δεν κινούμαστε επειδή έτσι αποφασίζουμε και μετά καλούμε τους άλλους να μας στηρίξουν. Όχι. Δουλεύουμε προγραμματισμένα, πάμε σε ανοιχτές συνελεύσεις. Μπορεί να έρθει ο καθένας, ακόμα και αν είναι κακοπροαίρετος ή ακόμα και αν είναι βαλτός από κάπου αλλού. Εμείς, λοιπόν, ανοιχτά δουλεύουμε, ανοιχτά λειτούργούμε. Πετύχαμε να κάνουμε συνελεύσεις 300 και 400 ανθρώπων και να μη μας χωράνε οι αίθουσες και τα αμφιθέατρα. Αυτό ανήκει στο παρελθόν, αλλά τα προβλήματα παραμένουν και ενδέχεται πάλι σε κάποια φάση νέοι άνθρωποι, νέοι γονείς να πάρουν την υπόθεση στα χέρια τους».

Δημοτικός Σύμβουλος Βόλου, στόχος SLAPP αγωγών

Και άλλη συμμετέχουσα αναφέρθηκε στη σημασία της κινητοποίησης των πολιτών:

«Καταρχήν, η κινητοποίηση των πολιτών είναι φοβερή, φοβερής σημασίας δηλαδή. Έτσι κερδίσαμε και το ΣτΕ. Έτσι κατέβηκε και ο κόσμος στον δρόμο και πίεσε πάρα πολύ [...] Αν μπορούσαμε ξανά να συναντηθούμε όλοι μας στους δρόμους και να πιέσουμε, πιστεύω ότι θα είχαμε αποτέλεσμα. Θα είχαμε αποτέλεσμα, γιατί πλέον όλοι αρχίζουν και συζητάνε για τη μετεγκατάσταση. Δηλαδή, ακόμα και η αντιπολίτευση».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών»

Η υποστήριξη, επίσης, εκφράστηκε μέσω δημόσιων δηλώσεων από φορείς και συλλογικότητες:

«Βγάλανε ανακοινώσεις με υποστήριξη. Και πολιτικά κόμματα, πέρα από τα κυβερνητικά. Εδώ, σε τοπικό επίπεδο, επίσης, κάποιες δημοτικές παρατάξεις, οι παρατάξεις της μειοψηφίας προφανώς, όντως εκφράστηκαν. Η πλειοψηφική παράταξη ήταν αμέτοχη, εντός εισαγωγικών βεβαίως, αμέτοχη προς την άλλη πλευρά. Έκανε την πάπια. Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και πριν τα δικαστήρια είχαμε δηλώσεις υποστήριξης. Είχαμε μαζέψει, δηλαδή, πάνω από 100-150 δηλώσεις υποστήριξης χωρίς συλλόγους άλλους ή πολιτικά κόμματα, οργανώσεις και τέτοια».

Μέλος του «Παρατηρητηρίου Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου»

«Για την υπεράσπισή μου ήρθαν δύο πρώην δήμαρχοι, ένας πρόεδρος του ΤΕΕ, επί δέκα χρόνια, και ένας, ο πιο έμπειρος θεωρώ, μηχανικός σε θέματα τέτοια. Αυτά όλα είναι πάρα πολύ σημαντικά».

Μέλος του «Δικτύου Ομπρέλα»

Σε κάποιες περιπτώσεις οι εκδηλώσεις συμπαράστασης δεν περιορίστηκαν σε τοπικό επίπεδο, αλλά προχώρησαν στη δημιουργία επαφών με άλλες υποθέσεις eco-SLAPPs:

«[...] Και κινήσεις πολιτών και, μάλιστα, εκτός περιοχής. Δηλαδή, για παράδειγμα, το Παρατηρητήριο Ποιότητας που είναι στη Σύρο, που έχει δεχθεί κι εκείνο. Και κάποιοι περιβαλλοντικοί σύλλογοι, όπως ας πούμε από την Αμοργό. Δηλαδή, θέλω να πω ότι το θέμα πήρε διάσταση και εκτός των γεωγραφικών ορίων της περιοχής».

Μέλος του «Δικτύου Ομπρέλα»

Επιπλέον, τονίζεται η υποστήριξη από μεγάλες περιβαλλοντικές οργανώσεις, επιστημονικούς φορείς και πρόσωπα:

«Τελευταία, κάπως έχουν αρχίσει και κινούνται οι μεγάλες περιβαλλοντικές οργανώσεις. Είχε έρθει η Greenpeace για παράδειγμα σε εμάς. Είχαμε κάνει μια συζήτηση μαζί τους. Βέβαια, η συνεισφορά της τότε ήταν περισσότερο στο πώς να κάνουμε κινητοποιήσεις, ακτιβισμούς μη βίαιους. Ήθελε να μας δώσει τα φώτα της σε αυτόν τον τομέα, αλλά

ναι, έχουν μιλήσει οι άνθρωποι. Έχει μιλήσει κατ' αρχήν ο καθηγητής [αναφέρει το όνομά του] για την καύση απορριμμάτων και, μάλιστα, το κείμενο το έγραψε συγκεκριμένα για τη δική μας υπόθεση».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου
κατά της καύσης σκουπιδιών»

Σε δύο υποθέσεις οι συμμετέχοντες στην έρευνα σημείωσαν ότι είχαν επαφές και με πολιτικά κόμματα με αφορμή τις SLAPP αγωγές που δέχθηκαν και προσκλήσεις να παρουσιάσουν τα περιβαλλοντικά θέματα που ανέδειξαν.

«Αυτό που πάντως είχαμε μετά είναι ότι κόμματα, όπως οι Πράσινοι, και οργανώσεις μας στήριξαν· π.χ. μας κάλεσαν να μιλήσουμε για την ιστορία μας».

Δημοσιογράφος, στόχος SLAPP αγωγών

«Το ΜΕΡΑ25 είναι αυτό που μας έχει στηρίξει και, μάλιστα, έκανε και εκείνη τη μεγάλη συζήτηση σε σχέση με τα SLAPPS. Με το να κατατεθεί το νομοσχέδιο».

Μέλος της «Επιτροπής Αγώνα Πολιτών Βόλου
κατά της καύσης σκουπιδιών»

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τη διάσταση της αλληλεγγύης παρουσιάζει και ο τρόπος με τον οποίο οι δράσεις υποστήριξης μπορούν να ενισχύσουν ουσιαστικά τόσο την ίδια την υπόθεση όσο και τους/τις εναγόμενους/ες. Χαρακτηριστική είναι η αφήγηση ενός δημοσιογράφου, εκ των συμμετεχόντων στην έρευνα, ο οποίος ανέδειξε τη σημασία της δημοσιότητας, συγκρίνοντας δύο υποθέσεις SLAPP με διαφορετικό βαθμό προβολής και κινητοποίησης. Συγκεκριμένα:

«Σε αυτήν την υπόθεση, επειδή δεν τη δημοσιοποιήσαμε κι εμείς πάρα πολύ, δεν είχαμε μεγάλο κύμα [αλληλεγγύης] [...] Αλλά να πω την αλήθεια, όταν τη δημοσιοποιήσαμε, η στήριξη των συναδέλφων σε προσωπικό επίπεδο ήταν μεγάλη. Ενώ στην υπόθεση των υποκλοπών υπήρχε μεγάλο κύμα λαϊκής [αλληλεγγύης] και θεσμικά είχαμε [υποστήριξη]. Σε αυτή [την υπόθεση] εδώ δεν υπήρξε. Αλλά δεν φταίνε οι συνάδελφοι και συναδέλφισσες [...] Πολλά παιδιά δεν μιλάνε για τις

αγωγές τους, γιατί φοβούνται. Είναι η λογική της θυματοποίησης. Το θύμα δεν μιλάει για την επίθεση που δέχτηκε. Γιατί; Γιατί φοβάται ότι φταίει αυτό. Δηλαδή, τι κάνει ο άλλος; Λέει αυτό που είπα στην αρχή όταν πήρα την αγωγή. Το πώς θα σκεφτούν, αν θα με πουν συκοφάντη, οπότε δεν το έκανα θέμα. Γιατί δεν σκέφτηκα ότι αν το πω δημόσια θα με στηρίζουν, αλλά θα πουν “α, είναι συκοφάντης” [...] Άρα, δεν μιλήσαμε. Δεν μιλάει [το θύμα], γιατί φοβάται. Θες να το αποφύγεις. Δεν θες να το σκέφτεσαι. Λες “το δικαστήριο είναι σε έναν χρόνο, μέχρι τότε μπορεί να έχει αποσυρθεί [η αγωγή]. Μη μιλήσω μήπως και την αποσύρουν”. Όλα αυτά τα σκέφτεσαι».

Δημοσιογράφος, στόχος SLAPP αγωγών

Πράγματι, η προώθηση της δημοσιότητας της υπόθεσης είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς, αφενός συμβάλλει στην άσκηση πολιτικής πίεσης, αφετέρου διευρύνει ή και δημιουργεί εκ του μηδενός κύματα αλληλεγγύης και υποστήριξης που είναι ιδιαίτερα κομβικά, τόσο για την έκβαση της υπόθεσης, όσο και για την ουσιαστική υποστήριξη των στόχων των SLAPPS. Μάλιστα, στο υφιστάμενο μιντιακό τοπίο της χώρας που η ελευθερία του Τύπου υποχωρεί,³⁶ αυτό αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία, δεδομένου ότι τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης δεν προωθούν τη δημοσιότητα τέτοιων υποθέσεων, παρά τη δεδομένη σημασία τους για το δημόσιο συμφέρον.

3.7 Δημόσιος λόγος και μέσα ενημέρωσης

Η κάλυψη των SLAPPS από την πλειοψηφία των mainstream μέσων ενημέρωσης υπήρξε σχεδόν ανύπαρκτη στις περισσότερες περιπτώσεις, όπως καταγράφεται από τις αφηγήσεις των συμμετεχόντων. Η απουσία δημοσιότητας δεν αποδίδεται μόνο στην αδιαφορία, αλλά ερμηνεύεται και ως αποτέλεσμα ενεργητικής συγκάλυψης είτε λόγω πολιτικών πιέσεων είτε λόγω εξαρτήσεων από οικονομικά συμφέροντα. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Εγώ είμαι απογοητευμένος. Θεωρώ ότι σε μια άλλη χώρα αυτή η υπόθεση θα είχε λάβει πολύ περισσότερη δημοσιότητα. Φαίνεται να υπάρχει

36. Υπάρχουν αυξανόμενοι προβληματισμοί για την κατάσταση της ελευθερίας των ΜΜΕ στην Ελλάδα, μεταξύ άλλων στον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα (RSF), όπου η Ελλάδα κατατάσσεται στην τελευταία θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Βλ. Human Rights Watch, «[Ελλάδα: Η Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης σε Κρίση](#)», 08/05/2025.

συγκάλυψη της υπόθεσης και από τα περισσότερα μέσα ενημέρωσης, από τις δημόσιες υπηρεσίες και το πολιτικό σύστημα. Αυτό είναι απαράδεκτο».

Μέλος του «SAVE IOS»

«Κυρίως έχουν μείνει σε τοπικό επίπεδο. Ελάχιστα πράγματα βγήκαν στον αθηναϊκό τύπο. Πολύ λίγα, πολύ λίγα. Δεν θέλω να ονοματίσω μερικά μέσα που προς τιμήν τους ανέδειξαν ζητήματα, ίσως δεν είναι τίμιο να το κάνω, όμως και σε τοπικό επίπεδο. Τα τελευταία δύο, τρία χρόνια είναι φανερό ότι υπάρχει μία, πώς να πω, μία λογοκρισία στις δραστηριότητές μας. Δηλαδή, σε ένα σύνολο περίπου 10 καθημερινών μέσων, ηλεκτρονικών εφημερίδων, δύο ή τρεις, άντε τέσσερις είναι που δημοσιεύουν την αρθρογραφία μας, τις εκτιμήσεις μας, τις δραστηριότητές μας. Οι υπόλοιπες τις θάβουν κυριολεκτικά. Και αυτό εξηγείται. Δεν θέλω να πω τώρα και να κατηγορήσω, αλλά σαφώς».

Δημοτικός Σύμβουλος Βόλου,
στόχος SLAPP αγωγών

Οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα συνέδεσαν την περιορισμένη δημοσιότητα των υποθέσεών τους και την απουσία στήριξης από τα τοπικά μέσα ενημέρωσης με το διάχυτο κλίμα φόβου που οδηγεί σε φαινόμενα αυτολογοκρισίας και αποσιώπησης. Η στοχοποίηση δημοσιογράφων, ακτιβιστών/ριών ή αιρετών λειτουργεί αποτρεπτικά, όχι μόνο για την ελεύθερη έκφραση, αλλά και για τη δημοσιογραφική κάλυψη υποθέσεων που εμπλέκουν ισχυρά συμφέροντα ή πολιτικά επίμαχα ζητήματα. Οι συμμετέχοντες/ουσες εκτιμούν ότι πολλά τοπικά μέσα αποφεύγουν συνειδητά να αναδείξουν τέτοιες υποθέσεις, φοβούμενα είτε την εμπλοκή τους σε δικαστικές διαμάχες, είτε πιθανές οικονομικές συνέπειες από ισχυρούς τοπικούς παράγοντες.

«Όχι, δεν υπήρξαν τοπικά μέσα να ασχοληθούν με το θέμα, αν και έγινε αρκετή συζήτηση σε συλλογικότητες και στην τοπική κοινωνία και ευρύτερα, με θετική διάσταση. Μόνο από τη Θεσσαλονίκη, από το Alterthess και μια τηλεόραση. Και η ΕΡΤ3 επίσης ενδιαφέρθηκε και νομίζω πρόβαλε το θέμα με κάποια λεπτομέρεια. Όχι κάτι άλλο. Νομίζω ότι φοβούνται».

Κάτοικος Πάπιγκου, στόχος SLAPP αγωγής

«Κάποτε υπήρχαν 7-8 μέσα ενημέρωσης και μας βοηθούσαν όλα σε οτιδήποτε γινόταν. Τώρα μας παίζουν κάποιοι, οι οποίοι, απλά τι να πω, πιστεύουν ακόμα σε μας. Δεν έχουν φοβηθεί, δεν έχουν επηρεαστεί με κάποιο τρόπο. Υπάρχει ζήτημα για να βγει προς τα έξω πλέον άπλετα η πληροφόρηση. Από την πλευρά μας υπάρχει θέμα και, μάλιστα, αυτό ήθελα να το υπογραμμίσω δύο φορές. Δηλαδή, αυτό το πρόβλημα οξύνεται όλο και περισσότερο. Το βλέπουμε και το μετράμε. Προσωπικά, στέλνω με την ιδιότητα του δημοτικού συμβούλου ή του μέλους της Περιβαλλοντικής. Στέλνω ανακοινώσεις και στα μέσα που είναι πάνω, που τα διαβάσει ο κόσμος, και δεν δημοσιεύουν τις απόψεις μου. Έχω κουραστεί να στέλνω και να ρωτάω "παρακαλώ, γιατί δεν το δημοσιεύετε" και δεν παίρνω καν απάντηση».

Δημοτικός Σύμβουλος Βόλου,
στόχος SLAPP αγωγών

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η οπτική του δημοσιογράφου που συμμετείχε στην έρευνα, καθώς φωτίζει κρίσιμες πτυχές της σχέσης μεταξύ δημοσιότητας, αλληλεγγύης και του ρόλου των mainstream μέσων ενημέρωσης όταν στοχοποιούνται δημοσιογράφοι μέσω SLAPP αγωγών. Μέσα από την εμπειρία του αναδεικνύεται η απουσία ενδιαφέροντος, η έλλειψη συναδελφικής αλληλεγγύης, αλλά και οι δυναμικές εξουσίας που διαμορφώνουν το τι προβάλλεται και τι αποσιωπάται, ακόμα και όταν πρόκειται για υποθέσεις που θίγουν ευθέως την ελευθερία του Τύπου και την προστασία του δημοσίου διαλόγου.

«Καμία ανταπόκριση! Ουδμία, ουδμία ανταπόκριση. Μηδέν. Σαν να μην υπήρχε υπόθεση, και για τις δικές μας και για άλλες. Και, εντάξει, στις μεγάλες εφημερίδες είχανε μόνο διαφημίσεις της εταιρείας, αν αυτό βοηθάει καθόλου, αλλά δεν είναι μόνο θέμα διαφήμισης [...] Δεν υπάρχει ενδιαφέρον. Δεν υπάρχει συναδελφική αλληλεγγύη σε αυτό το επίπεδο. Δυστυχώς. Από τα μεγάλα μέσα. Δεν φταίνε τώρα οι συνάδελφοι και οι συναδέλφισσες [...] Η ιεραρχία [φταίει], αυτό λέω».

Δημοσιογράφος, στόχος SLAPP αγωγών

Επιπλέον, στο παρακάτω απόσπασμα περιγράφεται με σαφήνεια η απροθυμία των μέσων ενημέρωσης, τόσο ελληνικών όσο και διεθνών, να ασχοληθούν με αντίστοιχες υποθέσεις και να τις αναδείξουν, παρά τις προσπάθειες των ακτιβιστών/ριών και των συλλογικοτήτων τους να κα-

ταγγείλουν παραβιάσεις ή να αναδείξουν τις περιβαλλοντικές συνέπειες συγκεκριμένων πρακτικών. Εδώ αναδεικνύεται όχι μόνο μια έλλειψη ενδιαφέροντος, αλλά και μια τάση επιλεκτικής προβολής περιεχομένου, που συχνά ευνοεί την εικόνα των επιχειρήσεων, ακόμα και όταν υπάρχουν καταγγελίες για σοβαρές παρατυπίες ή παραβιάσεις. Όπως καταγράφεται:

«Ανεβάσανε κάποια διαφημιστικά άρθρα, και ακόμα ανεβάζουν [...], για τα ξενοδοχεία του. Γιατί αυτός όχι μόνο κάνει τις παρανομίες [αναφέρεται στον επιχειρηματία της υπόθεσης], αλλά θέλει να εμφανίζεται ότι είναι και περιβαλλοντικά πρωτοπόρος στην Ελλάδα. Οπότε αντιμετωπίζουμε μια γενική αδιαφορία, με κάποιες θετικές εξαιρέσεις, στην προσπάθειά μας να δοθεί δημοσιότητα στην υπόθεση. [...] Επίσης, στα μέσα ενημέρωσης που γράφουνε για τουρισμό στην Ελλάδα αρέσει να γράφουν θετικά πράγματα και όταν τους λες ότι εδώ πέρα υπάρχει κάτι αρνητικό δεν είναι πιασάρικο».

Μέλος του «SAVE IOS»

Αντίθετα με την περιορισμένη υποστήριξη από τα μέσα ενημέρωσης, διαφαίνεται μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση και παρακολούθηση των SLAPP υποθέσεων από οργανώσεις. Ένας από τους συμμετέχοντες στην έρευνα αναφέρθηκε στη δράση της οργάνωσης «CASE» (Coalition Against SLAPPS in Europe), η οποία εξειδικεύεται στην τεκμηρίωση και ανάδειξη SLAPPS και παρεμβαίνει δημόσια σε υποθέσεις που εξελίσσονται σε χώρες της Ευρώπης. Όπως χαρακτηριστικά σημείωσε:

«Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η "CASE", η Coalition Against SLAPPS. Είχαμε επικοινωνήσει μαζί της και έδειξε ενδιαφέρον για την υπόθεση. Αν πάτε στην ιστοσελίδα της, θα διαπιστώσετε ότι έχουν βάλει τον επιχειρηματία στο "Hall of shame"».

Μέλος του «SAVE IOS»

Τέλος, εντάσσοντας μια επιπλέον διάσταση στη συζήτηση για τη δημοσιότητα και την αλληλεγγύη, ένας ακόμη συμμετέχων ανέδειξε τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ως εναλλακτικού χώρου υποστήριξης και αναγνώρισης. Η δημιουργία ενός διαδικτυακού κοινού, το οποίο παρακολουθεί και ενισχύει τις δράσεις των πολιτών που στοχοποιούνται, λειτουργεί εμψυχωτικά και ενισχυτικά για τους/τις ίδιους/ες, ιδίως όταν τα παραδοσιακά μέσα σιωπούν. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε:

«Έχουμε πολλούς ακόλουθους στο facebook, οι οποίοι γενικά όταν έχουμε κάποια επιτυχία μας συγχαίρουν. Δηλαδή, αισθανόμαστε ότι ο κόσμος μας παρακολουθεί και εκφράζεται θετικά γι' αυτά που κάνουμε».

Μέλος του «SAVE IOS»

3.8 Η τοπική διάσταση των eco-SLAPPs: συγκρούσεις, οικονομικά συμφέροντα και φίμωση

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας και την παρούσα ανάλυση, καθοριστικό ρόλο στις eco-SLAPPs διαδραματίζει η τοπική αυτοδιοίκηση και οι δημόσιες υπηρεσίες και αρχές που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο. Στην πλειονότητα των υποθέσεων που μελετήθηκαν, καταγράφηκαν συστηματικές παραβιάσεις της νομοθεσίας, οι οποίες έχουν αναγνωριστεί από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα και σε αρκετές περιπτώσεις έχουν οδηγήσει σε πρόστιμα ή και καταδικαστικές αποφάσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, συχνά υπό την πίεση των κινητοποιήσεων των πολιτών, προχώρησαν στη λήψη αποφάσεων ενάντια στις εταιρείες ή τους επιχειρηματίες, αναγνωρίζοντας ότι οι δραστηριότητές τους επιβαρύνουν την τοπική κοινωνία και το περιβάλλον. Αντίθετα, σε άλλες περιπτώσεις, η αδράνεια, η αδιαφορία ή και οι υπερβολικές καθυστερήσεις που, σύμφωνα με τις αφηγήσεις των συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα, επιδεικνύουν οι τοπικές αρχές, είχαν ως αποτέλεσμα την ανοχή και τελικά τη διευκόλυνση συγκεκριμένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ακόμη και όταν υπήρχαν καταγεγραμμένες παραβάσεις.

Σε καμία από τις υποθέσεις που εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα δεν κατάφεραν οι μηχανισμοί ελέγχου, είτε πρόκειται για τοπικές αρχές, δημοτικές ή περιφερειακές, ή κρατικές υπηρεσίες που λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο (π.χ. Πολεοδομία), να περιορίσουν ουσιαστικά τις δραστηριότητες των οικονομικά ισχυρών εναγόντων. Ως αποτέλεσμα, οι περιβαλλοντικές συνέπειες των καταγγελλόμενων επιχειρηματικών πρακτικών συνεχίζουν να υφίστανται, παρά τις διαπιστώσεις παραβάσεων και τις όποιες κυρώσεις έχουν επιβληθεί. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι εταιρείες αναγκάστηκαν σε αλλαγές και προσαρμογές λόγω αποφάσεων δικαστηρίων, κυρίως του Συμβουλίου της Επικρατείας, όπως έγινε για παράδειγμα στην περίπτωση της «ΑΓΕΤ» στον Βόλο, η οποία αναγκάστηκε να αλλάξει τον τρόπο μεταφοράς των σκουπιδιών (που πήγαιναν για καύση) προς το εργοστάσιο (οδικώς και περικόλιστα). Αντίθετα, στην περίπτωση της Ίου, παρά τις καταδικαστικές αποφάσεις, οι συνεχιζόμενες παραβάσεις και η επέκταση των ήδη πολλών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του ίδιου επιχειρηματία στο

νησί συνεχίζονται. Στην υπόθεση της μαρίνας της Ρόδου εκκρεμούν αποφάσεις από το ΣτΕ, οι οποίες θα κρίνουν πώς και αν θα υλοποιηθούν οι επιδιωκόμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Οι αντιστάσεις που εκφράζονται σε τοπικό επίπεδο αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα στο πλαίσιο των eco-SLAPP υποθέσεων που εξετάζουμε, καθώς αναδεικνύουν τις περίπλοκες δυναμικές που διαμορφώνονται εντός των τοπικών κοινωνιών. Οι επιχειρηματικοί φορείς που προχωρούν σε SLAPP αγωγές δεν περιορίζονται μόνο στην άσκηση νομικών μέσων καταστολής απέναντι σε άτομα ή συλλογικότητες με δημόσιο λόγο, αλλά επιδιώκουν παράλληλα να οικοδομήσουν δίκτυα επιρροής και συναίνεσης, αξιοποιώντας την οικονομική τους δύναμη. Όπως αναφέρουν οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα, η παρουσία αυτών των επιχειρήσεων στις τοπικές κοινωνίες συνδέεται συχνά με τη δημιουργία σχέσεων εξουσίας, είτε μέσω της απασχόλησης, είτε μέσω άλλων οικονομικών ωφελημάτων. Η συνθήκη αυτή παράγει ένα τοπίο εξάρτησης, φόβου και σιωπής, καθώς η δημόσια έκφραση μπορεί να εκληφθεί ως απειλή για την επαγγελματική και οικονομική ασφάλεια. Σε αρκετές περιπτώσεις, αυτό οδηγεί στην αποθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής, αλλά και σε συγκρούσεις μεταξύ των κατοίκων. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα από τις αφηγήσεις των συμμετεχόντων:

«Δεν έχουμε πολλούς μονίμους κατοίκους ως μέλη, παρά το γεγονός ότι ανησυχούν με την κατάσταση που επικρατεί. Το ότι αρκετοί μόνιμοι κάτοικοι έχουν οικονομικές εξαρτήσεις από τον επιχειρηματία, που μπορεί να τους κάνουν ευάλωτους σε μορφές εκβιασμού, είναι ένας από τους λόγους».

Μέλος του SAVE IOS

Στο παρακάτω απόσπασμα αναδεικνύεται μία ακόμη διάσταση που φωτίζει τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίζουν οι εργαζόμενοι/ες των εταιρειών σε τέτοιους είδους τοπικές συγκρούσεις. Αποκαλύπτεται πως σε μικρές κοινωνίες, όπως αυτές των νησιών, οι δεσμοί, οι εξαρτήσεις και τα προσωπικά συμφέροντα δημιουργούν πεδίο αντιπαράθεσης, εντείνοντας το ρήγμα ανάμεσα σε κατοίκους που υπερασπίζονται το περιβάλλον και σε άλλους που σιωπούν ή συμμετέχουν ενεργά στον εκφοβισμό όσων καταγγέλλουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.

«Υπήρχε μια ομάδα, μια ομάδα κινούμενη, εκπροσωπούμενη από το δήθεν σωματείο της επιχείρησης, γιατί κανονικά η επιχείρηση δεν μπορεί

να έχει σωματείο, μιας και οι περισσότεροι δουλεύουν –αυτό το παραδέχτηκαν μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου– σε εργολάβους. Οπότε δεν υπάρχει ένας φορέας, αλλά υπήρχε πάντα ένα εργοστασιακό, τέλος πάντων, σωματείο εντός εισαγωγικών, του οποίου οι μπροστάρηδες ήταν αυτοί που κινούσαν όλη την εχθρική κατάσταση και μέσα στην τοπική κοινωνία, στα *social media*, με δολοφονία χαρακτήρων, με ύβρεις, με επεισόδια που έχουν γίνει κατά καιρούς και στην επιθεώρηση εργασίας, αλλά και στην πλατεία όταν γινόταν το Πρωτοδικείο. Αυτό, βέβαια, μετά άλλαξε. Μάλωσαν μεταξύ τους και τους διώξανε τους συγκεκριμένους».

Μέλος του «Παρατηρητηρίου Ποιότητας
Περιβάλλοντος Σύρου»

Η επιρροή που ασκούν οι εταιρείες στην τοπική κοινωνία δεν περιορίζεται μόνο στους/ις εργαζόμενους/ες ή σε οικονομικά εξαρτώμενους κατοίκους, αλλά εκτείνεται, όπως καταδεικνύεται από τις συνεντεύξεις, και στις τοπικές αρχές. Όπως επισημάνθηκε και παραπάνω (κεφάλαιο 3.3), σε ορισμένες περιπτώσεις, οι δημοτικές αρχές φαίνεται να διατηρούν στενές σχέσεις με τις εταιρείες, επιλέγοντας να στηρίξουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητες αντί να διασφαλίσουν τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών. Οι καταγγελίες για περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν εξετάζονται διεξοδικά, ενώ απουσιάζει ο χώρος δημόσιου διαλόγου και διαβούλευσης. Αντιθέτως, όπως περιγράφει χαρακτηριστικά ένας από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, η φωνή των κατοίκων αποσιωπάται, ενώ οι εταιρείες απολαμβάνουν προνομιακή μεταχείριση από τη δημοτική αρχή.

«Υπάρχει μια συνεχής υποστήριξη της εταιρείας από το Δήμο και τον εκάστοτε δήμαρχο, τον προηγούμενο και τον τωρινό. Μάλιστα, είχε κληθεί κάποια στιγμή – μάλλον δεν είχε κληθεί... Ο επιχειρηματίας κάλεσε το Δημοτικό Συμβούλιο και κάνανε ολόκληρη συνεδρίαση για να πάει να εκθέσει τις απόψεις του, χωρίς βέβαια εμείς να κληθούμε να πούμε τη δική μας, υπήρχε πάλι ένας μονόλογος συκοφαντίας εναντίον μας».

Μέλος του «Παρατηρητηρίου Ποιότητας
Περιβάλλοντος Σύρου»

«[...] η θέση του Δήμου ήταν μη θετική, δηλαδή, ο Δήμος είπε "δεν μπορούμε να δώσουμε θετική γνωμοδότηση για την επένδυση". Ήταν η πρώτη φορά, τον Μάιο του 2025, δηλαδή πριν λίγους μήνες, που η τοπική κοινωνία εκφράστηκε (μέσω των εκλεγμένων εκπροσώπων της) αρνητικά [...] για τις επενδύσεις του Μιχαλόπουλου. Στη συνεδρίαση του

Δήμου [...] είχε πάει η οικογένειά του και διάφοροι άνθρωποι που συνδέονται με αυτόν [τον επιχειρηματία]. Υπήρχε έμμεση πίεση προς τους Δημοτικούς Συμβούλους να ψηφίσουν για θετική γνωμοδότηση, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Μόνο δύο από τους δεκαπέντε συμβούλους ψήφισαν θετικά. Ο ένας από τους δύο μάλιστα απασχολείται επαγγελματικά από τον επιχειρηματία».

Μέλος του «SAVE IOS»

Πέρα όμως από την εμπειρία των ίδιων των θυμάτων και την προσπάθεια φίμωσής τους από οικονομικά ισχυρούς φορείς, είναι σημαντικό να εξετάσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υποθέσεων αυτών και τις περιβαλλοντικές τους διαστάσεις. Από την ανάλυση του υλικού προκύπτουν δύο διακριτές κατηγορίες eco-SLAPP υποθέσεων:

α) Υποθέσεις περιβαλλοντικής ρύπανσης, όπου οι κινητοποιήσεις των πολιτών στοχεύουν στην ανάδειξη και αντιμετώπιση πρακτικών που υποβαθμίζουν το περιβάλλον και επηρεάζουν άμεσα την υγεία και την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν η υπόθεση της καύσης απορριμμάτων στον Βόλο και η ρύπανση που συνδέεται με το ναυπηγείο του Νεωρίου στη Σύρο.

β) Υποθέσεις καταπάτησης δημόσιων ή προστατευόμενων χώρων για επιχειρηματική εκμετάλλευση, όπου οι τοπικές αντιδράσεις εστιάζουν στην υπεράσπιση της ελεύθερης πρόσβασης, της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος ή/και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται, μεταξύ άλλων, οι υποθέσεις που εξετάστηκαν στη Ρόδο, στην Ίο και στο Πάπιγκο, όπου η επιχειρηματική δραστηριότητα συνοδεύεται από σοβαρές καταγγελίες για παραβιάσεις της νομοθεσίας και αλλοίωση του τοπίου.

Κοινός παρονομαστής σε όλες τις περιπτώσεις είναι το ισχυρό οικονομικό κίνητρο των εταιρειών και επιχειρηματιών να επεκτείνουν ή να εντείνουν τις δραστηριότητές τους, ακόμη και όταν αυτές προκαλούν σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις ή κοινωνικές αντιδράσεις. Χαρακτηριστικό είναι ότι σχεδόν όλες οι υποθέσεις που εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα εντοπίζονται σε νησιά και άλλους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στην Ελλάδα, περιοχές που το φαινόμενο του υπερτουρισμού εντείνει τις πιέσεις προς το φυσικό περιβάλλον, τις υποδομές και την κοινωνική συνοχή.

Ο υπερτουρισμός αποτελεί κρίσιμο αντικείμενο συζήτησης στον δημόσιο λόγο, καθώς οι επιπτώσεις του σε διάφορα επίπεδα (οικονομικό, περιβαλ-

λοντικό, κοινωνικό) τον καθιστούν ένα πολυσύνθετο ζήτημα δημόσιας πολιτικής. Ταυτόχρονα, συνδέεται και με άλλους κρίσιμους τομείς, όπως είναι η επάρκεια και ανθεκτικότητα των τοπικών υποδομών, η κατεύθυνση της οικονομικής ανάπτυξης, η προστασία των φυσικών πόρων και η ποιότητα ζωής των κατοίκων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι επιχειρηματικές δραστηριότητες που οδηγούν σε συγκρούσεις με τοπικές κοινωνίες δεν μπορούν να αποσυνδεθούν από το ευρύτερο πρόβλημα του υπερτουρισμού και την ανάγκη για βιώσιμες μορφές ανάπτυξης. Οι αντιστάσεις που αναπτύσσονται από μέλη των τοπικών κοινωνιών απέναντι στην επιχειρηματική επέκταση ή την περιβαλλοντική ρύπανση που προκαλείται από συγκεκριμένες δραστηριότητες, συχνά οδηγούν όχι μόνο σε αντιπαράθεση με τις εταιρείες, αλλά και σε εσωτερικές συγκρούσεις εντός της ίδιας της κοινωνίας. Οι διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές εξαρτήσεις των κατοίκων μπορεί να εντείνουν αυτές τις εντάσεις, δημιουργώντας ένα περίπλοκο και αντιφατικό τοπίο τοπικών συμμαχιών και αντιπαραθέσεων.

Η τοπική διάσταση των eco-SLAPPs, όπως αναδείχθηκε από τις παραπάνω περιπτώσεις, φωτίζει τις πολλαπλές αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών συγκρούσεων, οικονομικών συμφερόντων και θεσμικών αδυναμιών. Οι δυναμικές αυτές, που συχνά συνδέονται με τον υπερτουρισμό και την έλλειψη βιώσιμου αναπτυξιακού σχεδιασμού, δημιουργούν ένα περιβάλλον στο οποίο η δημόσια συμμετοχή περιορίζεται και οι φωνές αντίστασης φιμώνονται. Όπως υπογραμμίζεται και σε Οδηγό που εξέδωσε, τον Μάρτιο του 2025, η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με θέμα την αντιμετώπιση των SLAPPs, η ενίσχυση της θεσμικής προστασίας, η ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών και η καλλιέργεια στρατηγικών συμμαχιών αποτελούν κρίσιμα εργαλεία για την αντιμετώπιση αυτών των πρακτικών.³⁷ Τούτο, άλλωστε, αναδεικνύεται και από την εμπειρία διεθνών περιβαλλοντικών οργανώσεων, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

3.9 Eco-SLAPPs και δημοκρατία: Η συρρίκνωση της δημόσιας συμμετοχής μέσα από την οπτική διεθνών οργανώσεων

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, συμπεριλήφθηκαν συνεντεύξεις με εκπροσώπους της «Greenpeace Greece» και της «WWF Greece», με στόχο να συμπληρωθούν τα ευρήματα και να αναδειχθεί η οπτική μεγάλων διεθνών περιβαλλοντικών οργανώσεων. Η συμβολή τους κρίθηκε σημαντική

37. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «[Υποστηρίζοντας τη δημόσια συμμετοχή και την ελευθερία της έκφρασης: Οδηγός Καλών Πρακτικών ενάντια στις SLAPPs](#)», 31/03/2025.

για την κατανόηση του ρόλου και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα, μέσα από την εμπειρία οργανώσεων με ισχυρή παρουσία και διεθνή δικτύωση.

Από το περιεχόμενο των συνεντεύξεων τους αναδείχθηκαν σημαντικές πτυχές της διεθνούς και τοπικής διάστασης των eco-SLAPPs, φωτίζοντας τόσο τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για τη φίμωση της κοινωνίας των πολιτών όσο και τις άνισες συνθήκες στις οποίες δρουν οι διαφορετικοί φορείς. Μέσα από τις αφηγήσεις τους προκύπτει μια εικόνα αυξανόμενης πίεσης απέναντι σε όσους και όσες υπερασπίζονται το περιβάλλον και τα ανθρώπινα δικαιώματα, που μπορεί να εκτείνεται από την κοινωνική στοχοποίηση έως την κατάχρηση νομικών εργαλείων από ισχυρούς οικονομικούς φορείς. Οι μαρτυρίες τους αναδεικνύουν την ευαλωτότητα μικρών και τοπικών ομάδων, την ανισότητα στην πρόσβαση σε νομική υποστήριξη, αλλά και την ανθεκτικότητα και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα μεγαλύτερων διεθνών δικτύων. Παράλληλα, οι αναλύσεις τους τοποθετούν το φαινόμενο σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συρρίκνωσης του χώρου δράσης για την κοινωνία των πολιτών, όπου η φίμωση, η αμαύρωση της φήμης των ακτιβιστών και οι επιθέσεις σε τοπικές κοινότητες εγγράφονται σε τάσεις που απειλούν άμεσα τη δημοκρατία.

- **Η «ανισότητα» μεταξύ των τοπικών και διεθνών πρωτοβουλιών και οργανώσεων**

Οι εκπρόσωποι και των δύο οργανώσεων που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα τόνισαν ότι οι τοπικές περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες αποτελούν εύκολους στόχους για τις SLAPPs. Με περιορισμένους οικονομικούς πόρους και άνιση πρόσβαση σε νομικές υπηρεσίες, αυτές οι ομάδες δεν έχουν την ίδια δυνατότητα να αγνοήσουν ή να αντιμετωπίσουν άμεσα νομικές απειλές, όπως τα εξώδικα ή οι αγωγές. Η επιλογή στόχων μικρού μεγέθους δεν είναι τυχαία, κατά την άποψή τους, καθώς μειώνει το ενδεχόμενο δυναμικής αντίστασης και αυξάνει τις πιθανότητες επιτυχίας του εκφοβισμού. Επιπλέον, υπογράμμισαν, όπως αναδείχθηκε και από τα θύματα-στόχους των SLAPPs της έρευνας, ότι οι πιέσεις που δέχονται δεν προέρχονται πάντα από τον ίδιο τον ενάγοντα, αλλά συχνά από το κοινωνικό τους περιβάλλον και οι οποίες μπορεί να κυμαίνονται από παρακλήσεις έως ανοιχτές απειλές.

«Πρώτα απ' όλα, οι τοπικές οργανώσεις είναι εύκολοι στόχοι [...] διότι έχουν μικρούς, λίγους οικονομικούς πόρους [...] Υπάρχει μια μεγάλη ανισότητα στην πρόσβαση στις νομικές υπηρεσίες. Δεν την έχει ο καθένας,

η κάθε μικρή οργάνωση γειτονιάς ή κωμόπολης δεν έχει αυτή τη δυνατότητα. Έτσι, όταν δέχεται ένα εξώδικο δεν μπορεί να το αγνοήσει [...] Είναι και πολύ χαρακτηριστικό ότι έχουν επιλεγεί οργανώσεις σχετικά μικρές, τοπικές».

Εκπρόσωπος «WWF Greece»

«[Οι τοπικές οργανώσεις] Είναι και ευάλωτες σε πιέσεις. Σαν αυτές τις πιέσεις που περιέγραψα πιο πριν, τοπικές πιέσεις, τις πιέσεις που έρχονται από το κοντινό περιβάλλον· πολλές φορές όχι από αυτόν που υποβάλλει την αγωγή, δηλαδή συνήθως μια ιδιωτική επιχείρηση, αλλά από άλλα πρόσωπα, για παράδειγμα τους εργαζόμενους· έτσι και αυτό είναι πολύ συνηθισμένο».

Εκπρόσωπος «WWF Greece»

Αντίθετα, μεγάλες και διεθνείς περιβαλλοντικές οργανώσεις διαθέτουν σημαντικά πλεονεκτήματα απέναντι στις SLAPPs. Ένα αναγνωρίσιμο λογότυπο, η υποστήριξη ενός ισχυρού διεθνούς δικτύου και η πρόσβαση σε εξειδικευμένες νομικές και επικοινωνιακές ομάδες προσφέρουν ένα «δίχτυ ασφαλείας» στους ακτιβιστές τους. Η εκπαίδευση σε θέματα ασφάλειας και ειρηνικής διαμαρτυρίας ενισχύει την ικανότητά τους να διαχειρίζονται πιέσεις και να περιορίζουν τους κινδύνους. Οι εταιρείες, γνωρίζοντας την πιθανότητα αρνητικής δημοσιότητας, διστάζουν περισσότερο να κινηθούν νομικά ή κατασταλτικά απέναντι σε μεγάλες οργανώσεις.

«Σε κάθε δράση που κάνουμε έχουμε στους ώμους μας ένα πολύ δυνατό λογότυπο, πολύ αναγνωρίσιμο λογότυπο και από πίσω μας έχουμε ένα πολύ μεγάλο δίκτυο υποστήριξης, πολύ έμπειρο σε νομικά θέματα, σε θέματα επικοινωνίας κτλ. Είμαστε εκπαιδευμένοι, επίσης· όλοι οι ακτιβιστές μας είναι εκπαιδευμένοι και σε θέματα ασφαλείας και σε θέματα παιδείας. Οι δράσεις μας είναι πάντα ειρηνικές και μη βίαιες. Επομένως, έχουμε πολύ μεγάλο προνόμιο σε σχέση με μια ανώνυμη ομάδα πολιτών και αυτό πρέπει να το αναγνωρίσουμε. Πιο δύσκολα θα συλληφθεί ένας ακτιβιστής από ότι ένας ανώνυμος πολίτης που δεν φέρει ένα δυνατό λογότυπο· και ξέρει μια εταιρεία, οποιαδήποτε που θα συλλάβει ή που θα μεσολαβήσει για τη σύλληψη, έχει στο νου της ότι θα υπάρξει αρνητική δημοσιότητα εναντίον της, ότι ο κόσμος θα θυμώσει εναντίον της [...] Ένας πολίτης ή μια μικρή ομάδα πολιτών είναι πιο ευάλωτη σε σχέση με εμάς».

Εκπρόσωπος «Greenpeace Greece»

- **Οι τάσεις συρρίκνωσης της κοινωνίας των πολιτών και οι επιπτώσεις στη δημοκρατία**

Οι εκπρόσωποι των περιβαλλοντικών οργανώσεων τοποθέτησαν το φαινόμενο των SLAPPs σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο συρρίκνωσης του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών. Όπως σημείωσαν, οι εταιρείες υιοθετούν ολοένα και περισσότερο νομικά εργαλεία για να καταστείλουν διαμαρτυρίες, μετατοπίζοντας την τακτική τους από την άμεση καταστολή (π.χ. συλλήψεις ακτιβιστών/τριών) σε οικονομική εξάντληση μέσω αποζημιώσεων και ασφαλιστικών μέτρων. Παράλληλα, η στοχοποίηση όσων διαμαρτύρονται συνοδεύεται από προσπάθειες αμαύρωσης της φήμης τους, παρουσιάζοντάς τους ως υπερβολικούς, συνωμοσιολόγους ή υποκινούμενους.

«Ενώ τα πρώτα χρόνια αυτών των δράσεων, τις πρώτες πολλές δεκαετίες για την ακρίβεια αυτών των δράσεων, είτε κάποιο αίτημά μας μπορεί να ικανοποιούνταν από την εταιρεία, οπότε αποχωρούσαμε, είτε γινόντουσαν οι συλλήψεις των ακτιβιστών, οπότε μας απομάκρυναν από τον χώρο. Αρχίσαμε κάποια στιγμή, πριν από 15 περίπου χρόνια, ίσως και λίγο παραπάνω, να βλέπουμε, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς, ότι η αντίδραση της εταιρείας δεν ήταν πλέον το να μας στείλει την αστυνομία για να μας συλλάβει, αλλά να μας πει “για κάθε ώρα που θα μείνετε εδώ, εγώ θα απευθυνθώ στον δικαστή και θα καταθέσω ασφαλιστικά μέτρα και θα ζητήσω για κάθε ώρα της παρουσίας σας αποζημίωση”, το τάδε πολύ υψηλό χρηματικό ποσό».

Εκπρόσωπος «Greenpeace Greece»

«Βλέπουμε ότι [η SLAPP] γίνεται ένα όλο και πιο διαδεδομένο εργαλείο στα χέρια μεγάλων εταιρειών, συνήθως προκειμένου να καταστείλουν τη δράση εναντίον τους [...] Μοιάζει το διεθνές περιβάλλον να συρρικνώνεται, να προσπαθεί να βάλει εμπόδια στη διαμαρτυρία, κάτι που είναι φυσικά πάρα πολύ ανησυχητικό [...] Υπάρχει μια σαφής τάση να αμαυρωθεί η φήμη οποιουδήποτε διαμαρτύρεται και να θεωρηθεί από υπερβολικός μέχρι ψεκασμένος, συνωμοσιολόγος ή ότι εξυπηρετεί ξένα συμφέροντα».

Εκπρόσωπος «Greenpeace Greece»

Πέρα από τις ατομικές ή οργανωτικές επιπτώσεις, οι εκπρόσωποι των οργανώσεων τόνισαν ότι οι SLAPPs πλήττουν συνολικά την ποιότητα της δημοκρατίας. Όταν οι ισχυροί οικονομικοί παράγοντες μπορούν να χρησιμοποιούν καταχρηστικά νομικά εργαλεία χωρίς συνέπειες, περιορίζεται η λογοδοσία και υπονομεύεται η ισότιμη συμμετοχή στον δημόσιο διάλογο.

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και οι ακτιβιστές/ίστριες τονίζουν ότι η καταστολή αυτών των φωνών δεν επηρεάζει μόνο τους άμεσα εμπλεκόμενους και εμπλεκόμενες, αλλά και το σύνολο της κοινωνίας, θέτοντας όρια στον δημόσιο διάλογο και τη δημόσια συμμετοχή.

«Πρέπει να δείξουμε το πόσο επιζήμιες είναι αυτές οι αγωγές, όχι μόνο για τους ανθρώπους οι οποίοι τις αντιμετωπίζουν, αλλά για το σύνολο της κοινωνίας μας, για την ποιότητα της δημοκρατίας μας, για το πού επιτρέπεται, σε ποιους παίκτες επιτρέπεται να κινούνται ανεξέλεγκτα και χωρίς επιπτώσεις. Ουσιαστικά, περί αυτού πρόκειται. Γιατί ξέρουμε πολύ καλά ότι η ποιότητα της δημοκρατίας, εκτός των άλλων, εξαρτάται και από την λογοδοσία. Όταν, λοιπόν, επιτρέπεται στις εταιρείες να χρησιμοποιούν καταχρηστικά ένα νομικό εργαλείο για να φιμώσουν τους διαφωνούντες, καταλαβαίνουμε αμέσως ότι η δημοκρατία μας πάσχει».

Εκπρόσωπος «Greenpeace Greece»

Ως απάντηση σε αυτήν την πραγματικότητα, οι διεθνείς οργανώσεις δίνουν έμφαση στη σημασία μιας ισχυρής, συνεργατικής κοινωνίας των πολιτών. Η ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ οργανώσεων διαφορετικής κλίμακας και γεωγραφικής βάσης θεωρείται κρίσιμη για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας απέναντι στις SLAPPs.

«Στην προσπάθεια φίμωσης των ανθρώπων που αγωνίζονται για ένα πιο πράσινο και πιο δίκαιο μέλλον, δεν μπορείς να αδιαφορήσεις και να κάνεις τη δουλειά σου. Είτε είσαι περιβαλλοντική οργάνωση, είτε είσαι ένας πολίτης που αγωνίζεται μόνος ή μια μικρή ομάδα πολιτών, είτε είσαι δημοσιογράφος, είτε είσαι ακαδημαϊκός».

Εκπρόσωπος «Greenpeace Greece»

«Προσπαθούμε μέσα από τέτοιες δράσεις να μοιραστούμε την εμπειρία μας και την τεχνογνωσία μας. Γιατί χωρίς μια δυνατή κοινωνία των πολιτών, η οποία μάλιστα θα συνεργάζεται, δεν θα πετύχουμε πολλά».

Εκπρόσωπος «Greenpeace Greece»

Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι η διασύνδεση οργανώσεων, πρωτοβουλιών και κινήματων μπορεί να δημιουργήσει ένα ευρύτερο «οικοσύστημα» προστασίας των δικαιωμάτων, στο οποίο η αλληλεγγύη λειτουργεί ως αντίβαρο στις πιέσεις. Όπως, όμως, καταδεικνύεται από τη μελέτη των υποθέσεων που εξετάστηκαν σε αυτή την έρευνα, αυτό δεν είναι δεδομένο, αλλά ζητούμενο με το οποίο οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών οφείλουν να αναμετρηθούν.

4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την πρακτική των SLAPPs ως μέσο φίμωσης του δημόσιου διαλόγου και της δημόσιας συμμετοχής να βαίνει ολοένα αυξανόμενη, οι συνέπειες, τόσο για τη δημοκρατία όσο και για το δημόσιο συμφέρον, αποκτούν ανησυχητικές διαστάσεις. Το δημόσιο συμφέρον μπορεί να πλήττεται με μια σειρά από παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ωστόσο η επιβάρυνση του περιβάλλοντος ίσως να αποτελεί ένα από τα πιο απτά παραδείγματα προσβολής του, υπό την έννοια ότι το ανθρώπινο δικαίωμα στο βιώσιμο και υγιές περιβάλλον είναι κάτι που αφορά όλους και όλες μας με τον πιο άμεσο και αδιαμεσολάβητο τρόπο, χωρίς καμία εξαίρεση. Σε αυτό το πλαίσιο, οι eco-SLAPPs, δηλαδή οι αγωγές που γίνονται για να φιμωθεί ο δημόσιος διάλογος και η δημόσια συμμετοχή σε σχέση με υποθέσεις που έχουν στον πυρήνα τους την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, αποτελούν ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα ως προς τις καταστροφικές συνέπειες που οι αγωγές αυτές μπορεί να έχουν για όλους και όλες μας, καθώς δύνανται να επηρεάσουν την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος, υποχρέωση που επιβάλλεται στο κράτος και από το άρθρο 24 του Συντάγματος.

Μελετώντας τις SLAPP αγωγές, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και στη χώρα μας, γίνεται φανερό ότι υπάρχει μια τάση αύξησης των καταχρηστικών αγωγών που αφορούν το περιβάλλον. Αυτό δεν είναι ανεξήγητο: όσο οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, αλλά και οι περιπτώσεις καταπάτησης γης, γίνονται ολοένα και πιο εμφανείς και οι φωνές όσων υπερασπίζονται το περιβάλλον πληθαίνουν, τα συμφέροντα που πλήττονται από αυτή την κριτική απαντούν στην αυξανόμενη πολιτική πίεση που δέχονται, αντεπιτιθέμενα σε όσους και όσες ασκούν κριτική στις επιζημίες για το περιβάλλον πρακτικές τους.

Η παρούσα μελέτη εκκινεί από την υπόθεση πως οι eco-SLAPPs αποτελούν μια μεγάλη, διακριτή κατηγορία SLAPP αγωγών, που ναι μεν μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά με τις υπόλοιπες, αλλά έχουν ταυτόχρονα τα δικά τους ειδικά χαρακτηριστικά. Η μελέτη και η συγκριτική ανάλυση των ειδικών χαρακτηριστικών τους αποσκοπεί στην συλλογή και την τεκμηρίωση των υφιστάμενων δεδομένων προκειμένου, αφενός να αναδειχθούν οι ιδιαίτερες επιπτώσεις τους, αφετέρου να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο κατανόησης που θα βοηθήσει στην αποτελεσματική καταπολέμησή τους. Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα έρευνα χαρτογραφεί το τοπίο των eco-SLAPPs στην Ελλάδα και εξετάζει τις ομοιότητες και τις διαφορές με τις υπόλοιπες SLAPP αγωγές. Τα συμπεράσματα που εξάγονται είναι τα παρακάτω:

1. Ως eco-SLAPPs εδώ νοούνται οι καταχρηστικές νομικές ενέργειες που γίνονται με σκοπό να φιμωθεί ο δημόσιος διάλογος και η δημόσια συμμετοχή σε σχέση με υποθέσεις που έχουν στον πυρήνα τους την επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Από την ανάλυση του υλικού προκύπτουν **δύο διακριτές γενικές κατηγορίες eco-SLAPP υποθέσεων**:

- α) Υποθέσεις περιβαλλοντικής ρύπανσης, όπου οι κινητοποιήσεις των πολιτών στοχεύουν στην ανάδειξη και αντιμετώπιση πρακτικών που υποβαθμίζουν το περιβάλλον και επηρεάζουν άμεσα την υγεία και την ποιότητα ζωής των κατοίκων.
- β) Υποθέσεις καταπάτησης δημόσιων ή προστατευόμενων χώρων για επιχειρηματική εκμετάλλευση, όπου οι τοπικές αντιδράσεις εστιάζουν στην υπεράσπιση της ελεύθερης πρόσβασης, της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος ή/και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Κοινός παρονομαστής, σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, είναι το ισχυρό οικονομικό κίνητρο των εναγόντων να επεκτείνουν ή να εντείνουν τις δραστηριότητές τους, ακόμη και όταν αυτές προκαλούν σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις ή κοινωνικές αντιδράσεις.

2. **Κύριο χαρακτηριστικό των eco-SLAPPs αποτελεί το στοιχείο της τοπικότητας.** Χαρακτηριστικό είναι ότι σχεδόν όλες οι υποθέσεις που εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα εντοπίζονται σε νησιά και άλλους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στην Ελλάδα, περιοχές που το φαινόμενο του υπερτουρισμού εντείνει τις πιέσεις προς το φυσικό περιβάλλον, τις υποδομές και την κοινωνική συνοχή. Οι αντιστάσεις που αναπτύσσονται από μέλη των τοπικών κοινωνιών απέναντι στην επιχειρηματική επέκταση ή την περιβαλλοντική ρύπανση που προκαλείται από συγκεκριμένες δραστηριότητες, συχνά οδηγούν όχι μόνο σε αντιπαράθεση με τις εταιρείες, αλλά και σε εσωτερικές συγκρούσεις εντός της ίδιας της κοινότητας. Οι διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές εξαρτήσεις των κατοίκων μπορεί να οξύνουν αυτές τις εντάσεις, δημιουργώντας ένα περίπλοκο και αντιφατικό τοπίο τοπικών συμμαχιών και αντιπαράθεσεων.
3. **Οι αγωγές SLAPP χαρακτηρίζονται συνήθως από την ανισορροπία ισχύος μεταξύ του ενάγοντος και του εναγόμενου.** Η ανισορροπία ισχύος επιβεβαιώνεται και για τις eco-SLAPPs, ωστόσο εδώ γίνονται ορατά δύο ειδικά χαρακτηριστικά που έχουν να κάνουν με την ταυτότητα των «θυτών» και των στόχων των eco-SLAPP αγωγών:

Πρώτον, η συντριπτική πλειοψηφία των εναγόντων απαρτίζεται από ισχυρά οικονομικά πρόσωπα (όμιλοι, εταιρείες, επιχειρηματίες), πράγμα που μεταφέρει την ανισορροπία ισχύος κυρίως στο οικονομικό πεδίο. Θεωρείται, βέβαια, αυτονόητο ότι η οικονομική ισχύς μεταφράζεται και ως αυξημένη εξουσία συνολικότερα, καθώς οι ενάγοντες κατέχουν επιπλέον πόρους, επιρροή κ.ο.κ.

Δεύτερον, τα θύματα-στόχοι των eco-SLAPP αγωγών στη μεγάλη πλειοψηφία τους είναι απλοί πολίτες (δηλαδή όχι όσοι/ες είχαν εμπλοκή στην εκάστοτε υπόθεση λόγω του επαγγελματικού τους προφίλ, ως δημοσιογράφοι ή πολιτικά πρόσωπα). Είναι απλοί πολίτες που λειτουργούν είτε κατά μόνας είτε ως ενώσεις προσώπων (τόσο άτυπες, όσο και με αναγνωρισμένο νομικό πρόσωπο, αυτό του συλλόγου ή σωματείου). Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς γίνεται αντιληπτό πως η ανισορροπία ισχύος μεταξύ εναγόντων και εναγόμενων είναι ακόμα μεγαλύτερη, εφόσον δεν υπάρχει κανένα οργανωμένο επαγγελματικό, πολιτικό ή οικονομικό πλέγμα προστασίας για τον/ην πολίτη-στόχο της SLAPP αγωγής, που αντιμετωπίζει την επίθεση στηριζόμενος/η στις δικές του/της και μόνο δυνάμεις.

Επιπλέον, γίνεται φανερό πως οι τοπικές περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες αποτελούν εύκολους στόχους για SLAPP αγωγές. Αντίθετα, μεγάλες και διεθνείς περιβαλλοντικές οργανώσεις διαθέτουν σημαντικά πλεονεκτήματα απέναντι στις SLAPPs. Μερικά από αυτά είναι η υποστήριξη από ένα ισχυρό διεθνές δίκτυο, η πρόσβαση σε εξειδικευμένες νομικές και επικοινωνιακές συμβουλές, η εμβέλεια και η επιρροή της οργάνωσης. Το τελευταίο, ειδικότερα, μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά για τους ενάγοντες, καθώς ενδέχεται να υπολογίσουν τον αρνητικό αντίκτυπο που θα είχε για την εικόνα της εταιρείας τους μια μεγάλης δημοσιότητας αντιπαράθεση.

4. **Οι SLAPPs έχουν τη μορφή αγωγών, με τις οποίες αξιώνονται υπέρογκα ποσά αποζημίωσης και οι οποίες εδράζονται σε, κατά βάση, αστήρικτες αιτιάσεις.** Στις υποθέσεις που εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα, η συνηθέστερη νομική βάση των eco-SLAPP αγωγών είναι η αποκατάσταση της ηθικής βλάβης με χρηματική ικανοποίηση εξαιτίας προσβολής της προσωπικότητας των εναγόντων λόγω φερόμενης συκοφαντικής τους δυσφήμισης, εξύβρισης τους και παράνομης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Ενίοτε, οι αγωγές περιλαμβάνουν (συνήθως συνοδευτικά) και αξιώσεις διαφυγόντων κερδών.
5. **Όπως έχει επισημανθεί και παραπάνω, στην Ελλάδα, σε πολλές περιπτώσεις οι SLAPPs δεν αποτελούν μονάχα μια αστική διαφορά, αλλά συνοδεύονται από μηνύσεις** που εκδικάζονται από τα ποινικά δικαστήρια και ενδέχεται να επιφέρουν, όχι μόνο οικονομικές, αλλά και ποινικές κυρώσεις στους στόχους τους. **Στις eco-SLAPPs αυτό το φαινόμενο είναι μάλλον λιγότερο συχνό**, σε σχέση με τα όσα είχαν παρατηρηθεί σε προηγούμενη έρευνα που αφορούσε τις SLAPPs εν τω συνόλω.
6. **Ακόμη, πέραν των νομικών επιθέσεων που δέχονται οι στόχοι των SLAPP αγωγών, έχει διαπιστωθεί πως σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να**

λαμβάνουν χώρα και άλλου είδους επιθέσεις προκειμένου να επιτευχθεί ο εκφοβισμός τους και, ως εκ τούτου, η αποχή τους από τη δημόσια συμμετοχή. Αντίστοιχα ευρήματα εντοπίστηκαν και στην παρούσα έρευνα με μαρτυρίες να κάνουν λόγο για προώθηση εχθρικού κλίματος στην τοπική κοινωνία, δολοφονίες χαρακτήρα, ύβρεις, επεισόδια, τραμπουκισμούς, ακόμη και φυσική βία.

7. **Στις υποθέσεις που εξετάζονται στην παρούσα έρευνα, οι αρχές που φέρονται να έχουν ενεργό ρόλο είναι στις περισσότερες περιπτώσεις δύο: οι δημοτικές αρχές και οι αρχές επιβολής του νόμου (αστυνομία και λιμενικό).** Όσον αφορά τις δημοτικές αρχές, παρατηρείται ότι ο ρόλος που μπορεί να παίξουν κινείται προς οποιαδήποτε κατεύθυνση. Σε ορισμένες υποθέσεις οι δημοτικές αρχές είτε υποστηρίζουν έμμεσα ή άμεσα τα αιτήματα των πολιτών είτε μπορεί και οι ίδιες ή τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου να γίνουν στόχοι των SLAPPs. Σε άλλες υποθέσεις, όμως, μπορεί να συμβεί ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή, είτε να υποστηρίζουν έμμεσα ή άμεσα τους ενάγοντες είτε ακόμη και εξέχοντα μέλη τους να είναι αυτά που κινούν τις διαδικασίες του νομικού εκφοβισμού μέχρι και κατά μελών του ίδιου του Δημοτικού Συμβουλίου. Αντίθετα με τις δημοτικές αρχές που η προσέγγισή τους ποικίλλει, ο ρόλος της αστυνομίας και του λιμενικού, τουλάχιστον στις υποθέσεις που εξετάζονται εδώ (και υπάρχει εμπλοκή των αρχών επιβολής του νόμου), κινείται αυστηρά προς μια κατεύθυνση: αυτή της υπεράσπισης των συμφερόντων των εναγόντων. Αυτή μπορεί να εμφανιστεί με διάφορες μορφές: από την παροχή προσωπικών στοιχείων ή πληροφοριών σχετικά με τους πολίτες προς τους ενάγοντες, έως τις συλλήψεις ακτιβιστών/ριών ή ακόμη και εκδικητικές συμπεριφορές εναντίον όσων εναντιώνονται στα συμφέροντα των εναγόντων.
8. Στην πλειονότητα των υποθέσεων που μελετήθηκαν, καταγράφηκαν **συστηματικές παραβιάσεις της (περιβαλλοντικής ή άλλης σχετικής) νομοθεσίας, οι οποίες έχουν αναγνωριστεί από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα** και, σε αρκετές περιπτώσεις, έχουν οδηγήσει σε πρόστιμα ή και καταδικαστικές αποφάσεις. Ωστόσο, σε καμία από τις υποθέσεις που εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα δεν κατάφεραν οι μηχανισμοί ελέγχου, είτε πρόκειται για τοπικές αρχές, δημοτικές ή περιφερειακές, ή κρατικές υπηρεσίες που λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο (π.χ. Πολεοδομία), να περιορίσουν ουσιαστικά τις δραστηριότητες των οικονομικά ισχυρών εναγόντων. Ως αποτέλεσμα, οι περιβαλλοντικές συνέπειες των καταγγελλόμενων επιχειρηματικών πρακτικών συνεχίζουν να υφίστανται, παρά τις διαπιστώσεις παραβάσεων και τις όποιες κυρώσεις έχουν επιβληθεί. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι υπάρχουν, περιπτώσεις όπου οι εταιρείες αναγκάστηκαν σε αλλαγές και προσαρμογές λόγω δικαστικών αποφάσεων.

9. Η **δικαστική αντιμετώπιση των eco-SLAPPs παρουσιάζει μικρές αποκλίσεις σε σχέση με την αντιμετώπιση των SLAPPs ευρύτερα**. Στις eco-SLAPPs η δικαίωση των εναγόμενων είναι αρκετά πιο συχνή σε σχέση με την καταδίκη τους και, όπως συμβαίνει και με όλες τις SLAPPs που γίνονται εν μέρει ή εν όλω δεκτές, τα ποσά που επιδικάζονται σε αποζημιώσεις από τα ελληνικά δικαστήρια είναι υποπολλαπλάσια από αυτά που αξιώνουν οι ενάγοντες. Όσον αφορά την ταυτόχρονη κίνηση αστικών και ποινικών διαδικασιών από τους ενάγοντες, φαίνεται επίσης να υπάρχει απόκλιση μεταξύ των SLAPP αγωγών γενικότερα και των eco-SLAPPs ειδικότερα: από τις 10 εξεταζόμενες υποθέσεις, μόνο στις 4 από αυτές κινήθηκαν παράλληλα και ποινικές διαδικασίες. Αυτό, αν και δεν σηματοδοτεί κάτι σε σχέση με την καταχρηστικότητα των νομικών ενεργειών (οι SLAPPs παραμένουν καταχρηστικές νομικές ενέργειες είτε κινούνται ταυτόχρονα ποινικές διαδικασίες είτε όχι), ενδεχομένως φωτίζει το *modus operandi* που επιλέγουν οι θύτες. Συμπερασματικά, τα δικαστήρια φαίνεται να έχουν αυξημένα αντανakλαστικά προς τις eco-SLAPPs σε σχέση με τις SLAPPs συνολικότερα. Ωστόσο, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν εκκωφαντικές παραφωνίες που κάνουν επιτακτική την ανάγκη θεσμοθέτησης ενός αναβαθμισμένου νομικού πλαισίου προστασίας από τις SLAPP αγωγές ευρύτερα και τις eco-SLAPPs ειδικότερα.

Όπως έχει επισημανθεί και στην προηγούμενη έρευνα της ΕΛΕΔΑ, είναι απαραίτητη τόσο η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2024/1069, όσο και η υιοθέτηση των προτεινόμενων στη Σύσταση μέτρων. Παρόλο που η υιοθέτηση της Σύστασης δεν είναι υποχρεωτική για τα κράτη μέλη, για χώρες όπως η Ελλάδα όπου οι SLAPP αγωγές αποτελούν μια όλο και πιο συχνή πρακτική σε εσωτερικές διενέξεις της χώρας, η θέσπιση anti-SLAPP κανόνων που να έχουν εφαρμογή σε αυτές είναι ιδιαίτερα κρίσιμη.

10. Στη διαθέσιμη βιβλιογραφία είναι κοινός τόπος ότι οι SLAPP αγωγές προκαλούν πολλαπλές και πολυεπίπεδες αρνητικές επιπτώσεις στους στόχους τους, πέραν των όποιων νομικών συνεπειών. Το ίδιο, φυσικά, ισχύει και για τους πολίτες και τις συλλογικότητες που δραστηριοποιούνται σε περιβαλλοντικά ζητήματα. **Η παρούσα μελέτη επιβεβαιώνει μέσα από μαρτυρίες, για ακόμη μια φορά, το δυσβάσταχτο κόστος που βιώνουν τα άτομα που έχουν στοχοποιηθεί από SLAPP αγωγές τόσο σε προσωπικό, όσο και οικονομικό και επαγγελματικό επίπεδο.**
11. Η εμπειρία των ατόμων που στοχοποιήθηκαν μέσω SLAPP αγωγών καταδεικνύει ότι, απέναντι στον φόβο και την απομόνωση, **η αλληλεγγύη αποτελεί καταλυτικό παράγοντα ενδυνάμωσης και αντοχής.**

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα περιέγραψαν μορφές υποστήριξης που έλαβαν τόσο σε θεσμικό όσο και σε διαπροσωπικό επίπεδο, οι οποίες είχαν ιδιαίτερη σημασία για την υπόθεσή τους, τόσο εκτός όσο και εντός της δικαστικής αίθουσας. Σε πολλές περιπτώσεις, οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών, οι δημόσιες δηλώσεις στήριξης, οι παρεμβάσεις περιβαλλοντικών οργανώσεων και οι θεσμικές τοποθετήσεις υπήρξαν κομβικές για την ηθική και πολιτική υποστήριξη των εναγόμενων. Ως σημαντικές, επίσης, κατεγράφησαν οι κινητοποιήσεις των πολιτών, η υποστήριξη που εκφράστηκε μέσω δημόσιων δηλώσεων από φορείς και συλλογικότητες, η δημιουργία επαφών με άλλα θύματα-στόχους eco-SLAPP και η υποστήριξη από μεγάλες περιβαλλοντικές οργανώσεις, επιστημονικούς φορείς και πρόσωπα. Ταυτόχρονα, επιβεβαιώθηκε η σημασία της δημοσιότητας και της προβολής των υποθέσεων.

12. Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες SLAPP αγωγές στην Ελλάδα, έτσι **και για τις eco-SLAPP η κάλυψη των υποθέσεων από την πλειοψηφία των mainstream μέσων ενημέρωσης υπήρξε σχεδόν ανύπαρκτη στις περισσότερες περιπτώσεις**. Η απουσία δημοσιότητας δεν αποδίδεται μόνο στην αδιαφορία, αλλά ερμηνεύεται και ως αποτέλεσμα ενεργητικής συγκάλυψης, είτε λόγω πολιτικών πιέσεων, είτε λόγω εξαρτήσεων από οικονομικά συμφέροντα.

Οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα συνέδεσαν την περιορισμένη δημοσιότητα των υποθέσεων τους και την απουσία στήριξης από τα τοπικά μέσα ενημέρωσης με το διάχυτο κλίμα φόβου που οδηγεί σε φαινόμενα αυτολογοκρισίας και αποσιώπησης. Η στοχοποίηση δημοσιογράφων, ακτιβιστών/ριών ή αιρετών λειτουργεί αποτρεπτικά, όχι μόνο για την ελεύθερη έκφραση, αλλά και για τη δημοσιογραφική κάλυψη υποθέσεων που εμπλέκουν ισχυρά συμφέροντα ή πολιτικά επίμαχα ζητήματα. Οι συμμετέχοντες/ουσες εκτιμούν ότι πολλά τοπικά μέσα αποφεύγουν συνειδητά να αναδείξουν τέτοιες υποθέσεις, φοβούμενα είτε την εμπλοκή τους σε δικαστικές διαμάχες είτε πιθανές οικονομικές συνέπειες από ισχυρούς τοπικούς παράγοντες.

Αντίθετα με την περιορισμένη υποστήριξη από τα μεγάλα μέσα ενημέρωσης, διαφαίνεται μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση και παρακολούθηση των eco-SLAPP υποθέσεων από οργανώσεις. Επιπλέον, σημαντικός σύμμαχος στην ορατότητα και τη δημοσιότητα των eco-SLAPPs ήταν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως εναλλακτικός χώρος υποστήριξης και αναγνώρισης. Η δημιουργία ενός διαδικτυακού κοινού, το οποίο παρακολουθεί και ενισχύει τις δράσεις των πολιτών που στοχοποιούνται, λειτουργεί εμψυχωτικά και ενισχυτικά για τους/τις ίδιους/ες, ιδίως όταν τα παραδοσιακά μέσα σιωπούν.

Με βάση την παρούσα έρευνα, γίνεται κατανοητό ότι οι eco-SLAPPs συνιστούν μια άμεση, πραγματική απειλή τόσο για τη δημοκρατία, όσο και για το περιβάλλον στη χώρα μας. Η δημόσια συμμετοχή, ειδικά σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και χωρικού σχεδιασμού, αποτελεί θεμελιώδες δημοκρατικό δικαίωμα που εγγυάται την προστασία του δημόσιου συμφέροντος και την κοινωνική νομιμοποίηση των αποφάσεων της διοίκησης. Η απουσία θεσμικού διαλόγου, η υποβάθμιση της διαβούλευσης και της λογοδοσίας, η απόκρυψη πληροφοριών, η απουσία διαφάνειας και η παραγνώριση των αιτημάτων των πολιτών καταλήγουν να οδηγούν την ασκούμενη κυβερνητική και αυτοδιοικητική πολιτική σε υπερβάσεις των ορίων που θέτει η δημοκρατική λειτουργία.

Σε ένα κράτος δικαίου η συμμετοχή των πολιτών δεν μπορεί να περιορίζεται σε ρόλο παρατηρητή, ούτε να αντιμετωπίζεται ως εμπόδιο στην «ανάπτυξη». Αντιθέτως, αποτελεί απαραίτητο πυλώνα για τη λήψη βιώσιμων, δίκαιων και κοινωνικά αποδεκτών αποφάσεων. Η διαφάνεια, η κατοχύρωση διαδικασιών δημόσιας διαβούλευσης και η προστασία όσων εκφράζουν κριτική, τόσο σε κεντρικό, όσο και σε τοπικό επίπεδο είναι κρίσιμες προϋποθέσεις για μια δημοκρατία που σέβεται τη φωνή των πολιτών και υπηρετεί πραγματικά το δημόσιο συμφέρον.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Article19, «The Netherlands: Greenpeace lawsuit puts EU anti-SLAPP Directive to the test», 02/07/2025.

CASE, «Shutting out criticism: How SLAPPs threaten European democracy - report The CASE Coalition», Μάρτιος 2022.

CASE, «SLAPPs in Europe: Mapping trends and cases - report The CASE Coalition», Νοέμβριος 2024.

CASE, «SLAPPs: A threat to democracy continues to grow - report The CASE Coalition», Ιούλιος 2023.

CASE, «The European SLAPP Contest - The CASE Coalition», 05/03/2025.

Earth Rights International, "The fossil fuel industry's use of SLAPPs and judicial harassment in the United States», Σεπτέμβριος 2022.

GonWatch, «Αγωγή SLAPP κατά δημοσιογράφου και μέσου ενημέρωσης για ρεπορτάζ σχετικό με την ανακύκλωση συσκευασιών», 27/11/2020.

Greenpeace, "Greenpeace's fight against ET's SLAPP lawsuit"

Greenpeace, "Shell settles multimillion-dollar SLAPP lawsuit against Greenpeace", 10/12/2024

Human Rights Watch, «Ελλάδα: Η ελευθερία των μέσων ενημέρωσης σε κρίση», 2025.

Jacobsen Amy, «A landmark test case to stop bullying lawsuits», Greenpeace, 26/06/2025.

Save Ios, «Το σωματείο μας κέρδισε μια αγωγή SLAPP», 11/05/2023.

United Nations Development Programme Thailand et al, "Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights", United Nations Development Programme, 2023.

United Nations General Assembly, "The human right to a clean, healthy and sustainable environment", Seventy-sixth session, 26/07/2022.

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «Υποστηρίζοντας τη δημόσια συμμετοχή και την ελευθερία της έκφρασης: Οδηγός καλών πρακτικών ενάντια στις SLAPPs», Μάρτιος 2025.

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «Χαρτογραφώντας το τοπίο των SLAPP στην Ελλάδα», 2025.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Οδηγία 2024/1069 σχετικά με την προστασία των προσώπων που συμμετέχουν στη δημόσια ζωή από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες «SLAPPs»», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2024.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Η προστασία των αξιών του άρθρου 2 ΣΕΕ στην ΕΕ».

Καλλιστώ, «Μεγάλο Πάπιγκο: Η ανομία χωρίς όρια συνεχίζεται!», 28/06/2022.

Παρατηρητήριο Ποιότητας Περιβάλλοντος Σύρου, «Έγινε στέλεχος σε επιχείρηση που ως λιμενάρχης ήλεγχε», 27/06/2024.

Δημοσιογραφικές πηγές

Chu Amanda, Smyth Jamie, "Greenpeace hit with \$660mn damages bill in US court over oil pipeline protests", Financial Times, 20/03/2025.

Shah Simmone, "What the Greenpeace Dakota Access Pipeline Fine Means For the Future of Activism", Time, 21/03/2025.

Βαγιανός Δημήτρης, Δρίτσης Στέλιος, «Για την Ίο», ΕφΣΥΝ, 28/01/2022.

Η Ροδιακή, «Στο Σκαμνί επειδή Μίλησε για το Περιβάλλον – Δίκη 700.000€ την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος στη Ρόδο», 02/06/2025.

Μανώλη Ελένη, «Βόλος: Αναβλήθηκε η δίκη του Στέλιου Λημνιού έπειτα από αγωγή της ΔΕΥΑΜΒ», EPTnews, 11/10/2024.

Μανώλη Ελένη, «Βόλος: Έφεση σε αθωωτική απόφαση για ακτιβιστές, ένα χρόνο μετά», EPTnews, 19/09/24.

Μανώλη Ελένη, «Παρουσίαση του σχεδίου ΑΡΓΩ FSRU στο λιμάνι του Βόλου», EPTnews, 19/10/2021.

Μπίστης Αλέξανδρος, «Χαρακτηριστική περίπτωση SLAPP οι αγωγές των Ναυπηγείων Σύρου (Podcast)», Η Αυγή, 08/12/2021.

Παύλου Φρόσω, «Με εντάσεις η έναρξη συζήτησης για τη δημιουργία Μονάδας υδροποιημένου φυσικού αερίου», EPTnews, 19/10/2021.

Πουλημένη Σταυρούλα, «Κάτοικος του Πάπιγκου δέχθηκε αγωγή SLAPP από τον εφοπλιστή Αντ. Λαιμό για μια ερώτηση σε δημόσιες υπηρεσίες», Alterthess, 14/03/2025.

Πουλημένη Σταυρούλα, «Ρόδος: Εκδίκηση αγωγής SLAPP για την υπεράσπιση του περιβάλλοντος στην παγκόσμια μέρα εορτασμού του», Alterthess, 06/06/2025.

Σαραντής Τάσος, «Απόπειρα εκφοβισμού των κατοίκων της Τήνου με εκατό αγωγές», ΕΦΣΥΝ, 20/07/2020.

Σαραντής Τάσος, «Δικάζονται για τον αγώνα κατά της καύσης σκουπιδιών» ΕΦΣΥΝ, 18/10/2023.

Σαραντής Τάσος, «Η ανομία στο Μεγάλο Πάπιγκο είναι... μεταδοτική», ΕΦΣΥΝ, 26/02/2024

Σαραντής Τάσος, «Οι ανεμογεννήτριες "γεννούν" βιομηχανία διώξεων», ΕΦΣΥΝ, 29/12/2019.

Σαραντής Τάσος, «Στο Εφετείο η εξωφρενική αγωγή SLAPP εναντίον πολιτών της Σύρου», ΕΦΣΥΝ, 06/02/2025.

Χονδρόγιαννος Θωδωρής, «Η προβληματική λειτουργία της Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης», Inside Story, 12/02/2020.

Άλλες Πηγές

THESSALIAN RADIO TELEVISION SA, «Βόλος Αγωγή της ΔΕΥΑΜΒ κατά Λημνίου μετά τις καταγγελίες για εντοπισμό χρωμίου και υδραργύρου», 05/03/24.

ISBN: 978-618-5580-73-5